

86
S. DICKSTEIN.

KATALOG
DZIEŁ I REKOPISÓW
HOENE-WROŃSKIEGO.

CATALOGUE
DES
OEUVRES IMPRIMÉES ET MANUSCRITES
DE
HOËNE WROŃSKI.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.
1896.

1178.

S. DICKSTEIN.

KATALOG
DZIEŁ I REKOPISÓW
HOENE-WROŃSKIEGO.

CATALOGUE

DES

OEUVRES IMPRIMÉES ET MANUSCRITES

DE

HOËNE WROŃSKI.

GABINET MATEMATYCZNY
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

W KRAKOWIE.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1896.

S. Dickstein

Opis nr 47101

f346

CATALOGUE

des oeuvres imprimées et manuscrites

de Hoëné Wroński.

Faire un catalogue des oeuvres complètes de Wroński était une tâche remplie de difficultés. Beaucoup de ses écrits imprimés sont de toute rareté ou même introuvables, tandis que les nombreux manuscrits qu'il a laissés, et la variété des sujets qui y sont traités rendaient une étude bibliographique analytique fort périlleuse : car ce n'est pas une sèche nomenclature, mais bien un court résumé des travaux du maître que nous avons voulu faire. Qu'on nous permette de dire en quelques mots comment nous avons essayé d'exécuter notre dessein.

Les imprimés d'abord. Nous trouvons des listes des oeuvres de Wroński dans plusieurs bibliographies anciennes, mais ces listes sont loin d'être complètes et sont en outre assez inexactes. Sans parler des listes qu'on peut voir sur les couvertures de quelques-uns des ouvrages de Wroński, citons d'abord „La France littéraire ou dictionnaire bibliographique des savants“, de J. M. Quérard. Dans le T. X (1839) figure le catalogue de presque tous les ouvrages de Wroński publiés jusqu'à cette date. Pour les publications ultérieures la bibliographie la plus complète se trouve dans le beau travail de M. Estreicher (95 numéros). Dans son édition de l'„Introduction à un cours de mathématiques de Wroński“ (1880). M. Niedźwiecki dresse une liste des ouvrages du savant, ouvrages qu'il divise en trois classes : philosophiques (26 numéros), préparatoires (4 nu-

méros), scientifiques (18 et VII numéros; ces VII derniers numéros ont trait à la théorie de la locomotion)¹⁾.

Mais la bibliographie rigoureusement exacte et complète de l'oeuvre de Wroński restait à faire et, ce qui ne contribuait pas peu à en augmenter les obstacles, c'est que Wroński, en plus de ses ouvrages principaux, a publié une multitude d'articles, de programmes, de prospectus, de brochures qui, tantôt parurent séparément, tantôt furent ajoutés en supplément à des publications plus importantes. De là de l'incertitude et des lacunes dans les listes des publications de Wroński que nous trouvons dans les bibliographies.

Pour dresser notre catalogue, nous avons observé l'ordre chronologique. En outre, après la citation de chaque traité mathématique, nous donnons une brève caractéristique de l'oeuvre, à l'aide des signes de la classification de la bibliographie mathématique internationale (voir p. VII). Enfin nous avons ajouté un tableau systématique de tous les ouvrages, d'après les matières traitées. Nous avons déjà donné les résumés de la plupart des oeuvres de Wroński dans la première partie du présent ouvrage; aussi nous contenterons-nous ici de renvoyer le lecteur à cette première partie pour plus amples informations sur un livre cité. Quant aux ouvrages non cités, ou simplement mentionnés, ou insuffisamment analysés dans la première partie, nous faisons suivre leur citation dans notre catalogue de toutes les explications nécessaires.

Pour donner à notre catalogue toute l'exactitude et toute la précision possibles, nous ne nous sommes pas borné à comparer entre elles toutes les listes bibliographiques et tous les catalogues de librairies anciennes ou modernes que nous avons pu nous procurer, mais nous avons encore fait les recherches les plus minutieuses dans les grands catalogues des bibliothèques qui possèdent des ouvrages rares de Wroński, savoir: la Bibliothèque polonaise et la Bibliothèque nationale à Paris, la bibliothèque des princes Czartoryski à Cracovie, celle de Kórnik, celle du British Museum à Londres, celle de Willanów et quelques autres encore²⁾.

¹⁾ Dans la réimpression de la brochure de Wroński „Loi téléologique du hasard“ (Paris 1890) se trouve aussi cette même liste.

²⁾ Les lettres: P, N, Cz, K, BM, W., désignent en abrégé les bibliothèques ci-dessus citées. Nous n'userons ces lettres que lorsqu'il s'agit d'un ouvrage rare ou unique. Aucune bibliothèque ne possède toutes les oeuvres imprimées. M. Letalle, ingénieur à Clamart, près Paris, en a une grande quantité, l'auteur de ces lignes (D), a pu aussi en réunir plusieurs.

Nous avons en entre les mains tous les ouvrages, à peu d'exceptions près. Ceux que nous n'avons pu nous procurer parce qu'ils sont introuvables, nous les avons étudiés sur des copies fidèles ou sur les originaux manuscrits de Wroński lui-même. Quant à quelques livres peu importants et peu nombreux, nous nous appuyons sur des témoignages étrangers, mais dignes de foi. Nous croyons qu'ainsi le présent catalogue remplira autant que possible toutes les conditions d'un répertoire bibliographique précis et complet.

Sous le titre de la plupart des oeuvres de Wroński, on voit un Sphinx couché sur la formule de la „loi suprême de l'algorithme“. Voici la reproduction de cet emblème.

Mais la classification des manuscrits présentait des difficultés beaucoup plus grandes encore.

Les manuscrits cités dans le présent catalogue sont tous à la Bibliothèque de Kórnik. Ils proviennent de deux collections. La première de ces deux collections, et la plus considérable, appartenait à Mademoiselle Bathilde Conseillant et fut achetée en 1875 par feu M. le comte Jean Działyński. Elle comprenait surtout des ouvrages de mathématiques et de physique, comme nous l'avons déjà fait remarquer dans la première partie de notre travail. La seconde, moins nombreuse, et principalement composée de traités philosophiques, avait été réunie par M. Léonard Niedźwiecki, à la mort duquel elle passa à la Bibliothèque de Kórnik. Ces deux recueils renferment-ils toute l'oeuvre manuscrite de Wroński? Non, sans doute. On n'y trouve pas les manuscrits des oeuvres de jeunesse de l'auteur, ni même de quelques autres ouvrages dont parle souvent Wroński. En outre quelques manuscrits sont incomplets. Plusieurs de ces papiers, en passant de main en main, surtout à l'époque du procès intenté à Mademoiselle Conseillant et à Durutte par les représentants de la veuve de Wroński: Augé, Rożański et Jaubert, ont pu s'égarer, d'autres sont probablement restés en la possession de personnes inconnues. Les recherches que nous avons entreprises nous permet-

tent de penser que l'affirmation ci-dessus est exacte, quoique nous n'ayons pu découvrir aucun de ces documents perdus, malgré des indications qui semblaient promettre plus de succès. Quoi qu'il en soit nous pouvons cependant dire que la collection de Kórnik — c'est sous ce nom que nous désignerons désormais le recueil des manuscrits de Wroński qui fait partie de la riche Bibliothèque de Kórnik et qui, actuellement, est conservé à l'Académie des sciences de Cracovie — contient presque en entier tout ce qu'a laissé l'écrivain, et que toutes les découvertes ultérieures n'ajouteront que peu de chose à l'idée qu'elle peut donner de l'oeuvre de Wroński.

La plupart des manuscrits de Kórnik sont autographes. Ils embrassent toute la vie productive de Wroński, depuis le séjour à Marseille jusqu'aux dernières années. L'écriture ferme, rapide, menue, mais très lisible, et ne perdant que sur le tard la vigueur de la jeunesse, permet de reconnaître la main de Wroński, même dans les chiffres et formules; nous reproduisons en facsimile un de ces autographes qui permettra de constater les qualités de cette écriture. En général, ces manuscrits sont écrits sur des feuilles entières. Plusieurs sont datés, paginés; le titre même se répète au haut des pages. Chaque ouvrage de quelque importance est terminé par le monogramme A. M. D. G. (ad majorem Dei gloriam). Cependant sur quelques oeuvres plus anciennes, cette devise est remplacée par les trois lettres W. I. B. (W Imię Boże. Au nom de Dieu) que l'on lit en tête de chaque page. Tous ces manuscrits, sans exception, sont en français ¹⁾.

Beaucoup de manuscrits ont été recopiés par Mlle Conseillant, ou par la femme de Wroński, mais toutes les formules sont le plus souvent de sa propre main, à lui. Quelques ouvrages et, entre autres, ceux que Wroński présenta au Bureau des longitudes, à la Société Royale de Londres, ainsi que les grands manuscrits sur la locomotion, présentés au Conseil des Ponts et Chaussées à Paris, sont copiés par un calligraphe habile, et les dessins ajoutés aux derniers, sont dus à un spécialiste.

Tous les manuscrits de Wroński sont loin d'être prêts pour l'impression. Leur valeur est très inégale. Les uns sont les autographes d'ouvrages publiés du vivant ou après la mort de Wroński. Ceux-là permettent de vérifier l'exactitude du texte imprimé et des variantes. D'autres ne sont que des fragments de travaux inachevés, des esquisses de travaux futurs, dans lesquels il revient à plusieurs reprises sur le

---

¹⁾ Un seul est en anglais.

même sujet. Nous y voyons quantité de notes prises par Wroński au courant de ses diverses études et qu'il se proposait sans doute d'utiliser; des programmes de cours variés, des brouillons de calculs, des tables, des observations etc. etc. Certainement tout cela n'était pas destiné à l'impression, et tout cela n'est pas aisé à cataloguer. Cependant nous nous sommes efforcé de ne rien omettre dans notre catalogue; nous y avons inscrit même tous ces menus matériaux, afin d'échapper au reproche d'inexactitude.

Nous considérons comme les plus importants les manuscrits qui nous permettent de suivre le développement de l'oeuvre de Wroński, ainsi que ceux qui nous initient le plus profondément à ses idées scientifiques et philosophiques. Parmi ceux-là il faut citer, dans les questions mathématiques: le mémoire présenté en 1810 à l'Académie des Sciences, travail sur lequel nous nous sommes longuement étendu dans la première partie de notre ouvrage (p. 32 et suiv.); puis des manuscrits sur le calcul des probabilités, et plusieurs esquisses qui nous montrent la voie par laquelle Wroński est parvenu à quelques théorèmes donnés sans déduction dans ses publications imprimées.

Parmi ceux qui ont trait à l'astronomie et à la physique, les plus importants, à notre avis, sont: les manuscrits volumineux sur la mécanique céleste; ceux des travaux présentés au Bureau des longitudes et à l'Académie Royale de Londres, qui nous donnent la clé de tout le système dont Wroński a exposé des fragments dans les „Prolégomènes“ et dans la „Réforme du savoir humain“; en outre les manuscrits fort étendus sur les instruments géodésiques; les traités sur la locomotion où se trouvent exposés en détail les principes d'une nouvelle branche mécanique pratique, proposée par Wroński, et une foule d'aperçus originaux en physique et en chimie. Enfin les grands manuscrits philosophiques, comme la „Création absolue“, l'„Encyclopédie absolue“ etc., nous permettront de nous rendre compte de l'évolution progressive du large système schématique et classificatoire qui caractérise distinctivement le messianisme de Wroński.

Nous nous sommes longuement arrêté à débattre les moyens et la méthode à employer pour cataloguer une oeuvre si variée, si énorme.

A la mort de Wroński, Augé, Lacombe, Montferrier, Constant, Niedźwiecki, la veuve et la fille adoptive du défunt dressèrent, le 18 décembre 1853, un catalogue dit officiel des manuscrits (C. O. en abrégé); catalogue d'après lequel la plus grande partie de ces manuscrits fut vendue au comte Jean Działyński, le 20 janvier 1875. La liste des manuscrits qu'on lit dans l'„Introduction à un cours de mathématiques de Wroński“ ouvrage publié par Niedźwiecki, porte en regard de cha-

que titre, le numéro de ce catalogue officiel¹⁾. Il semblerait donc à première vue qu'il n'y aurait qu'à reproduire fidèlement ce catalogue pour établir une excellente bibliographie. Il en va cependant de tout autre manière. Dans nos recherches sur l'héritage manuscrit de Wroński, nous nous sommes convaincu, après une étude approfondie de toutes les pièces soumises à notre examen, que la liste publiée par Niedźwiecki, d'après le catalogue officiel, n'a d'autre valeur que celle d'un catalogue provisoire, sans indication suffisante sur le contenu des cahiers numérotés qui, fort souvent, renferment des ouvrages de nature fort différente. Nous avons donc dû procéder d'autre façon.

En étudiant chaque manuscrit nous avons pris note des ouvrages qu'il contenait, sans considérer si ces ouvrages étaient absolument finis, ou simplement fragmentaires. De plus nous avons, pour chaque manuscrit, fait un résumé des matières traitées et avons eu ainsi une première esquisse pour le catalogue projeté. Il ne restait plus qu'à adopter un ordre de classification.

L'ordre chronologique nous a paru ici tout à fait incommode et d'ailleurs fort difficile à observer. Pour la plupart des ouvrages, il est vrai, la date du manuscrit pouvait aisément être fixée, soit que cette date fût désignée par l'auteur lui-même, soit que le contenu de l'ouvrage, des indications, des comparaisons avec d'autres manuscrits ou avec des imprimés, et même, à défaut de ces éclaircissements, soit que le caractère de l'écriture ou la qualité du papier, fournissent des données assez précises pour l'établir. Et cependant, malgré tout, l'ordre chronologique, n'aurait pu être observé qu'après des recherches qui nous ont semblé infructueuses et inutiles. Admettons en effet que ce catalogue chronologique eût été possible, la quantité vraiment énorme des manuscrits de Wroński, l'incroyable variété des sujets qui y sont traités et sur lesquels il revient à plusieurs reprises, eussent sans aucun doute jeté le désordre dans cette bibliographie qui n'aurait ainsi pu donner qu'une idée très confuse de l'oeuvre de Wroński dans toutes les branches des connaissances humaines. Aussi, après mûre réflexion, nous sommes-nous décidé à classer tous ces ouvrages par ordre des matières, sans oublier de citer, à côté des titres donnés, quand cela était possible, la date exacte ou présumée du manuscrit. Nous avons donc catalogué les manuscrits, en catégories, à savoir : I. Mathématiques pures et appliquées, c'est à dire mathématiques, mécanique, physique et astronomie. II. Locomotion. III. Stati-

---

¹⁾ Nous n'avons pas eu en mains l'original de ce catalogue officiel.

stiqué et économie politique. IV. Philosophie et pédagogie. V. Droit et politique. VI. Varia. VII. Manuscrits des ouvrages publiés.

Nous avons en outre classifié les travaux mathématiques en sections d'après la classification internationale, aujourd'hui partout admise¹⁾. D'après cette classification les manuscrits de Wroński appartiennent aux catégories suivantes: **A.** (Algèbre élémentaire, Théorie des équations algébriques, etc.); **B.** (Déterminants; substitutions linéaires, élimination, etc.); **C.** (Principes du calcul différentiel et intégral; applications analytiques etc.); **D.** (Théorie générale des fonctions et son application, séries et développements infinis, etc.); **H.** (Équations différentielles et aux différences, suites récurrentes); **I.** (Arithmétique et théorie des nombres, etc.); **J.** (Analyse combinatoire, calcul des probabilités, etc.); **K.** (Géométrie et trigonométrie élémentaires, etc.); **L.** (Coniques, quadriques etc.); **R.** (Mécanique générale, cinématique, statique, etc.); **S.** (Mécanique des fluides, hydrostatique, hydrodynamique, thermodynamique); **T.** (Physique mathématique, élasticité, résistance des matériaux, capillarité, lumière, chaleur, électricité); **U.** (Astronomie, mécanique céleste et géodésie); **V.** (Philosophie et histoire des sciences mathématiques); **X.** (Procédés de calcul, tables, nomographie, calcul graphique, planimètres, instruments divers).

Nous devons cependant avouer que notre système a des inconvénients, résultant non tant de notre méthode que des circonstances suivantes. La collection de Kórnik est loin d'être mise en ordre parfait. Beaucoup de manuscrits sont réunis en volumes, reliés, constituant un tout complet; mais il n'en est ainsi que pour une minime partie des ouvrages; le reste, la grande majorité, est en cahiers décousus, en feuilles volantes. Aussi en un tel état des choses l'interversion de l'ordre eût été possible. Nous avons, il est vrai, dans nos travaux préparatoires, mis à part chaque ouvrage, inscrit sur des fiches le sommaire de ces ouvrages, mais nous n'avons fait que les premiers pas dans la voie qu'il faudra suivre pour arriver à un arrangement définitif des cahiers de toute la collection. Ces cahiers devront en outre être reliés et les volumes ainsi constitués devront aussi être munis d'index détaillés. Nous pensons que notre catalogue pourra servir de base à ce travail.

---

¹⁾ Voir „L'Index du Répertoire bibliographique des sciences mathématiques“. Paris 1893, et „Bibliografia matematyczna polska XIX stulecia“ S. Dicksteina i E. Wawrykiewicza. (Bibliographie des sciences mathématiques en Pologne, au XIX-e siècle, par S. Dickstein et Wawrykiewicz. Cracovie 1894. Fascicule spécimen).

Mais cependant notre but n'était pas de faire un simple inventaire des titres des oeuvres de Wroński; nous avons voulu en faire une sorte de résumé analytique permettant de la saisir dans son ensemble, et de montrer les relations existant entre les manuscrits et les imprimés. Pour atteindre à ce résultat, nous avons, outre la classification elle-même, fait un sommaire des manuscrits, quand cela nous a paru nécessaire, sans compter une analyse étendue de quelques ouvrages importants, donnée dans la première partie de la présente publication. D'ailleurs pour faciliter la comparaison de notre catalogue avec les anciens, nous avons eu soin de citer les numéros du C. O., c'est-à-dire de la liste donnée par Niedźwiecki. En revanche nous nous sommes abstenu de toute description relative au format ou à la qualité du papier, détails qui nous ont paru oiseux.

Mais nous n'aurions pas cru avoir rempli notre tâche jusqu'au but si nous n'avions tenu compte, dans notre bibliographie, des écrits étrangers sur Wroński et ses oeuvres. Quoique l'oeuvre scientifique et philosophique de Wroński n'ait pas été jusqu'ici suffisamment étudiée, la littérature polonaise et étrangère, surtout dans ces derniers temps, compte un nombre respectable d'articles critiques, plus ou moins étendus sur la personne et les travaux de Wroński. Nous avons donc apporté tous nos efforts à réunir ces écrits et nous en donnons une liste chronologique, avec une succinte analyse de ceux qui nous ont paru en valoir la peine. Nous montrons aussi les rapports qu'ils ont avec l'oeuvre de Wroński. Nous n'avons même pas passé sous silence les petits articles, reflets de l'opinion contemporaine. Nous sommes loin sans doute d'avoir tout cité, car il nous eût été impossible d'avoir connaissance de tous les journaux et périodiques de son temps qui se sont occupés de notre écrivain: nous n'avons cependant oublié, ce nous semble, aucun travail spécialement scientifique. Enfin, pour compléter notre tableau, nous avons mentionné les manuscrits étrangers qui ont trait directement aux questions agitées par Wroński, manuscrits que nous avons trouvés, soit dans les papiers de ce dernier, soit dans d'autres collections. Ces manuscrits sont dus à des élèves ou à des amis du maître.

KATALOG DZIEŁ I RĘKOPISÓW

Hoene-Wrońskiego.

Skatalogowanie prac drukowanych i rękopiśmiennych Wrońskiego przedstawiało niemałe trudności. Zaginięcie lub niezmierna rzadkość bibliograficzna znacznej liczby pierwszych, nadzwyczajna mnogość i różnorodność drugich, utrudniały w znacznym stopniu zadanie, zwłaszcza, że szło nam nie o prosty spis bibliograficzny tytułów, lecz o zestawienie, mające ułatwić przegląd szczegółowy treści całej spuścizny naukowej Wrońskiego. Przedstawimy tu w krótkości sposób, w jaki staraliśmy się zadanie to rozwiązać.

Zaczynamy od prac drukowanych. W kilku bibliografiach dawniejszych znajdujemy już spisy dzieł Wrońskiego, najczęściej jednak niezupełne i w szczegółach nie zawsze dokładne. Pomijając spisy, drukowane na okładkach niektórych dzieł Wrońskiego, wymienimy tu przede wszystkim Bibliografię J. M. Quérarda: „La France littéraire ou dictionnaire bibliographique des savants etc.“, która w tomie X z r. 1839 podaje spis prawie wszystkich prac drukowanych Wrońskiego, aż do tego czasu ogłoszonych. Z dzieł późniejszych, najobszerniejszy spis tych dzieł zawiera „Bibliografia“ K. Estreichera (95 numerów). „Wstęp do wykładu matematyki Wrońskiego“, wydany przez L. Niedźwieckiego w r. 1880, obejmuje spis dzieł Wrońskiego, podzielony na 3 klasy: 1) dzieła filozoficzne (26 numerów), 2) przygotowawcze (4 numery) i 3) naukowe (17 i VII numerów; ostatnie VII odnoszą się do teorii lokomocyi)¹⁾.

Ułożenie dokładnej bibliografii utrudniała i ta okoliczność, że oprócz dzieł zasadniczych, Wroński ogłosił bardzo wiele druków luźnych, programów i prospektów, które już to wychodziły oddzielnie, już to dołączane bywały kilkakrotnie do różnych dzieł większych; stąd to właśnie pochodzi niepewność lub niezupełność danych bibliograficznych, jakie napotykamy w rozmaitych spisach prac drukowanych Wrońskiego.

Za podstawę poniższego Katalogu dzieł, przyjęliśmy porządek chronologiczny; nadto, przed tytułem każdego z dzieł treści matema-

---

¹⁾ W przedruku broszur Wrońskiego „Loi téléologique du hasard“ (Paryż 1890) znajduje się tenże spis.

tycznej dajemy krótką charakterystykę przy pomocy znaków klasyfikacji bibliograficznej międzynarodowej (patrz niżej str. 246). Jako dopełnienie do tego spisu zasadniczego dodaliśmy zestawienie systematyczne wszystkich dzieł według treści. O większości dzieł podaliśmy mniej lub więcej obszernie sprawozdania lub wzmianki w Części pierwszej niniejszej książki; tu więc powołanie się nad odpowiednie miejsce tej Części wystarczy do bliższego określenia treści danego dzieła. Przy drukach, pominiętych lub tylko zaznaczonych w Części pierwszej, jako też przy dziełach, których treść nie była tam dostatecznie omówioną, podajemy odpowiednie wyjaśnienia w Katalogu.

Dla osiągnięcia możliwej zupełności i dokładności naszego Katalogu, nie ograniczaliśmy się na porównaniu dotychczasowych spisów bibliograficznych i rozmaitych katalogów księgarskich i antykwarskich, ale postaraliśmy się prócz tego o spisy katalogowe tych bibliotek, które posiadają rzadkie dzieła Wrońskiego, a mianowicie: Biblioteki polskiej w Paryżu, Biblioteki Narodowej (Bibliothèque nationale) tamże, Biblioteki książąt Czartoryskich w Krakowie, Biblioteki kórnickiej w Kórniku, Biblioteki British Museum w Londynie, Biblioteki Willanowskiej i innych ¹⁾.

Wszystkie dzieła z niewielkim wyjątkiem mieliśmy w rękę; prawie wszystkie pozostałe zbadaliśmy przy pomocy odpisów lub na podstawie oryginalnych rękopisów samego Wrońskiego. Co do kilku zaledwie, najmniej ważnych, powołujemy się na obce, lecz pewne świadectwo. Sądzimy, że tym sposobem udało nam się przygotować katalog możliwie zupełny i wiarogodny.

Dodajmy jeszcze, że karty tytułowe większej części dzieł Wrońskiego, opatrzone są znakiem Sfinxa, na którym wypisane jest „prawo najwyższe“ algorytmii. Oto podobizna tego znaku:

¹⁾ Znaki *P*, *N*, *Cz*, *K*, *BM*, *W*, oznaczają w skróceniu nazwy powyżej wymienionych bibliotek. Znaki te pomieszczamy tylko przed tytułami dzieł rzadkich lub wyczerpanych. Żadna z bibliotek nie posiada wszystkich druków. Z osób prywatnych, dzieła Wrońskiego posiada inżynier Letalle w Clamart pod Paryżem, niektóre zaś — piszący te słowa (*D*).

Bez porównania trudniejszym było skatalogowanie rękopisów.

Rękopisy Wrońskiego, objęte niniejszym Katalogiem, są własnością Biblioteki kórnickiej i powstały z dwóch zbiorów. Pierwszy zbiór większy, jest, jak to już wspomniano w Części I-ej, treści przeważnie matematyczno-fizycznej i został zakupiony w r. 1875 przez hr. Jana Działyńskiego od p. Batyldy Conseillant, córki przybranej Wrońskiego. Drugi mniejszy, złożony z rękopisów przeważnie treści filozoficznej, był własnością Leonarda Niedźwieckiego i po śmierci tegoż przeszedł również na własność Biblioteki kórnickiej. Czy zbiory te, stanowiące obecnie jedną całość, wyczerpują spuściznę rękopiśmienną Wrońskiego? Z pewnością nie. Brak w nich rękopisów, odnoszących się do niektórych dzieł dawniejszych, oraz do dzieł, wyraźnie zapowiedzianych przez samego Wrońskiego; niektóre rękopisy nie są zupełne. Przy przechodzeniu rękopisów z rąk do rąk, zwłaszcza podczas sporu, jaki prowadzili mandataryusze wdowy Wrońskiego: Augé, Rożański i Jaubert, z panną Conseillant i Duruttem, mogła pewna część luźnych rękopisów rozproszyć się, inna znów pozostać w posiadaniu osób prywatnych. Poszukiwania, czynione w tym względzie, pozwoliły nam natrafić na pewne ślady w tym kierunku, ale do rezultatu pomyślnego nie doprowadziły. Jesteśmy wszakże zdania, że zbiór kórnicki, — tak odtąd nazywać będziemy zbiór rękopisów Wrońskiego, będący własnością Biblioteki kórnickiej a znajdujący się w czasowym przechowaniu Akademii Umiejętności w Krakowie — że zbiór ten zawiera materiał prawie zupełny, oraz że nowe odkrycia nie wiele odmienić mogą obraz ogólnej twórczości Wrońskiego, na podstawie tego materiału odtworzyć się dającej.

Większość rękopisów zbioru kórnickiego stanowią autografy, sięgające od pierwszej epoki marsylijskiej aż do ostatnich dni życia Wrońskiego. Charakter pisma, kreślonego ręką pewną i szybką, często drobnego ale czytelnego, tracącego dopiero w wieku późniejszym młodzieńczą sprężystość, pozwala doskonale odróżniać rękę Wrońskiego nawet we wzorach i cyfrach; widać to na dołączonej podobiznie jednego z autografów. Rękopisy pisane są najczęściej na całkowitych arkuszach. Na wielu z nich położona jest data; większość arkuszy jest liczbowana, tytuły prac powtarzane często u góry stronic; każda praca lub większy ustęp opatrzony w końcu, jak o tem wspomniano w Części I-ej, charakterystycznym znakiem *A.M.D.G.* (Ad majorem Dei gloriam), który w pewnej liczbie prac z epoki dawniejszej, zastępował Wroński nadpisem: *W.I.B.* (W Imię Boże) u góry stronic. Rękopisy są pisane wyłącznie w języku franeuskim ¹⁾.

¹⁾ Jeden jest angielski,

Wiele rękopisów znajduje się w kopiach sporządzonych przez pannę Conseillant lub żonę Wrońskiego; wzory matematyczne w nich są pisane najczęściej przez samego Wrońskiego. Niektóre, prace, a mianowicie te, które Wroński przedstawiał Biuru długości i Towarzystwu królewskiemu w Londynie, oraz wielkie rękopisy o lokomocyi, przedstawione Radzie dróg i mostów w Paryżu, są skopiowane wytworną ręką kaligrafa, a do ostatnich dodane wspaniałe tablice rysunków, kreślonych przez specjalistę.

Nie wszystkie rękopisy Wrońskiego są pracami gotowymi do druku, nie wszystkie mają równą dla badacza wartość. Jedne są autografami dzieł, wydanych za życia Wrońskiego lub ogłoszonych drukiem po jego śmierci; te służyć mogą do sprawdzania tekstów i badania wariantów. Wiele pomiędzy rękopisami znajduje się fragmentów prac nieukończonych, wiele szkiców pierwszego rzutu do rękopisów następnych, poruszających wielokrotnie jeden i ten sam temat. Znajdujemy obszernie notaty, jakie zapisywał Wroński dla użytku własnego przy studyowaniu różnych nauk; dalej konspekty i programy do różnych wykładów, jakie prowadził; bruliony obliczeń, spostrzeżeń, rachunków, rozmaite tablice i t. d. Nie wszystko to oczywiście było przeznaczone do druku i nie wszystko daje się należycie skatalogować. Mimo to nie pomijaliśmy, o ile to było możliwem, rzeczy najmniejszej wagi, by katalog rękopisów uczynić możliwie zupełnym.

Do najważniejszych rękopisów zaliczamy te, które już to dają klucz do zrozumienia rozwoju twórczości Wrońskiego, już to odsłaniają nam bliżej ważniejsze z jego pomysłów naukowych i filozoficznych. Należą tu z dziedziny matematyki: rękopis rozprawy, przedstawionej w r. 1810 Akademii paryskiej, o której piszemy obszernie w Części I-ej (str. 32 i nast.); rękopisy z dziedziny rachunku prawdopodobieństwa oraz rozmaite szkice, przy pomocy których odkryć można drogę, na jakiej dochodził Wroński do wielu twierdzeń, podanych bez dowodu w swych pismach drukowanych. Z dziedziny astronomii i fizyki za najważniejsze poczytujemy: rękopisy obszerne traktatów mechaniki niebieskiej i prac przedstawionych Biuru długości i Towarzystwu królewskiemu w Londynie, przy pomocy których będzie można zbadać całkowity system, którego fragmenty ogłosił Wroński w „Prolegomenach“ i „Reformie wiedzy ludzkiej“; obszerne rękopisy, odnoszące się do teorii narzędzi mierniczych; oraz wielkie traktaty o lokomocyi, w których znajdują się nie tylko szczegółowo opracowane zasady nowej, przez Wrońskiego proponowanej, gałęzi mechaniki praktycznej, ale i wyjaśnienia oryginalnych poglądów jego w dziedzinie fizyki i chemii. Wreszcie niektóre większe rękopisy treści filozoficznej (jak np. *Création absolue*,

Encyclopédie absolue i t. p.) pozwolą bliżej zbadać rozwój stopniowy i rozwinięcie rozległego systemu schematyczno-klasyfikacyjnego, który był cechą wybitną mesyanizmu Wrońskiego.

W jaki sposób najprościej skatalogować tak różnorodną i obszerną spuściznę? Pytanie to stanowiło dla nas rzecz największej wagi.

Po śmierci Wrońskiego, Augé, Lacombe, Montferrier, Constant, Niedźwiecki, wdowa i córka przybrana zmarłego, ułożyli dnia 18 grudnia 1853, tak zwany „katalog urzędowy“ (Catalogue officiel, w skróceniu *C. O.*) rękopisów, według którego zdali następnie większość ich nabywcy hr. Janowi Działyńskiemu d. 20 stycznia 1875. Spis rękopisów, podany we wspomnianym „Wstępie do matematyki H. Wrońskiego“, wydanym przez Niedźwieckiego, zawiera właśnie, obok numeru bieżącego każdego z konwolutów, numer katalogu urzędowego ¹⁾. Najprostsze na pozór byłoby przedrukowanie tego spisu; byłoby to wszakże załatwienie sprawy najmniej odpowiednie. Celem dokładnego zbadania spuścizny rękopiśmiennej Wrońskiego, przejrzelśmy szczegółowo wszystkie rękopisy i przekonaliśmy się, że spis podany u Niedźwieckiego a oparty na katalogu urzędowym, może mieć tylko znaczenie spisu tymczasowego, gdyż nie daje bynajmniej dokładnego wyobrażenia o treści numerów, w których zawierają się często prace z rozmaitych* dziedzin. Trzeba tedy było znaleźć inną drogę do zamierzonego celu.

Przy przeglądaniu rękopisów, zapisywaliśmy tytuły wszystkich prac, które należało uważać za oddzielne bez względu na to, czy były to rękopisy wykończone, czy tylko fragmenty. Notowaliśmy, o ile to było możliwem, treść każdego z rozpatrywanych rękopisów i otrzymaliśmy tym sposobem pierwszy rzut zamierzonego spisu. Pozostawało tylko obmyśleć sposób rozklasyfikowania materiału.

Porządek chronologiczny, jaki przyjęto dla katalogu dzieł, okazał się tu niedogodnym i zarazem trudnym do przeprowadzenia. Można było wprawdzie w większości przypadków określić epokę powstania rękopisu, już to na podstawie daty wyraźnie na nim zamieszczonej; już to, w braku daty, na podstawie treści, według wskazówek porównawczych, jakie dawały inne rękopisy lub dzieła drukowane; już to wreszcie, w braku innych danych, na podstawie pisma, jakości papieru i t. d. Mimo to jednak, zupełnie ścisły porządek chronologiczny dałby się osiągnąć dopiero po długich próbach, które poczytaliśmy za bezowocne i zbyteczne. Zestawienie bowiem chronologiczne rękopisów, gdyby nawet osiągnęło należyty stopień ścisłości, musiałyby z powodu wielkiej mno-

¹⁾ Oryginału tego katalogu urzędowego nie mieliśmy w ręku.

gości rękopisów, najzwyczajnej różnaitości tematów i częstego powrotu do jednej i tej samej kwestyi, być nieprzejrzystem i zaciemniać obraz twórczości Wrońskiego w rozmaitych kierunkach wiedzy. Stąd, po dłuższym namyśle, postanowiliśmy przyjąć za podstawę katalogu rozumowanego rękopisów układ systematyczny według treści, dodając przy tytułach, gdzie było można, datę ich pewną lub domniemaną. Podzieliliśmy tedy rękopisy na działy następujące: I. Matematyka czysta i stosowana, t. j. matematyka z mechaniką, fizyką i astronomią. II. Locomocya. III. Statystyka i Ekonomia polityczna. IV. Filozofia i pedagogika. V. Polityka i prawo. VI. Varia. VII. Rękopisy dzieł ogłoszonych drukiem. Dział matematyki podzieliliśmy prócz tego na poddziały, według wspomnianej już wyżej a przyjętej dzisiaj w świecie naukowym klasyfikacji międzynarodowej¹⁾. Zgodnie z nią rękopisy matematyczne Wrońskiego należą do klas następujących: A. (Algebra elementarna, teoria równań algebraicznych i t. d.); B. (Wyznaczniki, podstawienia liniowe, eliminacya i t. d.); C. (Zasady rachunku różniczkowego i całkowego, zastosowania analityczne); D. (Teorya ogólna funkcyj i jej zastosowania, szeregi i rozwinięcia nieskończone i t. d.); H. (Równania różniczkowe, różnicowe, szeregi zwrotne); I. (Arytmetyka, teoria liczb i t. d.); J. (Analiza kombinatoryjna, rachunek prawdopodobieństwa i t. d.); K. (Geometrya i trygonometrya elementarna i t. d.); L. (Stożkowe i powierzchnie stopnia drugiego); R. (Mechanika ogólna, cynamatyka, statyka i t. d.); S. (Mechanika cieczy, hydrostatyka, hydrodynamika, termodynamika); T. (Fizyka matematyczna, sprężystość, wytrzymałość materyałów; włoskowatość, światło, ciepło i elektryczność); U. (Astronomia, mechanika niebieska i geodezya); V. (Filozofia i historia nauk matematycznych); X. (Postępowania rachunkowe, tablice, nomografia, rachunek graficzny, planimetry, różne narzędzia).

Uważamy za obowiązek nadmienić, że system przyjęty przedstawia i pewną niedogodność, która wynika nietyle z przyjętej metody, ile z okoliczności ubocznej. Zbiór kórnicki nie jest do tej pory doprowadzony do należytego porządku. Prócz zeszytów i woluminów, oprawnych lub wyraźnie osobną stanowiących całość, większość składa się z arkuszy niezeszytych i nieoprawionych. W takim stanie rzeczy łatwo nastąpić może pomieszanie porządku. Staraliśmy się wprawdzie w naszej robocie przygotowanej poddziałać wyraźnie osobne prace i za pomocą

¹⁾ Patrz: „Index du Répertoire bibliographique des sciences mathématiques“ Paris, 1893, oraz „Bibliografia matematyczna polska XIX stulecia“ S. Dicksteina i E. Warykiewicza (Zeszyt próbny), Kraków 1894.

odpowiednich karteczek treść ich w krótkości oznaczać, ale uważamy tę czynność za wstępną do trwałego uporządkowania zbioru, którego rękopisy należy zeszyć, i w oddzielne opatrzone szczegółowymi indeksami oprawić księgi. Do tego celu Katalog nasz stanowić może odpowiednią podstawę. Zresztą, naszym celem była nie strona, że tak powiemy, zewnętrzna spisu, lecz strona naukowa, t. j. uwydatnienie treści i związków pomiędzy rękopisami oraz związku rękopisów z dziełami drukowanymi. To zadanie spełniają, prócz samej klasyfikacji, jeszcze podana, gdzie potrzeba, treść rękopisów oraz obszerniejszy rozbiór niektórych prac rękopiśmiennych, pomieszczony w Części pierwszej. Dla możności wreszcie porównania naszego Katalogu z dawniejszymi spisami, podawaliśmy odpowiednie numery spisu z dziełka wydanego przez Niedźwieckiego (lub *C. O.*). Pomijaliśmy natomiast najczęściej opis zewnętrzny rękopisów (format i jakość papieru), coby z niewielkim dla rzeczy pożytkiem przysporzyło niełatwej roboty.

Cel, jaki zamierzaliśmy osiągnąć przez ogłoszenie niniejszego Katalogu nie byłby zupełnym, gdybyśmy nie uwzględnili wcale prac obcych autorów o Wrońskim lub o pismach jego. Jakkolwiek działalność naukowa i filozoficzna Wrońskiego nie została dotąd należycie zbadaną, mimo to literatura, tak obca jak i polska, zwłaszcza nowsza, liczy już sporo większych lub mniejszych pism, artykułów krytycznych, wzmianek i t. p., odnoszących się do osoby Wrońskiego i jego prac. Staraliśmy się według możności zgromadzić te pisma i podajemy ich spis chronologiczny z podaniem krótkim treści, o ile potrzeba, i wskazaniem związku ich z pracami samego Wrońskiego. Nie pominęliśmy nawet rzeczy drobniejszych, o ile wyświetlają opinię współczesną. Materiał ten nie jest zapewne zupełny, bo dotarcie do wielu czasopism z owego czasu było niepodobnem; żadnej jednak ważniejszej pracy czystonaukowej nie pominęliśmy. Dla uzupełnienia wreszcie obrazu, podaliśmy jeszcze i spis tych niewielu zresztą rękopisów obcych, które znaleźliśmy już to wśród papierów Wrońskiego, już to gdzieindziej, a które bezpośrednio odnoszą się do rozmaitych pytań naukowych, nad którymi Wroński pracował. Są to rękopisy jego uczniów i przyjaciół.

I.

Dzieła drukowane Wronskiego.

---

1. *Le bombardier polonais*. Marseille 1800, 8°.

Zaginione egzemplarze tego dziełka przesłał Wronski Kościuszce i Dąbrowskiemu.

Patrz Część I. str. 11, 15.

2. U. *Mémoires sur l'aberration des astres mobiles et sur l'inégalité dans l'apparence de leur mouvement* par J. Hoehné. A Marseille. De l'imprimerie de Bertrand. An IX. 16°.

N.

Mała ta praca składa się z trzech rozprawek: 1. Sur l'aberration des planètes, des comètes, et de la lune, 2. Sur l'inégalité dans l'apparence du mouvement des astres; 3. Sur le hasard dans l'égalité qui se rencontre entre l'aberration des planètes et des comètes, employée jusqu'à présent, et la somme de l'aberration vraie et de la différence de leurs lieux, réels et apparents.

Patrz Część I, str. 11.

3. *Philosophie critique découverte par Kant, fondée sur le dernier principe du savoir humain*, Tome I. Section I—III, Marseille, 1803, 8° str. 121 i 3 karty suplementu. Na okładce tytuł: *Philosophie critique découverte par Kant, exposée en français* par J. Hoehné, à Paris, Fructidor an XI (1803).

K. N.

Co do treści patrz Część I, str. 12—16

4. V. *Introduction à la Philosophie des Mathématiques et Technie d'Algorithmie* par M. Hoehné de Wronski, ci-devant officier supérieur d'artillerie au service de Russie, Paris, chez Courcier, 1811, 4°

str. nlb. 6, lb. 269, z tablicą (Tableau architectonique des mathématiques). Na karcie drugiej: *Première partie: Introduction à la Philosophie des mathématiques.*

BM. Cz. N. P.

W „Avis“ czytamy: „L'objet principal de cet ouvrage est l'établissement d'une branche nouvelle des mathématiques, son objet accessoire est la fondation des mathématiques en général. La Technie de l'Algorithmie formant la partie essentielle de cette branche nouvelle a été présentée à l'Institut de France La Commission nommée par ce Corps a déclaré expressément que toutes les méthodes connues fondées sur les développements des fonctions dérivent de la loi première de cette Technie et qu'elles n'en sont que de cas très particuliers, et elle a reconnu par là la généralité absolue, du moins le généralité absolue présomptive de cette loi algorithmique suprême. Mais l'auteur n'ayant donné alors que les résultats, cette Commission ne pouvait approfondir la nature même de la Technie des mathématiques et elle a demandé des développements nécessaires. Ces développements appartiennent à la Philosophie des mathématiques: L'auteur les présente dans la première partie de cet ouvrage ayant pour objet une Introduction à cette Philosophie, et formant un extrait d'une Philosophie complète des sciences mathématiques. Il donnera dans la seconde partie la Technie de l'Algorithmie telle qu'il a eu l'honneur de la présenter à l'Institut de France“.

Następuje potem dedykacja w słowach: „Dédié à Sa Majesté l'Empereur Alexandre I, Autocrate de toutes les Russies“.

Na str. 229 czytamy: „A la fin de notre Philosophie générale nous donnerons l'Histoire philosophique des progrès des sciences mathématiques où se trouvera fixé d'après l'importance des découvertes le rang des mathématiciens qui y sont coopéré; la place distinguée de M. le comte Lagrange dans l'Algorithmie elle-même et surtout dans la Mécanique etc.“

W przypisku na str. 264 zamieszczono: „Immédiatement après cet ouvrage nous présenterons un aperçu de la Philosophie de la Mécanique céleste, précédée d'une Introduction à la Philosophie des mathématiques appliquées, et spécialement à la Philosophie de la Mécanique en général. Après avoir ainsi consulté l'opinion publique, nous procéderons à la publication du Traité complet de la Philosophie des mathématiques“.

Zapowiedź powyższą z „Avis“ spełniły dwa tomy dzieła: „Philosophie de la Technie algorthmique“ (patrz niżej Nr. 11); zapowiedziane zaś w cytowanych wyjątkach Filozofia matematyki stosowanej i mechaniki w ogólności oraz Historia filozoficzna matematyki nie zostały ogłoszone w zamierzonej postaci. W różnych rękopisach Wrońskiego pozostały materyały do tych prac.

Treść wstępu do „Filozofii matematyki“ przedstawiliśmy w obszernem sprawozdaniu w Części I-szej (str. 36 — 44).

5. *Programme du cours de philosophie transcendente* de M. Hoëné Wronski, ci-devant officier supérieur d'artillerie au service de Russie. Par autorisation de son Excellence le Grand maître de l'Uni-

versité impériale, Paris. De l'imprimerie de Firmin-Didot 1811, 8° str. 15.

Cz. K.

Patrz Część I, str. 57.

6. **V9.** *Document pour l'histoire des mathématiques* par. . . . Paris, De l'imprimerie de Charles, 1812, 8°, str. 8.

Cz. D. P.

Patrz Część I, str. 51.

7. **A4.** *Résolution générale des équations de tous les degrés* par. . . . Dédiée à la Pologne, ancienne patrie de l'auteur. Imprimerie de H. L. Perronneau, Paris, J. Klosterman fils, MDCCCXII, 4° str. 16.

BM. Cz. K. N. P. (egzemplarz autora).

Treść szczegółowa podana w Części I-iej str. 49 — 52.

8. *Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques.* Paris (s. d.), 4° (Prospectus).

N.

Prospekt dzieła pod Nr. 9.

9. **C1ae, D2c.** *Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques de Lagrange.* par. . . . Dédiée à Institut impérial de France, Paris, Blankenstein, 1812, 4°, str. nlb. 4 i 134.

BM. Cz. N. (egzemplarz autora).

Praca ta składa się z trzech rozpraw i not: 1. *Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques de Lagrange* (str. 9 — 40); 2. *Insuffisance de la démonstration du théorème de Taylor, tentée par M. Poisson* (str. 41 — 81); 3. *Quelques observations concernant le rapport fait à la Classe des sciences de l'Institut de France sur les premier de ces mémoires. Noty:* (str. 111 — 135) 1. *Sur les facultés algorithmiques*; 2. *Sur la distinction des différences progressives et régressives*; 3. *Sur la détermination de la loi générale des séries servant de principe à cet ouvrage.*

Treść tego dzieła podaliśmy w Części I-iej str. 53 — 56.

10. **C1a, U1a.** *Philosophie de l'infini, contenant des contreréflexions et des réflexions sur la métaphysique du calcul infinitésimal* par. . . . Paris, de l'imprimerie de P. Didot, 1814, 4°, str. XII i 196.

BM. Cz. N. P. (egzemplarz autora).

Składa się z czterech rozpraw i not: 1. *Contreréflexions sur la métaphysique du calcul infinitésimal* (str. 1 — 30); 2. *Philosophie du calcul infinitésimal*

(str. 31 — 68); 3. Réponse sur la seconde édition de la „Théorie des fonctions analytiques de Lagrange“ (str. 69 — 98); 4. Sur l'éloge de M. le comte de Lagrange (str. 98 — 121). *Noty*: (str. 121 — 191). 1. Sur la méthode générale d'approximation ou la méthode algorithmique d'exhaustion. 2. Sur la génération primitive des différentielles. 3 Postscriptum.

Rozbiór tej pracy podaliśmy w Części I-iej str. 52 — 56.

11. D2, V1a. *Philosophie de la Technie algorithmique.*

I-re Section, contenant la loi suprême et universelle des mathématiques, Paris, Treuttel et Wurtz, 1815, 4°, str. XII, 286 i 1 nlb.

II-e Section, contenant les lois des séries, comme préparation à la réforme des mathématiques, Paris, Treuttel et Wurtz, 1816 — 1817, 4°, str. XX, 646 i 1 nlb.

BM. Cz. N. P. (egzemplarz autora).

Treść tego, jednego z najobszerniejszych dzieł Wrońskiego, zawierającego zasady i rozwinięcie jego najważniejszych pomysłów w dziedzinie analizy, podaliśmy w Części I-szej str. 66 — 69. Bardziej szczegółowe streszczenie traktowanych w niem zagadnień przekroczyłyby znacznie ramy niniejszego Katalogu. Sam spis rzeczy, podany na wstępie do każdego z dwóch tomów i ułożony według zasad klasyfikacji Wrońskiego, zajęłyby kilkanaście kartek, a ze względu na odrębną i mało znaną nomenklaturę filozoficzną, nie dawałby jasnego pojęcia o zawartości dzieła. Wolimy zatem, uzupełniając to, o czem mówiliśmy już w Części pierwszej, wymienić tu jeszcze najważniejsze zagadnienia czysto-matematyczne we wspomnionym rozbiórce pominięte. W tomie I-szym, po rozważaniach odnoszących się do natury algorytmów, zastanawia się Wroński nad naturą szeregów, ułamków ciągłych, fakultetów i metod interpolacyjnych; wyjaśnia znaczenie kanonu algorytmicznego, którym ma być sposób przedstawienia każdej równości za pomocą konstrukcji przez szeregi postępujące według fakultetów, a którego szczególnym przypadkiem jest teoria funkcji tworzących Laplace'a. Krytyce tej teorii poświęcił Wroński studyum osobne (patrz niżej Nr. 20). Głównem wszakże zadaniem tomu I-go jest, jak wiemy, uzasadnienie „prawa najwyższego“.

Daleko bogatszą w treść jest Sekcja II-ga. Tu zastanawia się Wroński raz jeszcze nad istotą „prawa najwyższego“ i wiąże je z najrozmaitszymi pytaniami analizy. Właściwa Wrońskiemu metoda filozoficzna traktowania przedmiotu, wykład ciągnący się bez rozdziałów od samego początku do końca dzieła, przedstawienie rzeczy, mimo, a może właśnie z powodu przyjętej klasyfikacji, nieprzejrzyste dla czytelnika nieprzywykłego do systematyki autora, — były powodem, dla którego matematycy nie zwrócili uwagi na zagadnienia czysto-analityczne, oryginalnie w tej pracy oświetlone i przeprowadzone. Najważniejsze z nich, jak już wspomniałem w Części pierwszej, odnoszą się do natury rachunku pochodnych, do teorii szeregów i teorii funkcji. Przytoczyliśmy już, jak pojmował Wroński szeregi nieskończone, którym przypisywał znaczenie bez względu na ich zbieżność i rozbieżność, już przez samą nieskończoną liczbę ich wyrazów. Uzupełniamy tę wzmiankę uwagą, że to znaczenie szeregów nie było przyjmowane atoli bez zastrzeżeń. (Patrz: *Philosophie de le Technie*, II, str. 295). Przeciwnie, mówi Wroński wyraźnie, że są „szeregi idealne lub nie-

dorzeczne“, które takiej interpretacji nie dopuszczają, a jako przykład podobnych szeregów podaje szereg, utworzony z kolejnych funkcji $I, m, m^m, m^{m^m} \dots$ t. j. tak nazwanych przez niego funkcji I, m, m^m (Patrz Część I, str. 41). Szeregi, czyniące zadość warunkom powyższej interpretacji, nazywa „rzeczywistymi“ lub „prawdziwymi“. Dodajemy jeszcze, że tak kwestya szeregów, jak i wiele innych pytań, poruszonych przez Wrońskiego w tem dziele, oczekuje jeszcze zupełnej krytyki naukowej.

12. *A 4. Exposé sommaire des principes de la résolution des équations algébriques de tous les degrés.* Développement de l'appui de l'exposé sommaire Nr. 1, 2 et 3, 24 pages, en tout 32 pages in 4to, 1818.

Dziełko pod tym tytułem, zupełnie nieznanie i nie znajdujące się w żadnej bibliotece, zapisane jest w katalogu księgarni naukowej A. Hermann w Paryżu (Catalogue Nr. 32, 1892).

13. *Réponse au mémoire du sieur Arson*, intitulé: Document pour servir à l'histoire des grands fourbes qui ont figuré sur la terre. Par . . . . ., ancien officier d'artillerie au service de Russie, Paris, De l'imprimerie de Poulet, Janvier 1818, 4-to, str. 61.

Cz.

Broszura niniejsza i dwie następne (NN. 15 i 16) odnoszą się do procesu z Arsonem. Broszury Arsona wymienione niżej w dziale III. Patrz Część I-a str. 78—81.

14. *Introduction à un ouvrage intitulé Le Sphinx ou la Nomothétique séhélienne* par . . . . Paris, De l'imprimerie de Poulet, Mars 1818, 4-to, str. 36.

Cz. D. N. P.

Treść tej broszury podaliśmy w Części I-ej, str. 70—77.

15. *Déclaration concernant le sieur Arson*, Paris 1818, 4-to.

N.

16. *Conduite coupable et condamnation propre du nommé Arson, suivie de sa confession*, Paris, Mai 1818, 8°.

Cz. N.

Patrz Część I, str. 80.

17. *Le Sphinx ou la Nomothétique séhélienne* par . . . . Nr. I Paris, Décembre 1818, 8°, str. nlb. 8; 16, 74 i 1 nlb. Adressé à Sa Majesté l'Empereur Alexandre I, Autocrate de toutes les Russies et Roi de Pologne.

BM. Cz. N. P.

Treść podaliśmy w Części I-ej str. 77 ze wzmianką, że w dodatku do tej pracy znajduje się „System architektoniczny bezwzględny encyklopedyi wiedzy ludzkiej“. Przedmiot ten w całej rozciągłości rozwinął Wroński w obszernym, niewydanym rękopisie p. t. „Encyclopédie absolue“ (patrz II. katalog rękopisów). I niniejszy „system architektoniczny“ jest zbyt rozległy, abyśmy go tu powtórzyć mogli. Powiemy tylko, że jest ułożony według znanej nam metody klasyfikacyjnej (porówn. Część I, rozdziały IX i X); że występują w nim dwa wielkie działy *A* i *B*. Dział *A* — Ustanowienie indywidualności — z poddziałami: *a*) Treść indywidualna = wiadomości empiryczne; *b*) Forma indywidualna = matematyka czysta. Dział *B* — Dedukcyja powszechności — z poddziałami: *a*) Powszechność wiedzy = filozofia; *b*) Powszechność bytu = umiejętności. Każdy z tych poddziałów dzieli się wedle metody dualistycznej na coraz niższe rzędy i stopnie. Wspomnimy jeszcze, że każdy z rzędów i stopni i każda gałąź szczególna odpowiada oczywiście właściwym rzędowi, stopniowi i gałęzi ogólnego schematu architektonicznego, wynikającemu z „prawa tworzenia“, jeszcze ukrytego w tej rozprawie. System architektoniczny stanowi przeto szczegółową klasyfikacyją wiedzy ludzkiej, która może stanąć obok innych prób podobnych, współczesnych i późniejszych. Pomiędzy gałęziami wiedzy, jakie Wroński w swym systemie umieszcza, wymienimy nazwy następujących: W dziale *A*: zoografia, patologia duszy ludzkiej, antropologia, dydaktyka antropologiczna, geografia fizyczna, kosmografia moralna, (geografia polityczna, religia pozytywna), geometrya, algorytmia, foronomia. W dziale *B*: filozofia chrematyczna, transcendentálna, spekulacyjna, praktyczna, teleologiczna, syntetyczna, immanentálna; logika, analityka logiczna, dialektyka logiczna; pragmatyka, analityka pragmatyczna, dialektyka pragmatyczna, teoria prawdopodobieństwa; metafizyka, kategoryka wiedzy ludzkiej, architektonika wiedzy ludzkiej, metalogika; filozofia krytyki, filozofia glottologii (słowa), filozofia ideologii, filozofia achrematyczna lub wiedzy najwyższej i t. d.

18. *Le Sphinx*, Nr. II. Paris, Mars 1819, 8°, str. 36.

N. P.

Patrz Część I, str. 77.

19. *Cours de philosophie*, Paris 1819, 4°. Prospectus.

N.

Prospekt.

20. D2, H12 b. *Critique de la théorie des fonctions génératrices* de M. Laplace par . . . Paris, Treuttel et Wurtz. Paris. Août 1819, 4°, str. IV, 136.

Cz. K. N. P (egzemplarz autora).

Patrz Część I, str. 69. Praca ta daje znacznie więcej niż zapowiada jej tytuł. Jest ona nie tylko krytyką teorii funkcji tworzących Laplace'a ze stanowiska filozofii matematyki Wrońskiego, lecz zawiera nadto pomysły bardzo ogólne,

odnoszące się do metod całkowania równań różnicowych i różniczkowych. Należy ono wraz z Filozofią technii do najważniejszych produkcji matematycznych Wrońskiego. W metodach grają przeważną rolę funkcje alef (patrz Część I, str. 60); dedukcja ma charakter formalny i wymagałaby, tak jak większość rezultatów Wrońskiego, rozbioru ze stanowiska dzisiejszych pojęć o istocie funkcji; wyniki wszakże i rozważania Wrońskiego zasługują na szczególną uwagę. Wymieniamy pomiędzy niemi wyrażenia różnic wyższego rzędu funkcji $f(x+i)$ za pomocą różnic funkcji $f(x+r)$, $f(x+2r)$, ...; uogólnienie tych wzorów dla przypadku funkcji wielu zmiennych; rozmaite przypadki szczególne, z których jednym z najbardziej szczególnych jest przypadek funkcji tworzących Laplace'a. Wprowadziwszy funkcje $\nabla\varphi x$, $\nabla^2\varphi x$, ... $\nabla^\omega\varphi x$, określone za pomocą równań

$$\nabla\varphi x = A_0\varphi x + A_1\varphi(x+\omega) + \dots + A_\mu\varphi(x+\mu\omega),$$

$$\nabla^2\varphi x = A_0\nabla\varphi x + A_1\nabla\varphi(x+\omega) + \dots + A_\mu\nabla\varphi(x+\mu\omega),$$

$$\nabla^\omega\varphi x = A_0\nabla^{\omega-1}\varphi x + A_1\nabla^{\omega-1}\varphi(x+\omega) + \dots + A_\mu\nabla^{\omega-1}\varphi(x+\mu\omega),$$

stawia sobie Wroński zadanie oznaczenia funkcji „tworzącej“ $\nabla^{\omega-1}\varphi x$ przy pomocy funkcji „utworzonej“ $\nabla^\omega\varphi x$. Rozwiązanie tego zadania stanowi według Wrońskiego „węzeł“ teorii funkcji tworzących. Jeżeli $n_1, n_2, \dots, n_\mu$ są pierwiastkami równania

$$0 = A_0 + A_1n + A_2n^2 + \dots + A_\mu n^\mu,$$

to utworzywszy funkcje „schin“ $N_1, N_2, \dots, N_\mu$:

$$N_i = \wp \left[n_1^{\nu_1} n_2^{\nu_2} n_3^{\nu_3} \dots n_{i-1}^{\nu_{i-1}} n_{i+1}^{\nu_{i+1}} \dots n_\mu^{\nu_\mu} \right],$$

$$i = 1, 2, \dots, \mu.$$

oraz funkcją

$$N = \wp \left[n_1^{\nu_1} n_2^{\nu_2} \dots n_{\mu-2}^{\nu_{\mu-2}} n_{\mu-1}^{\nu_{\mu-1}} n_\mu^{\nu_\mu} \right],$$

$$\nu_1 = 1, \nu_2 = 2, \dots, n_\mu = \mu.$$

otrzymamy rozwiązanie ogólne powyższego zadania pod postacią:

$$\nabla^{\omega-1}\varphi x = \frac{(-1)^{\mu-1}}{NA_\mu} \left\{ N_1 n_1^{\frac{x}{\omega}} \sum \left[\nabla^\omega\varphi x \left(\frac{1}{n_1} \right)^{\frac{x}{\omega}} \right] \right.$$

$$- \dots N_2 n_2^{\frac{x}{\omega}} \sum \left[\nabla^\omega\varphi x \left(\frac{1}{n_2} \right)^{\frac{x}{\omega}} \right]$$

$$+ \dots N_3 n_3^{\frac{x}{\omega}} \sum \left[\nabla^\omega\varphi x \left(\frac{1}{n_3} \right)^{\frac{x}{\omega}} \right]$$

$$- \dots$$

$$\left. (-1)^{\mu-1} N_\mu n_\mu^{\frac{x}{\omega}} \sum \left[\nabla^\omega\varphi x \left(\frac{1}{n_\mu} \right)^{\frac{x}{\omega}} \right] \right\},$$

gdzie Σ oznacza całkę nieokreśloną (różnicową) względem przyrostu zmiennej x .

Ten wzór ogólny stosuje Wroński do całkowania równania różnicowego:

$$\nabla^{\omega} \varphi x = f x$$

i do równania różniczkowego:

$$f(x) = C_0 \varphi x + C_1 \frac{d\varphi x}{dx} + C_2 \frac{d^2 \varphi x}{dx^2} + \dots + C_{\mu} \frac{d^{\mu} \varphi x}{dx^{\mu}} ;$$

uogólnia następnie podaną teorię do funkcyj $\nabla^{\omega-1} \varphi(x, y)$, $\nabla^{\omega} \varphi(x, y, z)$, ... dwóch i większej liczby zmiennych, całkuje równanie postaci:

$$0 = \nabla^{\omega} \varphi(x_1, x_2, \dots, x_m);$$

stosuje ostatnie zadanie do sławnego zagadnienia Pascala i Fermata z rachunku prawdopodobieństwa o graczach, którego rozwiązanie podał Laplace w swojej „Teorii prawdopodobieństwa“ przy pomocy rachunku funkcyj tworzących. W dalszym ciągu podaje Wroński, jako zastosowanie wyłożonej teorii, całkowanie równań różnicowych liniowych 2-go rzędu, postaci:

$$F x = f_0 x Y_x + f_1 x Y_{x+\omega} + Y_{x+z\omega},$$

gdzie $f_0 x$, $f_1 x$, $F x$ są jakimikolwiek funkcjami zmiennej x , zaś Y_x jest funkcją szukaną tejże zmiennej; przedstawia wreszcie rozwiązanie tego równania w szczególnym przypadku, w którym $F x = 0$.

21. *Création absolue de l'humanité*. Prospectus s. l. (Paris), s. ad. [1819] i bez nazwiska autora. 8-vo, str. 16.

P.

Patrz Część I, str. 70. Druga Część znacznie obszerniejsza i niewydana pozostała w rękopisie. Patrz dział II.

22. L' „*Ultra*“, Archives politiques, morales et littéraires. A Paris, Au Bureau d'Abonnement; Rue Neuve des Bons Enfants Nr. 133.

K. (zeszyt czwarty).

Jako dyrektor biura podpisany C. Lasalle. Wydane zostały cztery zeszyty w r. 1818—1819. Mamy pod ręką zeszyt czwarty z lutego 1819, 8-vo od str. 97—128 z treścią następującą: „Sur les assassinats nommés duels“ (początek). „Sur le ministère“ (ciąg dalszy). „Le droit public de la France“, Avis; „Dialogue entre deux royalistes MM. C*** et U***. „M. Benjamin Constant et M. Manuel“ (początek); „Fragment d'un Poème élégiaque, intitulé Le Champ d'Asile“. Chronique.

Porówn. Część I. str. 130—1.

23. V 7, 9. *Adress of M. Hoene Wronski to the British Board of longitude upon the actual state of the mathematics*, translated from the original in french by W. Gardiner, London, 1820, 8-vo str. XII i 127.

BM. P.

Patrz Część I, str. 88.

24. *Appelation au Parlement de la Grande Bretagne* [London], s. a. [1820]. Podpis na końcu dziełka: Hoëné Wronski, ancien officier supérieur de Russie, 16-o, str. 24.

BM. Cz. P.

Patrz Część I, str. 88.

25. **V1a.** *A course of mathematics*, Intruduction determining the general state of the mathematics by . . . , translated from the original french under the immediate inspection of the author. London 1821, str. 4 nlb i 40 lb.

K. N. P. (egzemplarz autora).

Treść podana w Części pierwszej na str. 90—95. Przekład polski, wydany w r. 1880 przez Niedźwieckiego (patrz niżej).

26. *To the englihtened men of the British Empire.* London 1821. Z podpisem: Hoene Wronski, Superior officer of Russia.

Druk luźny; Przedruk podaliśmy w Części I-szej na str. 97—98.

27. *U. Extrait du Mémoire de M. Hoëné Wronski sur la Théorie de la terre.* Londres.

Druku tego nie znaleźliśmy w żadnej bibliotece; wspomina o nim sam Wronski w dziełku Nr. 28. Patrz Część I-sza str. 88, 98.

28. **V9.** *Trois lettres à Sir Humphry Davy*, Président de la Société Royale de Londres sur l'imposture publique des savans à privilège ou des sociétés savantes, par . . . . Londres, Mars 1822, 8° str. 4 nlb. II, 72.

Cz. D. N. P. (egzemplarz autora).

Treść podana w Części I-szej str. 88—90.

29. *Pétition au Parlement Britannique* sur la spoliation d'un savant étranger par le Bureau des longitudes de Londres, soumise par Hoëné Wronski, Londres, Mars 1822, 8°, str. VIII, 60.

P.

Powtarza fakty podane w broszurach Nr. 22 i 26, wspomina o poparciu, jakiego doznał od ambasadora rosyjskiego przy dworze sardyńskim podczas pobytu swego w Nizy (patrz Część I-sza str. 78); wymienia prace naukowe dotąd ogłoszone i streszcza w 17 następujących punktach wyniki swych badań:

1. Nowa teoria matematyczna płynów, służąca za podstawę teorii nautycznych, w której autor wykazuje błąd rzekomej teorii płynów, stosowanej dotychczas przez geometrów.
2. Nowa teoria matematyczna postaci i budowy wewnętrznej ziemi, w której wykrywa się, że wszystkie dotychczasowe rezultaty, przyjęte przez uczonych co do tej postaci i budowy naszego globu, są błędnymi.
3. Nowe oznaczenie geograficzne miejsc na ziemi, stanowiące dopełnienie dawnego oznaczenia za pomocą długości i szerokości, które okazuje się niedostatecznem.

4. Nowy system operacyj geodezyjnych, który, przy nowej teorii ziemi, prowadzi do poznania prawdziwej postaci i budowy wewnętrznej naszego globu.
5. Nowy system operacyj topograficznych do szybkich zdjęć brzegów morskich i ziem nowoodkrytych.
6. Nowa teoria mikrometryczna, służąca za podstawę nowego zastosowania mikrometru do nieograniczonego ulepszania narzędzi astronomicznych i nautycznych.
7. Nowy system całkowicie wykończonych narzędzi geodezyjnych, opartych na powyższej teorii mikrometrycznej a przeznaczonych do urzeczywistnienia nowego systemu operacyj geodezyjnych i nowego systemu operacyj topograficznych, wskazanych pod numerami 4 i 5.
8. Różne narzędzia nautyczne, oparte na tejże teorii mikrometrycznej, pomiędzy którymi znajduje się teleometr morski, przeznaczony do mierzenia na morzu, z pokładu statku, odległości przedmiotów, bez potrzeby znajomości ich wymiarów.
9. Nowa teoria matematyczna przyływu i odpływu morza, wynikająca z nowej teorii płynów i nowej teorii ziemi, w której wykrywa się, że dawne teorie przyływów i odpływów, w szczególności zaś teoria Laplace'a, według której zjawisko to oblicza się w *Connaissance des Temps*, są błędne.
10. Nowe tablice przyływu i odpływu morza, całkowicie ukończone i przydatne do obliczania, we wszystkich miejscach na morzu, wszelkich okoliczności przyływów i odpływów morza.
11. Nowa teoria matematyczna budowy atmosfery i wszystkich jej skutków mechanicznych, a w szczególności jej stanu równowagi i stanu ruchu czyli wiatrów.
12. Nowa teoria barometryczna mierzenia wysokości, a w szczególności ścisłych niwelacyj, niezbędnych dla wspomnianych wyżej operacyj geodezyjnych, w której wykrywa się, że wszystkie wzory dotychczasowe pomiarów barometrycznych, a w szczególności wzór Laplace'a, są błędne.
13. Nowa teoria matematyczna refrakcyj astronomicznych i ziemskich, niezależna od jakiegokolwiek hipotezy o mechanicznej budowie atmosfery.
14. Nowe tablice refrakcyj, całkowicie ukończone i służące do obliczania tego zjawiska nie tylko dla zmian barometrycznych i termometrycznych, lecz i ogólnie dla wszystkich zmian w atmosferze, a mianowicie zmian hygrometrycznych, anemometrycznych i wszelkich innych, znanych lub nieznanymi.
15. Nowy system zastosowania rachunku prawdopodobieństwa do obserwacyj astronomicznych, pozwalający na oznaczanie za każdym razem stopnia ich pewności i na ustalanie, gdzie tego potrzeba, średniej najprawdopodobniejszej. Próba tego systemu została udzieloną p. Pondowi, astronomowi królewskiemu w Greenwich do oznaczania stopnia pewności i średniej najprawdopodobniejszej dla zastosowania przy jego pięknej metodzie ścisłego oznaczania położenia gwiazd.
16. Nowa mechanika niebieska, zupełnie niezależna od szeregów i prostych przybliżeń matematycznych, na których podziśdzeń ograniczały się wszystkie pytania mechaniki niebieskiej, i dająca przez zastosowanie prawa najwyższego matematyki rozwiązanie ścisłe i całkowicie teoretyczne najglówniejszych pytań, odnoszących się do układu świata.
17. Nowa teoria ruchów księżycy, stanowiąca część bardziej szczegółową tej nowej mechaniki niebieskiej i dająca za pomocą tablic księżycowych, łatwych

do obliczania, rozwiązanie ostateczne zagadnienia długości na morzu, rozwiązanie, jakiego pragnął Newton, podając myśl utworzenia Biura długości.

W dalszym ciągu podaje Wroński znaną już nam z treści (patrz Część I. str. 89) deklarację Nolana; w końcu pomieszcza „Exposé“ stosunku swego z Youngem oraz dodatek p. t. „Sur une nouvelle réfutation de la prétendue théorie des réfractions du docteur T. Young par M. Ivory, l'un des principaux mathématiciens anglais“.

30. *Aperçu des causes et des suites de la spoliation de M. H. Wronski, par le Bureau des longitudes de la Grande Bretagne, adressé surtout au gouvernement de Russie et à ses compatriotes polonais et russes.* Paris, Mars 1823, 8° str. 5.

K.

Patrz Część I, str. 100.

31. **X.** *Prospectus du calculateur universel et de ses diverses modifications, formant le calculateur nautique, le calculateur commercial, le calculateur de l'ingénieur etc. etc.* par . . . . Paris, 1823. 4° str. 7.

D.

Patrz Część I-sza str. 102.

32. *Prospectus de la Philosophie absolue.* 1826.

Prospekt (cytowany przez Auge'ego) zapewne do dzieła pod tymże tytułem, wydanego dopiero po śmierci Wrońskiego. Patrz niżej.

33. *Prospectus des canons de logarithmes.* s. l. [Paris], s. d. [1827], 4° str. 4.

Druk luźny, stanowiący prospekt do następującego dziełka (Nr. 34); zawiera wiadomości o przeznaczeniu kanonów logarytmowych, z podaniem ceny każdego ich rodzaju.

34. **X2.** *Canons de logarithmes* de H. W. Tables Nr. 1, Nr. 1 bis Nr. 2, Nr. 3, Nr. 3 bis, Nr. 4. Instructions et théorie. Avec un supplément donnant la résolution générale de l'équation du cinquième degré. Paris. De l'imprimerie de Jules Didot ainé, 1824, 8° str. 64 i 6 tablic.

BM. D. N. P. (egzemplarz autora).

Opis i teoria kanonów kończy się na str. 59; od 59 — 64 podana jest metoda rozwiązywania równań stopnia 5-go, stanowiąca zastosowanie metody ogólnej, zwanej „teleologiczną“ i ogłoszonej przez Wrońskiego w tomie III dzieła: „Réforme du savoir humain“.

Treść dziełka podaliśmy w Części I-ej str. 105, 111 — 112.

Istnieją wydania rosyjskie i polskie (patrz dział III).

35. **X.** *Prospectus de l'arithmoscope.* 4° str. 4. [s. l.] [s. d.]
Zapowiedź arytmoskopu (1827?)
36. **J2.** *Loi téléologique du hazard.* Paris, 19 mars 1828, 4° str. 4.
Druk luźny. — Istnieje przedruk (patrz niżej Nr. 107).
37. **J2.** *Loi téléologique du hazard.* Deuxième aperçu. Paris, 13 avril 1828, 4° str. 8.

N. P.

Druk luźny. — Przedruk razem z poprzedniem.

38. *Problème fondamental de la politique moderne,* dédié au comte de Bournemont, Paris, 1829, 8° str. 40.

K. N.

Patrz Część I, str. 115 — 116.

39. **S4bzβ.** *Machines à vapeur.* Aperçu de leur état actuel, sous les points de vue de la mécanique et de l'industrie, pour conduire à la solution accomplie du problème que présentent ces machines, avec un supplément donnant la théorie mathématique rigoureuse des machines à vapeur, fondée sur la nouvelle théorie générale des fluides par . . . . Paris, Imprimerie de Jules Didot aîné, 1829, 4° str. 51.

N. P.

Treść podaliśmy w Części pierwszej str. 125 — 126, 132 — 133.

40. **S4bzβ.** *Complément de la nouvelle théorie mathématique des machines à vapeur,* Paris, Juin 1830, 4° str. 8.

N.

Zadaniem tej pracy jest dopełnienie teorii podanej w dziełku poprzedniem, a mianowicie oznaczenie wpływu tarcia gazów o ściany rur na działanie gazów w machinach parowych.

41. *Union antinomienne,* Paris, Juin 1831, 4° str. 4.

N. P.

Streszcza w 21 punktach pogląd Wrońskiego na obecny stan społeczeństw i na zadania „Unii antynomialnej“.

42. *Aux Souverains de l'Europe,* Paris, Juin 1831, 4° str. 4.

N. P.

Zwraca uwagę monarchów na swoje odkrycia naukowe, na znaczenie filozofii bezwzględnej i zadania „Unii antynominalnej“.

43. *A Sa Majesté l'Empereur Nicolas*. Paris, Juin 1831, 4° str. 4.

Odezwa do cesarza Mikołaja, streszczona w Części I-ej str. 130.

44. *Messianisme, Union finale de le philosophie et de la religion, constituant la Philosophie absolue. Première époque, Union antinomienne*, Paris, Juillet, 1831, 4° str. 4.

Wyliczenie 21 zagadnień mesyanicznych.

45. *Messianisme, Union finale de la philosophie absolue et de la religion constituant la philosophie absolue s. l. [Paris] s. a. [1831] str. 3.*

P.

Wydany równocześnie z dziełem następnem Nr. 46.

46. *Messianisme, Union finale de la philosophie et de la religion, constituant la philosophie absolue. Tome I. Prodrôme du Messianisme Révélation des destinées de l'humanité*, Paris, Septembre 1831, 4° str. VIII i 92.

Cz. N. P.

Toż dzieło wydane zostało z dodatkiem str. 93—96 p. t. „Trichotomie architectonique“.

Treść podaliśmy w Części I-ej str. 118—122.

47. *Messianisme, Union finale de la philosophie et de la religion, constituant la philosophie absolue. Bulletin de l'Union antinomienne*, Paris, Mai 1832, 4° str. 2 nlb i 28 oraz „Supplément au Bulletin Nr. 1 de l'Union antinomienne“ str 2.

P.

Składa się z następujących części:

1. *A Sa Majesté Louis Philippe I. Roi des Français* (Mai 1832).
2. *Sur la philosophie des sciences* (urywek).
3. *Bulletin de l'Union antinomienne. Annonce. Avant-Propos du Prodrôme du Messianisme* (str. 1—8).
4. *Bulletin de l'Union antinomienne Nr. 1 Avril 1832* (str. 9—16) zawiera: *Introduction à une Épitre à S. M. le Roi des Français sur l'urgence d'établir des principes absolus pour le salut de la France et par conséquent du monde civilisé.*
5. *Bulletin de l'Union antinomienne Nr. 2 Mai 1832* zawiera: *Introduction à une Épitre etc. Deuxième partie* (str. 17—22); *A Son Excellence le Président du Conseil des ministres* (str. 23—28), gdzie jest podana teoria

matematyczna wpływu dwu stronnictw politycznych (patrz Część I, str. 139).

6. Suplement zawiera: „Philosophie du choléra Morbus“. (Część I str. 131).

Treść „Bulletinów“ podaliśmy w Części I-ej str. 123, 131. Tu dodamy jeszcze, że na okładce zeszytu, obejmującego wyszczególnione wyżej broszury czytamy ogłoszenie p. t. *Consultations philosophiques*. W Biurze Unii antynominalnej (Rue Belleförd Nr. 5) udzielano informacji, tak ustnych jak i piśmiennych, w rzeczach filozofii, religii, polityki, ekonomii społecznej i umiejętności; dawano wyjaśnienia doktryn jawnych i tajnych rozmaitych sekt religijnych. Wskazówki ustne były bezpłatne; za informacje pisane, przeznaczone do druku, była żądana zapłata w wysokości takiej, aby była wystarczającą na pokrycie druku 5000 egzemplarzy. Odpowiedzi ustne ograniczono tylko do kwestyj już ogłoszonych w rozmaitych dziełach o mesyanizmie; odpowiedzi pisane, przeznaczone do druku, mogły rozciągać się na wszystkie 21 zagadnień mesyanicznych. Cena konsultacji pisanych nie mogła być niższą od 50 franków. Odpowiedzi miały być ogłaszane w „Bulletinach“.

48. *Cours public de philosophie de la politique* par l'auteur du messianisme [1832]¹⁾ 4° str. 2.

P.

Druk luźny. Zapowiedź kursu filozofii polityki oraz drugiego kursu filozofii postępu oświaty (patrz Nr. następny) od początku badań ludzkich na wschodzie aż do ostatnich odkryć filozoficznych w Niemczech i ugrantowanie filozofii bezwzględnej (Wrońskiego) we Francji.

49. *Philosophie des progrès des lumières* par Hoëné Wronski. Paris [1833]²⁾ 4° str. 2.

Prospekt.

50. X. *Instructions pour l'anneau arithmétique de Hoëné Wronski*. Paris. Dépôt général au Salon littéraire, 1833, 8° str. 24.

D. N.

Treść podana w Części I-ej str. 105 — 106.

51. J2g. *Accomplissement des théories des probabilités* pour maîtriser les opérations de rentes à la bourse, les jeux et généralement tous les phénomènes dépendant du hazard par . . . . Paris, Au Bureau du Messianisme, 1 Mai 1833, 4° str. 4 nlb.

P.

Na str. 1-ej i 2-giej tytuł i lista dzieł Wrońskiego, na 3-ej i 4-tej wiadomość p. t. *Nouveaux principes mathématiques de la théorie des probabilités et application de cette décisive théorie à maîtriser les opérations de rentes etc.*“

¹⁾ Według Augégo: „Supplément à la notice etc.“ — w 1834 lub w 1835.

²⁾ Według Augégo — w 1833 lub w 1834.

52. S, T. *Nouveaux systèmes de machines à vapeur*, fondés sur la découverte des vraies lois des forces mécaniques par . . . . . Introduction philosophique, contenant le programme industriel et l'établissement scientifique des nouvelles lois physiques. Paris, Imprimerie normale de Jules Didot l'ainé 1834—1835, 4° str. XVI, 64.

Cz. P. N. W.

Treść podana w Części I, str. 123—126.

53. *Rails mobiles ou chemins de fer mouvans* de . . . . ., prêts à être réalisés sur toutes les routes par leur application immédiate aux voitures ou chars quelconques. Paris, Imprimerie de Jules Didot l'ainé. Octobre 1837, 4° str. 20.

Cz. N. P. W.

Program popularny, streszczający zasady mechaniczne pomysłu szyn ruchomych. Patrz Część I. str. 142.

54. *Avis aux ingénieurs*, entrepreneurs et propriétaires des chemins de fer et à tous ceux qui s'occupent du charriage public. Suite du Programme des rails mobiles ou des chemins de fer mouvans de Hoëné Wronski, Paris, 13 Novembre 1837, 4° str. 8.

P. W.

Wroński stara się tu wykazać doniosłość techniczną i ekonomiczną pomysłu szyn ruchomych. Patrz Część I, str. 143.

55. *Pétition aux deux chambres législatives de France* sur la barbarie des chemins de fer et sur la réforme scientifique de la locomotion par . . . . . Paris, Juin 1838, 4° str. 32.

Cz. N. P.

Broszura składa się z następujących części:

1. Pétition aux deux chambres etc. str. 1—14, 30 Mai 1838.
2. Réclamation auprès de la Commission de la Chambre des députés concernant le chemin de fer de Paris à la mer par les plateaux str. 15—16, Juin 1838.
3. Supplique à Sa Majesté le Roi des Français sur la barbarie des chemins de fer et sur la réforme scientifique de la locomotion, str. 16—32. 22 Juin 1838.

Patrz Część I, str. 143.

56. Messianisme. Union finale de la philosophie et de la religion, constituant la philosophie absolue. Tome II. *Métapolitique messianique*. Désordre révolutionnaire du monde civilisé. Paris. Imprimerie et fonderie de Jules Didot ainé. Mai 1839, 4° str. 266.

Cz. N. P.

Na wstępie: „A Sa Majesté Louis Philippe, Roi de Français“ (str. 1 — 11) dalej wykład Metapolityki (str. 17 — 260). Na ostatnich sześciu stronicach: „Tableau génétique de la formation progressive des gouvernemens dans les différentes périodes historiques“ i „Tableau généalogique de Napoléon et de sa famille“.

Treść podana w Części I-iej str. 139 — 141.

57. *Résultats des expériences faites avec les rails mobiles au chemins de fer mouvans* de Hoëné Wronski, Paris, 1839, 4° str. 8.

N. W.

58. *Question décisive sur Napoléon* par . . . . . Paris, 1840, 12° str. 36

N.

Patrz Część I str. 138.

59. *Secret politique de Napoléon, comme base de l'avenir moral du monde* par . . . . . Paris, Juin 1840 8° str. 128.

N. P.

Istnieje wydanie drugie (z r. 1853) Treść podana w Części I-iej str. 138.

60. *Le faux napoléonisme, comme Suite du Secret politique de Napoléon et comme interprète funeste des idées du Prince Louis Napoléon*, Paris, Août 1840, 8° str. 64.

Cz. N. P. W.

Pisemko polemiczne, w którym Wroński stara się wykazać fałszywość poglądów dzienników francuskich (La Gazette de France, Capitale i inne) na ideę napoleońską. Do dzienników tych posyłał listy z podpisem: „Un des vos abonnés,“ które przedrukowuje w tej broszurce.

Patrz Część I, str. 138.

61. *Tableau de la Philosophie de la Politique* par . . . . . Paris, Amyot s. d. [1840], 1 fol. max.

P.

Tablice z „Metapolityki“.

62. *Tableau de la Philosophie de l'Histoire* depuis l'origine du monde jusqu' à son terme final. Aperçu général de la genèse messianique (Extrait du tome II du Messianisme) Paris, s. d. [1840], 1 fol. max.

D. P. W.

63. *Prospectus historique de la réforme scientifique de la locomotion* par . . . . . Paris le 15 Octobre 1840, 4° str. 8.

N. P.

Podaje krótką wiadomość: o dotychczasowych swoich pracach nad reformą lokomocyi, o pozyskanych patentach, o ogłoszonych broszurach, o trudności konstruowania we Francyi wynalezionych przez siebie machin, o znalezieniu wreszcie młodego mechanika francuskiego Augusta Madol, który podjął się konstrukcyi.

W zamieszczonej na str. 1 — 8 „Notice scientifique“ podaje wzory analityczne swojej teoryi, sprawdzone, jak twierdzi, doświadczalnie.

Porównaj Część I, str. 143.

64. *Introduction à un mémoire sur la solution scientifique et sur l'exécution technique de la réforme générale de la locomotion terrestre et maritime.* Par . . . . Paris Treuttel, et Wurtz, Avril 1842, 8° str. 16.

P. W.

Patrz Część I, str. 143 — 144.

65. *Mémoire soumis respectueusement à la Cour royale de Paris (première Chambre) pour M. Wronski appelant contre M. Paitre intimé.* Paris, De l'imprimerie de Firmin Didot Frères, 30 Août 1842, 8° str. 36.

N. P.

Zawiera: Aperçu (str. 1 — 6) 30 Août 1841; Instructions données par M. Wronski à son avoué près la Cour royale, concernant l'appel formé contre Paitre, 10 Juin 1842; Postscriptum 31 Août 1842.

Patrz Część I str. 144.

66. V, R, S, T, U. *Le destin de la France, de l'Allemagne et de la Russie, comme Prolégomènes du Messianisme,* Paris, De l'imprimerie de Firmin Didot Frères, 15 Août 1842, 8° str. 584.

Cz. N. P.

Dzieło kończy się na str. 559; na stronach 560 — 568: „Complément“, zawierający tablicę genetyczną filozofii psychologii, z datą 15 sierpnia 1843. Spis rzeczy na str. 568 — 584, ułożony według metody klasyfikacyjnej Wronskiego, stanowi niejako streszczenie, które zostało wydane i oddzielne p. t.: *Le destin de la France de l'Allemagne et de la Russie, comme Prolégomènes du Messianisme,* Paris 1842 — 1843, 8° str. 16.

Treść szczegółową „Prolegomenów“ podaliśmy w Części I-ej str. 153 — 163.

67. *Urgente réforme des chemins de fer et de toute la locomotion terrestre* par . . . . Paris, Mai 1844, 8° str. 64.

N. P. W.

68. A, B, C, D, E, H, J, R, S, T, U, V. *Messianisme ou Réforme absolue du savoir humain.* Réforme des mathématiques, comme prototype

de l'accomplissement final des sciences, et Réforme de la philosophie comme base de l'accomplissement final de la religion, Paris, 15 Août 1847. Trzy tomy. ¹⁾

Tom I. 4° składa się z następujących części:

1. str. (1)—(56): Aux nations slaves, patrz niżej Nr. 69.
2. str. 1—392. Réforme des mathématiques comme prototype de la réforme générale des sciences et comme garantie préalable de la réforme de la philosophie, rendue urgente par les graves erreurs scientifiques, politiques, religieuses et philosophiques, qui causent le périlleux désordre actuel du monde civilisé.

Première partie: Programme scientifique pour l'accomplissement final de la réforme des mathématiques.

Deuxième partie: Réforme des mathématiques comme prototype de la réforme générale des sciences et de la philosophie.

Troisième partie: Manifeste historique concernant la réforme de mathématiques comme transition à la réforme de la philosophie, suivi de l'exposition des graves erreurs mathématiques de l'Académie des sciences de Paris.

3. str. I—CCCXXVIII. Complément historique et didactique de la réforme des mathématiques dans leurs parties pures et appliquées.

Na str. 75—255 zawiera się Teorya liczb; od str. 265—390 wykład metody „pierwszorzędnej“ i jej zastosowań; na str. I—CCCXXVIII porusza Wroński pytania z rozmaitych dziedzin: ułamki ciągłe, szeregi, metodę pierwszorzędną, równania różniczkowe, funkcyje trygonometryczne rzędów wyższych, metody mechaniki niebieskiej i ziemskiej, hydrostatykę, hydrodynamikę. Na str. CCXLV—CCCXXVIII znajduje się obszerny referat p. t: Document sur l'urgente réforme des chemins de fer et de toute la locomotion terrestre. Annexé au complément de la présente réforme des mathématiques et adressé à M. Villiers de Terrage, rapporteur de la Commission des ponts et chaussées, nommée par le Ministre des travaux publics en France, pour prendre connaissance de cette réforme scientifique.

Tom II. 4° str. 1—12, nrb 4, 397—600. I—XXIV.

Première partie od str. 397—508. Épitres au souverains-pontifes sur l'urgence actuelle de l'accomplissement de la religion; Épitre adressée le 14 Juin 1846, jour de l'ouverture du Conclave, au futur Souverain-Pontife, Successeur de Grégoire XVI; Épitre écrite en janvier 1827 et destinée au Souverain-Pontife Léon XII.

Deuxième partie str. 509—600. Réforme de la philosophie pour la fondation péremptoire de la vérité sur la terre: Supplément à la réforme de la philosophie pour servir de translation de la réforme des mathématiques à la réforme de la philosophie.

Na str. I—CV zawiera się autobiografia Wrońskiego, dalej od CVII—CCXIII Addition à la réforme des mathématiques: Résolution du problème universel des mathématiques et son application à la résolution générale des équations de tous les degrés.

¹⁾ Wydane kosztem Petit-Dossaris'a.

Tom III także pod tytułem: Résolution générale des équations algébriques de tous les degrés, précédée du Manifeste historique concernant l'actuelle réforme de savoir humain, 4-to, zawiera:

1. Na str. 1—8. Tytuły i „Notice“.
2. Na arkuszu A—bis: A Monsieur F. Arago, membre du gouvernement provisoire de la France et ministre de la marine (2 Avril 1848).
3. Na str. 9—27: Introduction à la résolution générale des équations de tous les degrés.
4. Str. 28—136: Méthode téléologique ou spéciale pour la résolution générale des équations.
5. I—CCXXIV: Supplément à la réforme de la philosophie etc. zupełnie identyczne z tak samo zatytułowaną częścią tomu II-go.
6. Od str. 1—24: Suite de l'affaire concernant la réforme scientifique de la locomotion, présentée au Conseil général des ponts et chaussées de France. Treść wszystkich trzech tomów tego dzieła opowiedzieliśmy szczegółowo w Części I-iej na str. 180—195.

69. *Adresse aux nations slaves* sur les destinées du monde. Par . . . . . Paris de l'imprimerie de Firmin Didot Frères. 15 Août 1847, 4° str. (56).

N. P. W.

Wieloną została do tomu I-go dzieła Nr. 68. Treść podaliśmy w Części I-iej na str. 182.

Przekład polski Nr. 72.

70. *Résumé du mémoire présenté à la Classe de l'Institut sur la réforme scientifique de la locomotion* s. d. 4° str. 12.

N.

Patrz spis rękopisów odnoszących się do Lokomocyi.

71. *Adresse aux nations civilisées* sur leur sinistre désordre révolutionnaire, comme suite de la Réforme du savoir humain, par . . . . . Paris, De l'imprimerie de Firmin Didot Frères. 15 Août 1848, 4° str. VII i 48.

Cz. P. W.

Na czele przedmowa: „Au Général Cavaignac chef du pouvoir exécutif en France“ (str. I—VII); potem tekst samej odezwy (str. 1—17); następnie: „Tableau génétique de la formation de l'industrie sociale d'après la loi de création“; „Tableau génétique du système dynamique d'économie sociale d'après la loi de création“. „Détermination mathématique des lois de l'économie sociale d'après la loi de création“. „Détermination mathématique des lois de l'économie sociale d'après la loi de création“. Jako dodatek: „Pétition à l'Assemblée Nationale de France concernant la réforme scientifique de la locomotion présentée au Conseil général des ponts et des chaussées de France“ (2 str.).

Treść podaliśmy w Części I-iej str. 195, 196, 217—219.

72. *Odezwa do narodów sławińskich* względem przeznaczeń świata. Przez Hoënego Wrońskiego, Paryż, w księgarni zagranicznej Franka, Lipsk u Brockhousa, MDCCCXLVIII, 4° str. 50.

Cz. P.

Przekład odezwy francuskiej Nr. 69, prawdopodobnie pióra Bukatego, przy współudziale autora. Na dołączonej karcie znajduje się Umo-słownik, zawierający terminologią niektórych wyrazów filozoficznych francuskich. Przytaczamy dla przykładu: absolu — samoistota; antinomie — przeciwprawo; algorithmie — ilościotryb; algorithmie — ilownictwo; apodictique — wyroczy; déduction — zesnućie, rozwód; faculté — różnoczynnik; idée — umoświt, umojęćie; induction — podgarnienie, wesnućie; mathématiques — rozestawnia, umostawnia, matière — omatło; philosophie — wiedzowiedza; résultat — otrzym; substance — rozścielina; technie — poumnia, umotwornia; téléologie — omiarotliwość, całkowliwość; théorie — rozwiedz, wiedzozornia.

73. *Épître à Son Altesse le Prince Czartoryski* sur les destinées de la Pologne et généralement sur les destinées des nations slaves, comme suite de la Réforme de savoir humain, par . . . . Paris, Novembre 1848, 4° str. 32.

Cz. P. W.

Treść podana w części I-ej, str. 197—198.

74. U. *Supplément à l'Épître adressée à S. A. le Prince Czartoryski* pour servir d'avis aux deux classes scientifiques de l'Institut de France [s. l.], [s. d.], [Paris, décembre 1848], 4-to, XII.

Zawiera, prócz ustępów z kilku dawniejszych dzieł Wrońskiego, dłuższy ustęp p. t. „Suite de l'Addition à la Réforme du savoir humain“, w którym Wroński podaje glówniejsze wzory ze swojej teoryi przyplwy i odpływu morza.

75. *Dernier Appel aux hommes supérieurs de tous les pays*, pour mettre fin au sinistre désordre révolutionnaire du monde civilisé par l'auteur de la Réforme du savoir humain, Paris, Juin 1849, 4-to, str. 24.

Cz. P.

Treść podana w Części I, str. 198.

76. *Prédictions scientifiques pour l'avenir politique de l'Europe* par l'auteur de la Réforme du savoir humain 4-to, str. 8.

Należy do pisma poprzedniego. Patrz Część I, str. 199.

77. *Réforme absolue du savoir humain* par Hoëné Wronski. *Programme des verités absolues pour les associations philosophiques*. Paris. Typographie de Firmin Didot freres 4-to, 4 str. nlb.

Druk luźny, dawniejszy (z r. 1849?), dołączony do „Apodyktyki mesyanicznej“ (Nr. 101).

78. *Prospectus d'un nouvel écrit périodique* ayant pour l'objet la révélation des destinées actuelles 1) de l'Occident ou de l'Ancien monde civilisé et 2) de l'Orient ou du nouveau monde éclairé. Suivi d'une Adresse au Congrès de Varsovie par l'auteur de la Réforme du savoir humain. Metz Juin 1850, 4-to, str. 32.

Należy do Nr. 79. Patrz Część I, str. 200—201.

79. *Les Cent pages décisives* pour S. M. l'Empereur de Russie, Roi de Pologne, A Metz, Dépôt général des ouvrages messianiques, à la librairie de M. Alcan, 15 Août 1850, 4-to, str. 116.

Cz. P.

Składa się z trzech rozpraw i suplementu.

1. Sur la révélation des destinées actuelles de l'humanité, nommément, des destinées de l'Occident ou de l'ancien monde civilisé et des destinées de l'Orient ou du nouveau monde éclairé; avec une Adresse au Congrès des Souverains à Varsovie (str. 1—32). Wydane oddzielnie, patrz Nr. 78.
2. Génération progressive des vérités religieuses du christianisme, suivant la loi de création, depuis leur origine jusqu'à leur accomplissement final; accomplissement préparé par la scission providentielle des Églises d'Occident et d'Orient (str. 33—64).
3. Génération progressive des vérités philosophiques, nommément, création parmi les hommes, du vrai, du bien, et de leur confusion, suivant la loi de création, c'est à dire, découverte et établissement progressifs de la vérité sur la terre, depuis son origine jusqu'à son actuel accomplissement funeste peut-être dans l'Occident et salutaire dans l'Orient (str. 65—100).
4. *Supplément aux Cent pages*. Salut providentiel du monde civilisé, spécialement de l'Occident ou de la France (str. 101—114). Déclaration de l'auteur (str. 115—116).

Patrz Część I, str. 200—201.

80. *A Monsieur Camille Durutte. Nouvelle loi fondamentale de la mécanique céleste*. [Litografia]. Metz 1850—1851. (1 Décembre, 21 Janvier). 4-to, str. 3 nlb.

P.

81. *Épître à Sa Majesté l'Empereur de Russie*, pour compléter les Cent pages décisives et pour accomplir la Réforme de la Mécanique céleste, par l'auteur de la Réforme du savoir humain. Metz, Février 1851, 4-to, str. 68.

Składa się z następujących części:

1. A Sa Majesté l'Empereur de Russie (str. 13—18).
2. Programme des conférences scientifiques (str. 19—20).
3. Programme des conférences philosophiques (str. 21—24).
4. Accomplissement de la Réforme de la Mécanique céleste, contenant son universelle loi fondamentale pour l'établissement a priori de la rationalité

de l'univers; et sa finale loi téléologique pour la détermination à priori de la stabilité du monde. Suivi de l'exposé définitif de la méthode suprême, servant à l'exécution algorithmique de la nouvelle mécanique céleste et formant l'accomplissement final de la présente réforme générale des mathématiques. Dédié à l'illustre corps de la marine impériale russe par Hoëné Wronski, ancien officier supérieur d'artillerie au service de Russie et attaché à l'état major de Souvaroff (25—68).

Cz. P. W.

Patrz Część I, str. 201—202.

82. *Document historique (secret) sur la révélation des destinées providentielles des nations slaves et des destinées actuelles du monde; par l'opposition historique, philosophique, religieuse et politique entre l'Occident et l'Orient, entre l'ancien monde civilisé et le nouveau monde éclairé. Par l'auteur de la Réforme du savoir humain, Metz Juin 1851, 4-to, str. 44.*

Cz. P. W.

Patrz Część I, str. 206—207.

83. *Supplément à l'Épître à S. M. l'Empereur de Russie (Metz, 1851), 4-to, str. 8.*

P.

Zawiera :

1. Conclusion de la nouvelle science nautique des marées, dont le manuscrit secret est soumis à l'Amirauté impériale de Russie et dont une copie, également secrète, est déposée à Metz, entre les mains de M. Comte Camille Durutte pour servir de programme à la cession des résultats pratiques de cette nouvelle science des marées (str. 1—6).
2. Extrait de l'Adresse à l'Amirauté russe, une page à ajouter à l'Épître à S. M. l'Empereur de Russie (str. 7—8).

84. *Réforme scientifique de la locomotion terrestre et maritime. Réforme dans laquelle les machines locomotives sont engendrées d'après la loi de création qui a servi de principe à la réforme des mathématiques (Metz, 1851), 4-to, str. 4.*

Program.

85. *Correspondance publique c'est à dire par lettres ouvertes entre M. Yvon Astronome à Paris, et M. Wronski, 4-to, str. 4, 1851.*

DP.

Zawiera: Nr. 1. Lettre de M. Yvon z podpisem: Paris le 27 Juin 1851
Nr. 2. Réponse de M. Wronski, Metz, le 7 Juillet 1851.

Przedmiot: Teorya systemów gwiazdowych.

86. *Conférences européennes*, pour populariser l'actuelle réforme absolue du savoir humain par Hoëné Wronski, Metz, Septembre 1851, 8-vo, str. 16.

Cz. P.

Mówi tu Wroński o rozbiciu na partje polityczne i sekty religijne we Francji z powodu „nieistnienia prawdy na ziemi“. Do tej prawdy prowadzi doktryna, która w swej części spekulacyjnej jest filozofią bezwzględną, w praktycznej — mesyanizmem. Przedmiotem konferencyj ma być wykład o zadaniach i celach tej doktryny. Wroński podaje najprzód program konferencyj matematycznych, z włączeniem mechaniki niebieskiej i ziemskiej, chemii i lokomocyi, a następnie program konferencyj filozoficznych.

87. *Vraie et unique solution possible des sinistres complications politiques de la France*. Metz, Septembre 1851, 4-to, str. 4 nlb.

D. P.

Druk luźny — w związku z poprzedzającym.

88. *Propriétés des nouvelles roues mécaniques nommées dynamogènes* (Paris, 1851) 4-to, str. 4.

P.

Druk luźny, porówn. Spis rękopisów.

89. *Propriétés des nouvelles roues mécaniques nommées dynamophores* (Paris, 1851).

P.

Druk luźny, porówn. Spis rękopisów.

90. *Épître secrète à Son Altesse le Prince Louis-Napoléon*, Président de la République française, sur les destinées de la France, et généralement sur l'absolue impossibilité de rétablir actuellement par les moyens connus, un ordre stable dans le monde civilisé et sur l'actuelle et progressive dissolution politique des États, résultant d'un pieux malentendu dans notre sainte religion. Par l'auteur de la Réforme du savoir humain, Metz, Mai 1851, 4-to, str. XVI, 64.

Cz. P.

Składa się z następujących części:

1. Avis pour le public (str. I—XVI).
2. A Son Altesse le Prince Louis Napoléon, Président de la République française (str. 1—30).
3. Post-Scriptum secret (str. 30—60).
4. Final accomplissement de la Réforme de la mécanique céleste (str. 60—64).

Treść podaliśmy w Części I, str. 204—206.

- 91 U. *Document pour servir à l'étude des sciences*. A Son Altesse le Prince Czartoryski, Le Moniteur parisien, Jeudi 29 Janvier 1852.

List odnosi się do teorii systemów światowych i zawiera wzór, który ma wyznaczać granicę, gdzie kończy się system gwiazdowy i rozpoczyna system mgławicowy, t. j. droga mleczna.

92. U, V. *Conférences publiques sur la réforme des mathématiques*, pour servir à la réalisation de la réforme scientifique de la locomotion sur les chemins de fer et sur les routes ordinaires Paris, Mai 1852, 8-vo, str. 4.

Podaje krótką historię swych prac nad lokomocyą; donosi; że ma zamiar za pozwoleniem władzy otworzyć konferencye publiczne i bezpłatne o reformie matematyki; — mówi o swoim kole „phorogène“, o odkryciu natury ciepła, wreszcie o fałszywości Laplasowskiej teorii przyływu i odpływu morza.

93. *Philosophie absolue de l'histoire*, ou genèse de l'humanité par . . . Historiosophie ou science de l'histoire. Première partie, Paris, Amyot, Août 1852. 8-vo, str. 8 nlb., IV i 288, Seconde partie, Paris, Amyot Septembre 1852, 8-vo, str. 302.

Treść podana w Części I-ej, str. 209—210.

94. *Secret politique de Napoléon par . . . . ., comme introduction à sa récente Philosophie de l'histoire* Nouvelle édition, Paris, Amyot. Février 1853, 8-vo, str. 179.

Cz. P. W.

Zawiera: Prospectus de la Métapolitique; Avis pour cette nouvelle édition. Question décisive sur Napoléon. Secret politique de Napoléon, comme base de l'avenir moral du monde. Additions à cette nouvelle édition. Tables des matières de deux premières parties de la Philosophie de l'histoire. Déclaration de l'auteur. Deuxième question décisive sur Napoléon.

95. U. *Véritable science nautique des marées*, spécialement sur les côtes maritimes et réforme des mathématiques, par leur réduction à trois lois fondamentales par . . . . . Paris, Amyot, Mars 1853, 4-to, str. VIII i 48.

Cz. P. W.

Na wstępie (I—VIII): A Sa Majesté Napoléon III, Empereur des Français (19 Mars 1853), dalej (str. 1—26). Programme de la véritable science nautique des marées; (od str. 27—42). Exposé populaire de la réforme des mathématiques; (od str. 43—47). „Supplément sur la hauteur des marées“.

Patrz Część I, str. 210—211.

96. U. *Notice scientifique pour les amirautés*, et spécialement pour les bureaux des longitudes des gouvernements maritimes sur la véritable science nautique des marées et sur les graves erreurs de la science actuelle. Suite de l'opuscule sur la véritable science nautique des marées, Paris, Amyot, Mai 1853, 4-to, str. 24.

Cz. P.

Patrz Część I, str. 212.

97. U. *Mémoire pour servir de complément aux deux opuscules concernant la véritable science nautique des marées* par . . . Paris, Amyot, Septembre 1853, 4-to, str. 19.

P. W.

Patrz Część I, str. 212—213.

98. *Propédeutique messianique*. Éléments de la philosophie absolue par Hoëné Wronski. Ouvrage posthume. Paris. Amyot. MDCCCLV. 8-vo, str. 32.

Cz. D. P.

Patrz Część I, str. 226—237.

99. Hoëné Wronski. Oeuvres posthumes I. *Développement progressif et but final de l'humanité*. Paris, Amyot, Éditeur des oeuvres de H. Wronski. MDCCCLXI. 8-vo, str. XV, 416.

P.

W „Avertissement“ (z podpisem M-me V-e Hoëné Wronski) czytamy, że dzieło to było napisane przez Wronskiego w latach 1815 i 1818; że miało stanowić trzecią część „Historyozofii“, którą wraz z wyjaśnieniami, dotyczącymi przemysłu, polityki, religii i nauki, chciał Wronski doprowadzić do czasów ostatnich, czego mu śmierć dokonać nie pozwoliła.

Dzieło składa się z ustępu zatytułowanego. „Principes fondamentaux“ (str. 1—22) i z trzech części: I) „Application des principes fondamentaux aux trois premières périodes du développement de l'humanité“ (str. 25—91); II) „Application des principes fondamentaux à la quatrième période du développement de l'humanité“ (str. 91—236); III) „État critique actuel de l'humanité. Commencement de la cinquième période et fixation de deux dernières“ (str. 339—416).

Jest rozwinięciem pomysłów wyłożonych we „Wstępie do Sfunksa“.

100. *Propédeutique messianique*. Éléments de la philosophie absolue. Ouvrage posthume. Deuxième partie. Paris. Georges Chamerot, MDCCCLXXV. 8-vo, str. 32.

Cz. D. P.

Część druga dzieła pod Nr. 98. Porówn. Część I, str. 226—237.

101. *Traité du savoir suprême*. *Apodictique messianique ou Traité du savoir suprême*.

Messianisme. Philosophie absolue. *Apodictique messianique*, fondant péremptoirement la vérité sur la terre, ou développement génétique de toutes réalités par la loi de création. Oeuvre posthume par Hoëné Wronski. Paris, au dépôt des ouvrages de l'auteur, Boulevard de Strassbourg 64, 15 Août 1876, 4-to, str. XII i 384. Z portretem Wronskiego.

Zawiera: Portrait de Wronski par M-me Wronski (str. V—VII); Introduction par M-lle Bathilde Conseillant, (str. IX—XI); Schéma pour la loi de création (str. XII); Loi de création ou Autogénie de la réalité (str. 1—14); Type de la loi de création (str. 15—17); Schéma du développement progressif de l'humanité (str. 18—19); Loi du progrès (str. 20—24). 1-er Système architectonique. Prototype de la création de l'Univers; les sept ordres primaires (str. 25—62). 2-e Système architectonique. Création de la réalité (str. 63—80). 3-e Système architectonique. Création de l'ordre (str. 81—88). 4-e Système architectonique. Création du Beau (str. 88—109). 5-e Système architectonique. Création de la liberté (str. 109—136). 6-e Système architectonique. Création de la nature (str. 136—202). 7-e Système architectonique. Création du mauvais principe (str. 203—214). 8-e Système architectonique. Création du bon principe (str. 214—230). 9-e Système architectonique. Création de la vie (str. 230—271). 10-e Système architectonique. Création de l'Anthropologie (str. 271—280). 11-e Système architectonique. Création de la Psychologie (str. 280—292). 12-e Système architectonique. Création de la Glottogénie (str. 292—302). 13-e Système architectonique. Création de la religion révélée (str. 302—313). 14-e Système architectonique. Création de la religion absolue (str. 314—324). Création des sciences. Problème universel de la création du monde (str. 325—374).

Porówn. Część I, str. 189.

102. *Prospectus de la Philosophie absolue et son développement*. Recherche de la vérité. Fixation absolue des périodes historiques. Parallèles aux périodes historiques de l'humanité, comme partie intégrante de l'Apodictique messianique. Oeuvre posthume. Par Hoëné Wronski. Paris. Au dépôt des ouvrages de l'auteur, Août 1878, 4-to, str. VIII i 240.

Treść. Préface (z podpisem Batyldy Conseillant, str. VII—VIII); Prospectus de la philosophie absolue (str. 1—2). Postscriptum (str. 3—33). Philosophie absolue. Conditions extraordinaires auxquelles d'après son nom elle doit satisfaire. Définition de la philosophie (str. 33—37). Introduction au tableau de la recherche de la vérité (str. 37—44). Fondation péremptoire de la philosophie et de la religion. Chapitre I. État actuel de l'humanité (str. 47—58). Chapitre II. État périlleux de l'ordre social (str. 58—75). Chapitre III. Conditions urgentes de la monarchie française (str. 76—77). Chapitre IV. État dangereux de la religion (str. 80—89). Chapitre VI. État peu assuré de la vérité en général et de la philosophie parmi les hommes (str. 90—123). Chapitre VII. État absolu auquel nous devons définitivement porter la vérité sur la terre (str. 223—233).

Na końcu dzieła wydawcy dodali: 1) Document pour servir à l'étude des sciences — patrz wyżej Nr. 91 — (str. 234—237). 2) Réforme scientifique de la lo-

comotion sur les chemins de fer et sur les routes ordinaires (Mai 1852), (str. 237—240).

Za najważniejszą część tego dzieła poczytujemy rozdział VII-my. Patrz Część I, str. 109.

103. V. Philosophie absolue. Premiers travaux. *Sept manuscrits inédits*, écrits de 1803 à 1806 par Hoëné Wronski. Philosophie spéculative. Philosophie du langage. Philosophie ou législation des mathématiques. Système général des probabilités. Économie politique. Cours de géographie. Platine - Chimie. Oeuvres posthumes. A Paris, au dépôt des ouvrages de l'auteur. Novembre 1879, 8-vo, str. 238.

Treść tej książki podaliśmy w Części I-ej, str. 25—27.

104. *Nomothétique messianique* ou lois suprêmes du monde. Fondation idéale = Loi du progrès. Autothésie du monde. Production réelle = Loi de création. Autogénésie de la réalité. Partie intégrante de l'Apodictique messianique. Par Hoëné Wronski. Oeuvre posthume, Paris, Novembre 1881. 4-to, str. VIII. 140.

Na pierwszych 24 stronicach zawiera ustęp p. t.: „Discours préliminaire“, w którym Wronski stara się stwierdzić, że umysł ludzki zdolny jest przeniknąć do prawdy bezwzględnej. („Existence de l'idéal de l'absolu dans la raison humaine, c'est à dire, la présence en nous de l'idée d'un principe qui subsiste par soi-même, ayant en lui-même la condition de sa réalité, est une garantie absolue, infaillible de la tout-puissance de la raison de l'homme“). Podaje następnie cechy absolutu (przytoczone przez nas w Części I-ej str. 191), oraz streszcza historię dążeń do absolutu w różnych doktrynach filozoficznych. Między innymi zasługuje na uwagę krytyka filozofii Kanta. W następnej części pracy p. t.: „Parties constituantes de la philosophie absolue“ (str. 27—103) mówi o zamierzonych przez siebie pracach, które złożyć mają całość wykładu filozofii bezwzględnej. Podana jest i omówiona szczegółowo treść następujących czterech tomów. Tom I. p. t.: „Propédeutique de la réforme de la philosophie du savoir suprême“, złożony z trzech artykułów: 1) Metafizyka filozofii; 2) Architektonika filozofii; 3) Metodyka filozofii, został ogłoszony po śmierci Wronskiego (Patrz NNra 98 i 100). Tom II. p. t.: „Développement absolu de l'humanité ou philosophie de l'histoire“ stanowić miały trzy rozdziały: 1) Era celów względnych. 2) Era celów przechodnich. 3) Era celów bezwzględnych (Porówn. Nr. 99). Tom III zatytułowany: „Autothésie du monde ou philosophie chrématique“ dzielić się miał na następujące rozdziały: 1) Filozofia spekulacyjna albo logotezya bezwzględna (dwa paragrafy). 2) Filozofia praktyczna albo pragmatezya bezwzględna. (dwa paragrafy). 3) Połączenie prawdy i dobra: Filozofia teleologiczna, filozofia estetyczna. Tom IV noszący nazwę: „Philosophie de la philosophie“ miał za przedmiot prawo tworzenia i reformę ostateczną filozofii wiedzy i miał składać się z rozdziałów: I. Prawo tworzenia; II. Reforma ostateczna filozofii; III. Reforma ostateczna nauk.

Pozostała część „Nomotetyki“ nosi tytuł: „Modèle pour la réforme définitive de la philosophie et des sciences“. Zapowiedziana ta praca, ogłoszona w pewnej części w „Reformie wiedzy ludzkiej“ (Nr. 68) składać się miała z trzech roz-

działów: I. Reforma nauk; II. Reforma filozofii; III. Metafizyka traktatu wiedzy wyższej.

„Nomotetyka“ obok „Prospektu filozofii bezwzględnej“ stanowi dzieło, w którym Wroński najjaśniej przedstawił swoje poglądy filozoficzne.

105. *Caméralistique. Économie politique et finances par . . . .* Oeuvre posthume. Paris. Août 1884, 8-vo, str. VI, 322.

Patrz Część I, str. 226.

106. U. *Application nautique de la nouvelle théorie des marées* par Hoëné Wroński. Oeuvre posthume. Propriété de M. le comte Ladislas Zamojski de Kornik. Paris. Gauthier-Villars, 1886. 4-to, str. VIII, 96.

Dzieło dedykowane cesarzowi brazylijskiemu Don Pedro II., wielbicielowi Wrońskiego. Na str. 91—93 w „Appendice“ przedrukowano uchwały Stowarzyszenia Brytańskiego dla postępu nauk (Aberdeen, 9 września 1885) w przedmiocie potrzeby dokładnych i systematycznych obserwacji przypływów i odpływów morza, oraz odpowiednich tablic specjalnych, mających być przygotowanymi za pomocą metody umiejętnej, wypracowanej przez członków Stowarzyszenia. Celem tego dodatku jest zwrócenie uwagi uczonych i ciał naukowych na teorię Wrońskiego

Co do treści patrz Część I, str. 221.

107. 1 2. *Loi téléologique du hasard. Réimpression de trois pièces rarissimes* (1833), précédée d'une autobiographie et d'un inventaire de l'oeuvre. Paris 1890, 24-o str. 80.

Przedruk Nrów 36. 37.

Zestawienie systematyczne.

a) Dzieła i broszury treści matematyczno-fizycznej.

1. Mémoires sur l'aberration des astres, etc. 1801.
2. Introduction à la Philosophie des mathématiques 1811.
3. Résolution générale des équations, 1812.
4. Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques, 1812.
5. Philosophie de l'infini, 1814.
6. Philosophie de la Technie algorithmique I, 1815. II, 1816—1817.
7. Exposé sommaire des principes de la résolution des equations (?) 1818.
8. Critique de la Théorie des fonctions génératrices de Laplace, 1819.
9. A course of mathematics, 1821.
10. Extrait du mémoire de M. Hoëné-Wronski sur la théorie de la terre (?)
11. Canons de logarithmes, 1827.
12. Loi téléologique du hazard I, II, 1828.
13. Machines à vapeur, 1829.
14. Complément de la nouvelle théorie mathématique des machines à vapeur, 1830.
15. Instructions pour l'anneau arithmétique, 1833.
16. Accomplissement des théories des probabilités, 1833.
17. Nouveaux systèmes de machines à vapeur, 1834—1835.
18. Prolégomènes du Messianisme, 1842|843.
19. Réforme absolue du savoir humain, 1847.
20. Supplément à l'Épître adressée a S. A. le Prince Czartoryski, 1848.
21. A Monsieur Camille Durutte. Nouvelle loi fondamentale de la mécanique céleste, 1850—1851.
22. Épître à Sa Majesté l'Empereur de Russie, 1851.
23. Correspondance publique entre M. Yvon et M. Wronski, 1851.
24. Document pour servir à l'étude des sciences, 1852.
25. Véritable science nautique des marées. 1853.
26. Notice scientifique pour les amirautés, 1853.
27. Mémoire pour servir de complément aux deux opuscles etc., 1853.
28. Application nautique de la nouvelle théorie des marées, 1886.

b) Lokomocya.

1. Rails mobiles etc., 1837.
2. Avis aux ingénieurs etc., 1838.
3. Résultats des expériences etc., 1839.
4. Prospectus historique de la réforme etc., 1840.

5. Introduction à un mémoire etc., 1842.
6. Urgente réforme etc., 1844.
7. Réforme absolue du savoir humain, 1847.
8. Résumé du mémoire présenté à la Classe etc.

e) **Filozofia, polityka, ekonomia społeczna etc.**

1. Philosophie critique, 1803.
2. Programme du cours de philosophie, 1811.
3. Introduction au Sphinx, 1818.
4. Sphinx Nr. I et II, 1818, 1819.
5. Création absolue de l'humanité, 1819.
6. Problème fondamental de la politique, 1829.
7. Prodrome du Messianisme, 1831.
8. Bulletin de l'Union antinomienne, 1832.
9. Métapolitique messianique, 1839.
10. Question décisive sur Napoléon, 1840.
11. Secret politique de Napoléon, 1840, 1853.
12. Le faux napoléonisme, 1840.
13. Tableau de la Philosophie de la politique, 1840.
14. Tableau de la Philosophie de l'histoire, 1840.
15. Prologomènes du Messianisme, 1842—1843.
16. Réforme absolue du savoir humain, 1847.
17. Adresse aux nations slaves (po francusku i po polsku), 1847.
18. Adresse aux nations civilisées, 1848.
19. Épitre a S. A le Prince Czartoryski, 1848.
20. Dernier Appel aux hommes supérieurs, 1849.
21. Prédications scientifiques etc. 1849.
22. Prospectus d'un nouvel écrit périodique, 1850.
23. Les Cent pages décisives, 1850.
24. Épitre à S. M. l'Empereur de Russie, 1851.
25. Document historique secret, 1851.
26. Conférences européennes, 1851.
27. Épitre secrète a S. A. le Prince Louis Napoléon, 1851.
28. Philosophie absolue de l'histoire, 1852.
29. Propédeutique messianique I, 1855, II, 1875.
30. Développement progressif et but final de l'humanité, 1861.
31. Apodictique messianique, 1876.
32. Prospectus de la Philosophie absolue, 1878.
33. Sept manuscrits inédits, 1879.
34. Nomothétique messianique, 1881.
35. Caméralistique, 1884.

d) **Polemiczne.**

1. Document pour l'histoire des mathématiques, 1812.
2. Réponse au mémoire du sieur Arson, 1818.
3. Déclaration concernant le sieur Arson, 1818.
4. Conduite coupable et condamnation du nommé Arson, 1818.
5. Adress to the Board of longitudes, 1820.
6. Appelation ou Parlement etc., 1821.
7. Petition au Parlement etc., 1822.
8. Trois lettres à Sir Humphry Davy, 1822.
9. Aperçu des causes etc., 1823.
10. Pétition aux deux chambres etc., 1838.
11. Mémoire soumis à la Cour royale, 1842.

e) **Odezwy, programy i prospekty. Diversa.**

1. Le bombardier polonais, 1800.
2. Cours de philosophie, Prospectus, 1819.
3. Réfutation de la théorie des fonctions analytiques. Prospekt.
4. „Ultra“ 1818, 1819.
5. To the englightened man etc., 1821.
6. Prospectus du calculateur universel, 1823.
7. Prospectus de philosophie absolue, 1826.
8. Prospectus des canons de logarithmes, 1827.
9. Prospectus de l'arithmoscope, 1827.
10. Union antinomienne, juin 1831.
11. „ „ „ juillet 1831.
12. „ „ „ septembr. 1831.
13. Aux Souverains de l'Europe, 1831.
14. A Sa Majesté l'Empereur Nicolas I, juin 1831.
15. Cours public de philosophie de la politique, 1832.
16. Philosophie des progrès des lumières, 1833.
17. Programme des vérités absolues etc. (1849).
18. Supplément à l'Épître à S. M. l'Empereur de Russie, 1851.
19. Réforme scientifique de la locomotion etc. 1851.
20. Vraie et unique solution etc., 1851.
21. Propriétés des nouvelles roues dynamogènes (1848), 1851.
22. Propriétés des nouvelles roues dynamophanes (1848), 1851.
23. Conférences publiques sur la réforme de mathématiques, 1851.

II.

Rękopisy Wrońskiego.

Matematyka czysta i stosowana.

Klasa A.

1. *Résolution générale des équations analytiques*. 34 str. oraz „*Table des matières*“.

17 CO. Ni¹⁾ 25.

Treść podana w Części I-ej, str. 21, 22, 28.

2. a) *Résolution générale des équations analytiques par le développement des leurs racines en séries infinies*. 16 str.

b) *Notes pour la résolution etc.* 2 str.

17 CO. Ni 25.

Treść podaliśmy w Części I-ej, str. 21, 27.

---

¹⁾ Ni oznacza w skróceniu dziełko: „Wykład matematyki“, wydanie Niedźwiczkiego; N liczba obok postawiona oznacza numer spisu rękopisów, patrz str. 245.

3. *Calculs pour la résolution générale des équations de tous les degrés* str. 1—22.

18 CO. Ni 26.

Rękopis zupełny, ważny do wyjaśnienia metody rozwiązywania równań, ogłoszonej przez Wrońskiego w dziełku p. t.: „Résolution générale des équations de tous les degrés”. 1812 r. i pochodzący z tej samej epoki. Do tego rękopisu należą bruliony rachunków.

Patrz Część I, str 49—52.

4. *Résolution générale des équations. Plan méthodique* str. 24.

19 CO. Ni 27.

Zawiera uwagi o naturze i postaci pierwiastków i klasyfikację metod rozwiązywania równań; rozwiązywanie za pomocą funkcji kołowych i logarytmowych; metody Cardana, Tschirnhausena, Bombellie'go, Descartes'a, Lagrange'a, Eulera i t. d.

5. *Philosophie de la résolution générale des équations.* str. 75. „Additions” 5 kartek.

Pod tym tytułem zamierzał wydać Wroński pracę osobną, jak to widać ze słów przedmowy i z tytułu pierwszej rozprawy (na str. 6): „Résolution du problème universel et son application à la résolution des équations”. Pracy tej wszakże nie ogłosił; treść jej główna zawiera się w tomie II dzieła: „Réforme du savoir humain”.

6. *Résolution théorique des équations d'équivalence.* 3 arkusze oraz drugi rękopis z tym samym tytułem.

Rozwiązanie równań według metody z r. 1812.

7. *Résolution générale de l'équation du 3 degré par le problème universel,* 3 str.

8. *Contribution à l'examen de la méthode d'Euler* 2 str.

9. *Méthode de Ferrari ou Bombelli et sa modification par Descartes.*

Rachunki przygotowawcze.

10. *Application de notre méthode fondamentale à la résolution des équations du 4 degré.*

11. a) *Résolution théorique générale de l'équation du cinquième degré,* 6 str. fol.

17 CO. Ni 25.

Rękopis niezupełny: Rozwiązanie przy pomocy funkcji alef, jak w dziełku: „Canons de logarithmes” z r. 1827.

Podobnej treści jest rękopis :

- b) *Résolution générale des équations du cinquième degré*, str. 46.
4 CO.

12. *Résolution des équations pour la réduction à l'équation logarithmique*
5 str.

13. a) *Formation et résolution de l'équation du 5 degré.*

Przykłady przygotowawcze do tomu III. dzieła: „Réforme du savoir humain“.
Toż rękopis:

b) *Théorème fondamental*, 28 str.

Odnosi się do metody teleologicznej rozwiązywania równań.

14. *Remarques essentielles pour la démonstration générale de la résolution générale des équations.*

Fragment.

15. *Accomplissement final de la résolution générale des équations algébriques de tous les degrés.* str. 1—78. *Additions*, str. 1—74. *Complément.*

Napisany po „Prolegomenach“, — co do treści stanowi część tomu III-go, dzieła: „Réforme du savoir humain“ (metoda teleologiczna).

16. a) *Réduction des équations à unités idéales.*

Kartki. Rachunki.

b) *Réduction des équations lesquelles ont des racines idéales*, dont la grandeur est l'unité, savoir les racines de la forme $x = a (\cos \zeta + \sin \zeta \sqrt{-1})$, $a = 1$; 4 str.

17. a) *Génération numérique rigoureuse des racines des équations.*

b) *Exemples pour la génération numérique des racines des équations.*

Rozwiązanie równań za pomocą funkcji alef (metoda teleologiczna).

18. a) *Résolution de l'équation du 4 degré.*

b) *Résolution de l'équation du 5 degré suivant une loi philosophique.*

19 CO.

Fragmenty i próby.

19. *Applications jusqu'à 5-me degré inclusivement de la résolution des équations*, faisant suite à la solution générale de ce grand problème par H. W. Fonctions symétriques.

20. *Résolution transcendente générale des équations d'équivalence.*

V CO. Ni. 59.

Fragment. Rozwiązanie przy pomocy funkcji trygonometrycznych wyższych rzędów.

21. *Détermination préliminaire des fonctions alephs à exponents négatifs.*

22. *Preuve de ce que des fonctions symétriques de certaines quantités peuvent être égalées à des fonctions symétriques de ces quantités, lorsque les dernières sont liées par quelque relation.* 1 str.

18 CO. Ni 25.

23. *Racines quarrées.*

Rachunki.

24. *Nouveaux calculs pour les racines entières des équations d'équivalence.*

Fragment.

Klasa B.

1. *Construction synthétique des équations à plusieurs inconnues,* 8 str. i brulion.

VII CO.

Odnosi się do teoryi eliminacyi.

2. *Démonstration de la méthode de Cramer pour la résolution des équations du premier degré.* 3 kartki.

Rękopis jeden z dawniejszych. Rozwiązanie układu równań:

$$a_1 x_1' + a_2' x_2 + \dots + a_m' x_m = b',$$

$$a_1'' x_1 + a_2'' x_2 + \dots + a_m'' x_m = b'',$$

wyrażone pod postacią:

$$x_1 = \frac{\zeta(b_1 a_2'' a_3''' \dots a_m^{(m)})}{\zeta(a_1' a_2' \dots a_m')},$$

3. a) Rękopis bez tytułu na 39 stronach zawiera wykład własności funkcji „schin“ (wyznaczników).
b) *Fonction schin,* 47 str.

Określenie i własności. Porówn.: „Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques de Lagrange“.

4. *Fonctions alephs et éliminations qui en dépendent.*

14 CO. Ni 23.

Rękopis składa się z trzech części 1) od str. 1—5; 2) od 1—4; 3) p. t.: „Expressions des fonctions alephs, 4 arkusze. Treść znana z prac drukowanych. Porówn. rękopis „Séries recurrentes“ (I, Nr. 14).

5. *Résolution des équations linéaires indéfinies* 4 str. i „Supplément“ 2 str.

6, 7 CO.

Klasa C.

1. *Exhaustion.*

5 CO.

Wyrażenia całek. Porówn. *Technie algorithmique* II, str. 608.

2. a) *Lettres sur la Technie des mathématiques.*

VII CO.

Rękopis dawny z d. 6 grudnia 1806 z podpisem J. Hoené, zawiera wzory rachunku całkowego. Porównaj rękopis „Anciens calculs“ etc. D. Nr. 4.

Toż b) „*Mémoires sur la Technie des mathématiques. Lettres sur la Technie*“.

Première lettre: Sur l'emploi de la Technie des mathématiques dans la recherche d'un schème général d'intégration. Marseille, 6 décembre 1806.

3. *Solution du IX problème de Lagrange exposé à l'Article „Milieu“ dans l'Encyclopédie méthodique française.* 19 str.

VII CO.

Nieukończony, zawiera wyrażenie całki

$$\int_p^a f(x) \cdot a^x dx$$

pod postacią $a^q Q - a^p P$, gdzie

$$P = fp \frac{1}{\text{Log } a} - f'p \left(\frac{1}{\text{Log } a} \right)^2 + f''p \left(\frac{1}{\text{Log } a} \right)^3 + \dots$$

$$Q = fq \frac{1}{\text{Log } a} - f'q \left(\frac{1}{\text{Log } a} \right)^2 + f''q \left(\frac{1}{\text{Log } a} \right)^3 + \dots$$

4. *Intégration finie générale des fonctions,* 4 str.

18 CO.

Zawiera wzory

$$\int Fx \, dx = \text{Log} \left(1 + Fx \right) \frac{1}{\infty} \frac{1}{x},$$

$$\sum Fx = \frac{1}{\xi} \text{Log} \left\{ e^{\xi F(x + \zeta) \frac{x}{\xi} / \zeta} \right\},$$

znane z dzieł drukowanych Wrońskiego.

5. *Résolution théorique des équations par des intégrales.*

18 CO.

6. *Application de la loi (142) à la génération théorique des racines des équations immanentes.* 4 kartki.

17 CO. Ni 25.

Rękopis niezupełny. Dane jest równanie

$$0 = y^3 + By + x,$$

w którym y jest funkcją zmiennej x . Biorąc kolejne różniczki równania, znajdujemy $dy, d^2y \dots$. Z równania danego wynika

$$-y = x^{\frac{1}{3}} \left(1 + \frac{B}{x} y \right)^{\frac{1}{3}}.$$

Przyjmując $-y_1 = x^{\frac{1}{3}}$ jako przybliżenie pierwsze, podstawiamy tę wartość w wyrażeniu na dy i całkujemy, stąd znajdujemy przybliżenie drugie

$$- \int \frac{dx}{3x^{\frac{2}{3}} + B}$$

i t. d. i t. d.

Uwaga. Rękopis należy także do klasy A lub D.

7. a) *Calculs pour la méthode d'exhaustion algorithmique.* str. 25.

Fragment i noty.

b) *Sur la méthode d'approximation ou la méthode algorithmique d'exhaustion* do str. 57, oraz drugi zeszyt pod tym samym tytułem.

8. *Sur le cas de la méthode algorithmique de l'exhaustion, lorsqu'on ne connaît que des valeurs de la dérivée différentielle de la fonction φx .*

Klasa D.

1. *Formule pour les termes général et sommatoire de toutes les séries, dans lesquelles on peut parvenir à des différences constantes.*

Na końcu: Présenté à l'Institut National per J. Hoehné, le 14 thermidor an 9, communiqué au lycée de Marseille le 24 thermidor.

7 CO. Ni 15 i 23.

Porówn. Część I, str. 20.

2. *Démonstration générale des termes sommatoires des séries* dont les termes généraux sont consecutivement les termes sommatoires des séries précédentes. 28 messidor an IX.

Na końcu czytamy: „Présenté á l'Institut national par J. Hoehne le 28 messidor au 9.

Porównaj Część I, str. 20.

3. *Mémoire sur la Technie algorithmique*, fol. podwójna kolumna str. 11.

4. *Anciens Calculs pour la loi suprême de la Technie*. Drugi tytuł: *Calculs pour les opuscules*: 1) *Technie du calcul infinitésimal*.

6, 7. CO.

Rękopis zawiera różne wzory na rozwijanie funkcyj i wyrażenia całek. Przez symbol $(Fx)^{\mu}$ rozumie Wroński pochodną rzędu m -go funkcji Fx ; w przypadku $m = -1$, pochodna $(Fx)^{-1}$ ma oznaczać $\int Fx dx$. Zakłada istnienie związku

$$(Fx)^{\mu} = A_0 \varphi x^{\mu} + \mu A_1 \varphi x^{\mu-1} + \frac{\mu(-1)}{1.2} A_2 \varphi x^{\mu-2} + \dots,$$

oznacza stąd współczynniki A i dochodzi do wzoru

$$(Fx)^{\mu} = \left(\frac{Fx}{\varphi x} \right) \varphi x^{\mu} + \mu \left(\frac{Fx}{\varphi x} \right)' \varphi x^{\mu-1} \\ + \frac{\mu(\mu-1)}{1.2} \left(\frac{Fx}{\varphi x} \right)'' \varphi x^{\mu-2} + \dots$$

Dla $m = -1$ otrzymuje wyrażenie całki. W przypadku $\varphi x = x^n$ dochodzi do wzoru, który dla $n = 0$ staje się znanym szeregiem Bernoulliego. Biorąc $Fx = a^n x^n$, $\varphi x = x^n$, znajduje wyrażenie całki za pomocą szeregu

$$e^x \left\{ \left(\frac{Fx}{e^x} \right) - \left(\frac{Fx}{e^x} \right)' + \left(\frac{Fx}{e^x} \right)'' - \dots \right\}.$$

Kładąc $Fx = (a_1 + b_1 x)^n \text{Log}(a + bx)^n$, $\varphi x = (a_1 + b_1 x)^m$, otrzymuje wzór na $\int fx \log x dx$. Następnie czyni założenia $\varphi x = \sin mx$ i t. d.

Dalsza część rozprawy traktuje o ogólnym schemacie całkowania. Wroński wychodzi ze wzoru

$$Fx = Fx' + \frac{1}{\varphi'x} (Fx) \frac{\varphi'x}{1} + \frac{1}{\varphi'x} \left(\frac{1}{\varphi'x} (Fx)' \right)' \frac{(\varphi x)^2}{1 \cdot 2} + \dots$$

zakłada w nim $\varphi x = \text{Log}(a + bx) - k$, wartość x obliczona z równania $\varphi x = 0$, będzie wtedy $x = \frac{e^k - a}{b}$. Stosując teorię wyżej podaną, otrzymujemy wyra-

żenie całki $\int Fx dx$. Z tego wyrażenia ogólnego, przy granicach całkowania p i q , znajduje wzór ogólny

$$(Fq)^{1-1} - (Fp)^{1-1} = (q-p)AB + e^k (q-p)^2 \left\{ \frac{A_1 B_1}{1} + \frac{A_2 B_2}{1 \cdot 2} + \frac{A_3 B_3}{1 \cdot 2 \cdot 3} + \dots \right\},$$

gdzie

$$B = (e^n - e^m)(e^n - e^m)^{-1}, \quad B_1 = \{e^\nu(\nu-1) - e^m(\mu-1)\}(e^n - e^m)^2, \dots$$

$$A_1 = Fx', \quad A_2 = (\varphi x' Fx)', \dots;$$

gdzie n, m, k są liczbami dowolnymi. Następnie zajmuje się badaniem zbieżności szeregów $B, B_1, \dots; A, A_1, \dots$.

Podana treść zawiera się na str. 1—21, do których dołączyć należy stronic 9-bis, 10-bis, 11-bis, 12-bis, 13-bis, 14-bis. Potem wiele stronic numerowanych (aż do 63), wypełniają zastosowania poprzedniej teorii do rozmaitych przykładów oraz rachunki. Na str. 27 znajdujemy: „Développement des fonctions suivant les facultés progressives d'une fonction quelconque φx^m ”. Dwa ostatnie arkusze zawierają wzory na rozwinięcie logarytmu funkcji φx^m , stąd otrzymuje Wronski rozwinięcia samego fakultetu.

5. a) *Forme générale de toutes les séries analytiques* str. 21.
 b) *Calculs pour le mémoire sur la forme générale etc.* str. 121.

Pisane w latach 1804—1810.

VII. CO.

Treść podaliśmy w Części I, str. 28.

6. a) *Calculs pour la résolution générale des équations analytiques*, 7 str.

Patrz Część I, str. 21.

- b) *Résolution générale par le développement en séries* od str. 33—72
 włącznie.

Należą także do klasy A.

7. a) *Premier principe des méthodes analytiques*, présenté à l'Institut de France na str. 3. *Loi absolue de la génération technique des fonctions analytiques*, ou premier principe des méthodes algorithmiques. Marseille 28 juillet 1810, str. 191.

- b) *Supplément au mémoire donnant le premier principe des méthodes algorithmiques*, présenté à l'Institut impérial de France. 1810. 10 str.

30. CO. N° 47. 60.

Treść tej ważnej rozprawy podaliśmy w Części I-ej, str. 32—33; Pierwszy brulion jej znajduje się pomiędzy rękopisami p. t.: „Loi absolue de la génération technique des fonctions analytiques ou premier principe des méthodes algorithmiques“.

30 CO.

8. *Ancienne demonstration de la loi suprême.*

VII CO. Ni 62.

Zawiera: „Digression théorique (str. 1 — 6); Théorème (7 — 26); Additions à la Technie arithmétique 1 strona; Formule générale du développement d'une fonction quelconque Fx suivant les puissances ascendantes d'une fonction arbitraire φx . Następuje kilkanaście stron rachunków.

9. *Nombres de Bernoulli.* Trzy zeszyty str. 1—13; str. 1—9; str. 1—65

(5)₃ CO. Ni 13.

Rękopis najobszerniejszy z trzech zaczyna się od rozwinięcia $(e^x - 1)^m$ według potęg zmiennej x .

10. *Nouveau binome. Véritable binome.*

VII CO.

Rozwinięcie wyrażeń $(1+x)^m$, $(a+x)^m$, na ułamki ciągłe, w którym liczniki ułamków częściowych są równe x , mianowniki zaś są pewnymi funkcjami ilości a i m .

11. *Théorie générale des dynoides.*

VII CO.

Fragment (prawdopodobnie z epoki marsylijskiej), którego przedmiotem jest teoria funkcji $x^x \dots$, nazwanych w „Philosophie des mathématiques“ (1811) funkcjami lamed.

12. a) *Transcendantes circulaires des ordres supérieurs.* Paris, Septembre 1811, fol. 53, str.

5 CO.

Zawiera rozwinięcie i zastosowanie zasad podanych w „Philosophie des mathématiques“.

b) *Fonctions périodiques*, 4 str.

5 CO.

Fragment, treści analogicznej do poprzedzającego.

c) *Transcendantes hyperboliques* du 2 ordre. 4 str.

13. *Application des transcendantes hyperboliques du 3 ordre à la résolution des équations du 4 degré.*

17 CO.

Fragment treści analogicznej do A Nr 18.

14. *Transcendantes hyperboliques du 2 ordre*, 4 str.

15. *Développement de la fonction $a^{x|\omega}$* . 2 str.

18 CO.

Wzory podobne do podanych w „Philosophie des mathématiques“.

16. *Théorie générale des facultés 1—4, 1—12.*

27 CO.

Fragmenty. Porówn. z „Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques de Lagrange“.

17. *Fonctions transcendantes supérieures.*

18. *Anciennes fractions continues.*

VII CO.

Fragmenty i rachunki.

19. *Factorielles générales*. 6 str. 4 nlb.

20. *Mémoire sur la Technie arithmétique.*

Ogólne uwagi o teorii fakultetów i o tworzeniu funkcji.

21. *Notes essentielles pour les ouvrages imprimées.*

10 CO.

Tu należą:

a) Grades des fonctions à plusieurs variables (w oryginale i kopii).

b) Rozmaite dopełnienia do różnych miejsc w „Philosophie des mathématiques“ z r. 1811.

c) Dopełnienia do dziełka: „Résolution des équations etc.“ z r. 1812.

d) Dopełnienia do „Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques“.

e) Dopełnienia do „Philosophie de l'infini“.

f) Remarques pour adapter la Critique etc. (uwzględnione w „Critique de la théorie des fonctions génératrices de Laplace“).

Patrz H. Nr. 5.

22. *Système absolu de logarithmes. Génération neutre des logarithmes.* 1817. 26 str.

VII CO. Ni 61.

Zawiera wzory bez tekstu, prowadzące do przedstawienia logarytmu liczby pod postacią ułamka ciągłego, rachunki odnoszące się do teorii ułamków ciągłych i t. d.

23. *Méthode suprême détachée du calculateur universel.*

Rękopis niezupełny str. 1 — 15; 17 — 60. zawiera wzory znane z metody pierwszorzędnej (Réforme du savoir, III).

24. *Démonstration générale des équations qui dans la méthode suprême donnent les quantités $R_1, R_2, R_3 \dots$ au moyen des différentielles $\delta Fx, \delta^2 Fx, \delta^3 Fx$, 3 kartki.*

Metoda tu podana jest przedstawiona ogólnie w wykładzie metody „pierwszorzędnej“, w tomie I-ym dzieła: „Réforme du savoir humain“.

25. a) *Génération algorithmique neutre*, str. 26.
 b) *Véritable équation pour le 2 ordre de la génération neutre*, str. 26.
 VII. CO. N° 61.

26. *Feuilles tirées de la Critique pour servir à la Philosophie de la Technie.*

Co do treści patrz „Critique“.

27. *Calculs détachés de ceux de la Philosophie de la Technie pour servir à la Critique* str. 48.

Zawiera rozmaite przykłady rozwinąć funkcyj; porównaj: „Critique de la théorie des fonctions génératrices de Laplace“.

Do tego rękopisu dołączono rozmaite rachunki, obliczenia funkcyj alef i t. d., dalej „Exemples pour la génération numérique des équations“ (Patrz A Nr. 17), pisane po części i obcą ręką, prawdopodobnie uczniów Wrońskiego.

28. *Démonstration de la résolution générale du problème universel.*

29. a) *Application de la méthode suprême aux séries communes*, 9 stron i kartka.

7 CO.

- b) *Méthode suprême, détachée du manuscrit de la 2-me Section de la Philosophie de la Technie.*

Ni 6.

Fragment.

30. *Détermination du 2 ordre de la méthode universelle.*

Treść znana z tomu II-go dzieła: „Réforme au savoir humain“.

31. *Calculs pour les logarithmes binaires.*

V CO.

Bruliony licznych rachunków.

32. *Binome de Newton.* 1 arkusz.

Wywód wzoru:

$$e^x = 1 + \frac{x}{1} (e - 1) + \frac{x(x-1)}{1 \cdot 2} (e - 1)^2 + \dots$$

Porówn. D Nr. 10.

33. a) *Solution rigoureuse des accroissements pour les canons trigonométriques*, str. 29.

Ni 6.

- b) *Formules pour les accroissements pour les arcs binaires*, 4 str.

Ni 6.

Klasa H.

1. *Intégration générale des équations de tous les ordres*. str. 1—177.

14 CO.

Rękopis ten, pozostający w ścisłym związku z metodami całkowania, podanymi w „Critique de la théorie des fonctions génératrices de Laplace“, zawiera najprzód uwagi ogólne, w których Wroński wypowiada pogląd, że wszystkie dotychczasowe sposoby całkowania równań były tylko pewnymi gatunkami prób, nie zaś właściwymi metodami, które opierać się winny na tworzeniu teoretycznym nieograniczonem funkcji z ich elementów. W dalszym ciągu podaje twierzenie techniczne funkcji alef, które, jak wiemy, są podstawowymi w metodzie całkowania Wrońskiego. Twierzeniem głównym w tej metodzie jest następujące: Niechaj $f_0x, f_1x \dots f_{\mu}x, Fx$ będą dowolnymi funkcjami zmiennej x , $Y(x)$ zaś funkcją nieznaną tejże zmiennej, określoną za pomocą ogólnego równania różnicowego

$$Fx = f_0x Y(x) + f_1x Y(x+\alpha) + f_2x Y(x+2\alpha) + \dots + f_mx Y(x+m\alpha),$$

gdzie α jest jakimkolwiek przyrostem zmiennej x ; oznaczenie tej funkcji szukanej $Y(x)$, t. j. całkowanie napisanego równania sprowadza się do znalezienia funkcji $Z(x)$, czyniącej zadość nowemu równaniu różnicowemu

$$0 = f_0x Z(x) + f_1x Z(x+\alpha) + f_2x Z(x+2\alpha) + \dots + f_mx Z(x+m\alpha).$$

Całka tego ostatniego daje się przy pomocy funkcji alef wyrazić w sposób następujący:

$$Z(x) = C_1 \aleph_1(n_1 + n_2 + \dots) \frac{x + \alpha k_1}{\alpha} + C_2 \aleph_2(n_1 + n_2 + \dots) \frac{x + \alpha k_2}{\alpha} + \dots + C_m \aleph_m(n_1 + n_2 + \dots) \frac{x + \alpha k_m}{\alpha},$$

gdzie $C_1, C_2 \dots C_m$ są stałe dowolne; $k_1, k_2 \dots k_m$ są pewne stałe oznaczone; $n_1, n_2, \dots$ określają się za pomocą związków

$$n_1 = \frac{1}{z_1}, n_2 = \frac{1}{z_2}, \dots$$

gdzie $z_1, z_2, \dots$ są pierwiastkami pewnego równania algebraicznego, dającego się według wskazanego przez Wrońskiego sposobu oznaczyć z funkcj $f_0x, f_1x \dots f_nx$, wchodzących do danego równania różnicowego.

Dowód tego twierdzenia zajmuje znaczną część rozprawy, następują potem uogólnienia dla funkcj wielu zmiennych z zastosowaniem do równań różniczkowych.

Z rozprawą tą są połączone rękopisy mniejsze: Exemple de l'intégration des équations dans le cas des racines égales 2 str.; Solutions des équations (33) au (38)'' 1 arkusz; Développement des équations (43)''', (43)'''' et (43)V; 14 str. Renvois pour l'intégration générale etc., 8 str.; Calculs pour l'intégration générale etc. 23 str.; Transformation des équations dans le même ordre, 4 str.; oraz wiele arkuszy brulionów.

2. Réponse aux questions proposées par M. Young.

Całkowanie równania

$$\frac{dy}{y} = \frac{dx}{x^2} \int x^2 y dx.$$

Patrz Część I, str. 96.

3. Intégration des équations aux différences partielles par la méthode universelle. 20 kartek.

Całkowanie równania

$$0 = Pz + Q \left(\frac{\partial z}{\partial x} \right) + R \left(\frac{\partial z}{\partial y} \right).$$

Stosując metodę pierwszorzędą („Réforme du savoir“ t. I), otrzymuje „pierwszy stopień“ rozwiązania z wzoru:

$$z = \dot{z} + \frac{\partial \dot{z}}{\partial x} \left\{ 1 + \frac{\frac{\partial^2 \dot{z}}{\partial x^2}}{2 \frac{\partial \dot{z}}{\partial z}} (x - a) \right\} (x - a),$$

gdzie kropka nad z oznacza wartość zmiennej z , odpowiadającą pewnej wartości zmiennej $x = a$. Wyrazy tego rozwinięcia oznaczają się z danego równania różniczkowego.

4. Intégration technique de l'équation aux différences partielles, 16 str.

$$0 = z - x \left(\frac{\partial z}{\partial x} \right) - y \left(\frac{\partial z}{\partial y} \right);$$

18 CO.

W wyrażeniu całki

$$0 = y f \left(\frac{x}{y} \right) + z,$$

gdzie f jest funkcją dowolną, rozwija $f \left(\frac{x}{y} \right)$ na szereg

$$f\left(\frac{x}{y}\right) = A_0 + A_1(x^m - a) + A_2(x^m - a)^2 + \dots$$

a następnie współczynniki $A_0, A_1, \dots$ rozwija na szeregi postaci:

$$A_0 = B_0 + B_1(y^n - b) + B_2(y^n - b)^2 + \dots,$$

$$A_1 = B_0' + B_1'(y^n - b) + B_2'(y^n - b)^2 + \dots,$$

i otrzymuje stąd rozwinięcie funkcji z według potęg funkcji $x^m - a, y^n - b$.

5. *Remarques pour adapter la Critique à l'état actuel.*

Wydrukowane w „Critique etc.“

Klasa I.

1. *Philosophie de la Théorie des nombres. 1-re partie contenant la loi générale des nombres premiers, 1816.*

Ni 7.

• Stanowi część rękopisu, przeznaczonego pierwotnie do druku, bo po powyżej przytoczonym tytule dodane są słowa: A Paris, de l'imprimerie de P. Didot, 1816. Rzecz ta atoli z druku nie wyszła; znajdujemy już w niej trzy tak nazwane wzory „teleologiczne“, odnoszące się do kongruencji $x^m \equiv a \pmod{M}$ a ogłoszone dopiero w r. 1847 w Tomie I dzieła: „Réforme du savoir humain“.

Patrz Część I, str. 213.

2. a) *Loi générale des nombres premiers*

$$I^{y+1} \cdot I^{x-y-1} + (-I)^y \equiv 0 \pmod{x}.$$

Wroński stosuje tu w badaniu swoją teorię stopni (grades et gradules).

b) *Calculs pour la loi générale des nombres premiers.*

Dwa rękopisy pod tym tytułem.

3. *Démonstration de la loi générale par congruences.*

Fragment.

4. *Recherche des facteurs des nombres.*

Brulion.

5. *Exemple de la congruence.*

$$z^3 - 17y^3 \equiv 0 \pmod{M}$$

Rachunki.

6. *Résolution de la congruence simple.*

$$r^n \equiv h \pmod{M}.$$

7. *Somme des puissances des nombres premiers.*

8. *Théorèmes de reciprocité*, str. 20.
9. *Réduction des congruences par la méthode de Tschirnhaus*.
Fragment.
10. a) *Résidus cubiques*, 8 str.
b) *Racines cubiques*, 4 str.
11. a) *Équation générale des nombres premiers* et sa résolution, qui donne l'expression générale de ce nombre, fol. 13 str.
b) Fragment, zaczynający się od
- $$0 = 1 - \frac{\pi^2}{1^3 + 1} x^2 + \frac{\pi^4}{1^5 + 1} x^4 \dots$$
12. *Méthode téléologique inverse*, 96 str.
Rachunki.
13. *Loi des probabilités des nombres premiers*, 16 str.
14. *Séries récurrentes*. str. 1—31.
14 CO. Ni 23.
Zawiera rozwinięcie na szereg ułamka
- $$\frac{1}{1 - \alpha z + \beta z^2 + \dots}$$
- i wyrażenia współczynników rozwinięcia przez funkcje alef.
15. Rękopisy bez tytułu do teorii liczb, bruliony rachunków i t. d.

Klasa J.

1. *Canonique des probabilités*. str. 33.
Kopia sporządzona przez p. Batyldę Conseillant, wzory kopiował Durutte.
Système général des probabilités faisant partie de la Canonique du savoir humain. Première partie. Canonique des probabilités philosophiques. Seconde partie. Canonique des probabilités mathématiques. Additions à la Canonique des probabilités fol. doubl. col. 36.
2. a) *Probabilités absolues*, 4 str.
b) *Application des probabilités absolues*, 53 str.
c) *Probabilité absolue moyenne*, 4 str.
d) *Étendue de la probabilité absolue moyenne*, 4 str.
3. a) *Probabilités relatives*, 4 str.
b) *Étendue de la probabilité relative*, 4 str.

4. a) *Solution générale du problème des probabilités relatives.*

Fragment.

b) *Probabilités relatives artificielles.*5. *Règle du minimum des quarrés.* 1 ark.

Oznaczenie najprawdopodobniejszych wartości współczynników $A, B, C \dots$
z układu równań:

$$A\varphi x_1 + B\psi x_1 + C\pi x_1 - \mu x_1 = B_1,$$

$$A\varphi x_2 + B\psi x_2 + C\pi x_2 - \mu x_2 = B_2,$$

$$\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot$$

$$A\varphi x_\omega + B\psi x_\omega + C\pi x_\omega - \mu x_\omega = B_\omega.$$

6. *Méthode de M. Pond pour les différences* 15 str. (na długich paskach).

Ni 31.

Notatka odnosi się do metody najmniejszych kwadratów.

7. *Évaluation des courbes des probabilités.* fol. 4 str.8. *Fréquence des divers degrés d'écart mathématiques,* 118 str. (nieukończony).9. *Avis à l'Institut de France sur les erreurs, qu'il repand concernant le calcul des probabilités.* 1836, str. 18.

Taki tytuł miało nosić dzieło złożone z pięciu rozpraw, których tytuły podano w Części I, na str. 129.

10. *Mémoires sur les opérations à la bourse concernant les rentes et généralement sur des nouveaux procédés mathématiques destinés à maîtriser les jeux du hazard,* 1833, 22 str.

Rękopis zawiera wstęp (Avant-propos) do szeregu rozpraw, jakie Wroński zamierzał ogłosić. Patrz Część I, str. 129. Pierwsza rozprawa miała nosić tytuł: „Sur l'application de la progression de d'Alembert au jeu des rentes à la bourse“.

11. *Mémoire général:*1) *Calculs pour le mémoire sur la loterie,* 12 str.2) *Évaluation numérique pour le mémoire sur la loterie,* 11 str.3) *Formules pour le jeu méthodique à la loterie,* 2 str.4) *Mémoire sur une erreur de Condorcet sur le jeu méthodique à la loterie* 3 str.12. *Décisions à la pluralité des voix,* 18 str.

13. a) *Théorie téléologique du trente un*, 32 str. *Supplément* 2 str.
 b) *Probabilités réciproques (pour nos solutions dans le jeu du trenteun)*, 13 str.
14. *Téléologie des numéros de la roulette*, 6 str.
15. *Application de la théorie de notre jeu méthodique au jeu de Passe-dix*, 13 str.
16. *Mémoire particulier sur mises moyennes*. str. 217.
 Calculs pour les mises.
 Résumé des formules pour les mises moyennes. str. 33 i do tego rachunki na arkuszach kratkowanych.
17. a) *Mémoire sur la détermination du nombre des manières différentes dont on peut former divers points avec un nombre donné de jeux de cartes*. 17 str.
 b) *Table des résultats*.
 c) Kilkanaście arkuszy wzorów i rezultatów.
18. *Théorie du solitaire systématique*, 2 str.
19. *Formules initiatives*. Probabilité de la répétition ou de la sortie consecutive d'un ou de plusieurs numéros à la loterie de France.
 Probabilité de la sortie répétée d'un ou de plusieurs numéros.
20. a) *Formules pour le calcul des nombres d'extraits, d'ambes, de ternes, de quaternes et de quines, dans un nombre donné B de billets différents*. 2 str.
 b) *Détermination du nombre d'extraits, d'ambes etc.* 10 str.
21. *Théorie indienne pour la formation des billets*, fol. 27 str.
 Do tego należy obszerne zastosowanie, doprowadzone w rękopisie do str. 217.
22. *Théorie de la probabilité téléologique de dix numéros dominiaux* str. 66, (nieukończony).
23. *Martingale des ordres supérieurs*, fol. 13 str.
24. a) *Réduction systématique* str. 5.
 b) *Mises téléologiques d'après la réduction systématique*, 3 str.
25. *Théorie des mises progressives*, 8 str. (niezupełny).
26. *Théorie des suppléments téléologiques*, 2 półarkusze.

27. *Résultats de l'application des procédés téléologiques etc.*
 28. *Détermination de l'influence du téléologisme dans le mécanisme du hazard.*

Rękopis niezupełny.

29. *Théorie téléologique des retards.* 2 str. (na pasku podłużnym).
 30. *Tables pour le téléologisme des tailles,* 9 str. (na paskach podłużnych).
 31. *Téléologisme pour d'Alembert,* 16 str. (na paskach i ćwiartkach).
 32. *Bénéfice sur la probabilité absolue moyenne,* 15 str.
 33. a) *Théorie du bénéfice du jeu économique,* str. 5.
 b) *Calcul pour le bénéfice du jeu économique moyen, fondé sur les probabilités positives du jour du 7 avril 1829, offrant un état moyen des écarts* 5 str.
 c) *Théorie de l'Économie* str. 7, *Économie* Nr. 2, tablica z podpisem: *Strasbourg, 7 avril 1829.*
 34. *Calculs pour le système de loterie de M. Lesoud,* 14 str.
 35. *Théorie des tables.*
 36. *Annuités ou lives.* 1 kartka po angielsku.
 Mówi o pewnych niedokładnościach w tablicach Careya.
 37. *Résumé des formules pour la mise moyenne,* str. 33 i tabl. str. 9.
 38. Różne fragmenty, bruliony, obliczenia i tablice.

Klasa K.

1. a) *Notions philosophiques sur la Géométrie* fol. 9 str., *Renvois,* 2 str.
 b) *Tableau architectonique de la Géométrie,* 5 str. (na paskach podłużnych).

Treść podaliśmy szczegółowo w Części I, str. 44—49.

2. *Géométrie.*

5 CO, Ni 50.

Rękopis, obcą ręką pisany, zawiera lekye geometryi elementarnej. dawane przez Wrońskiego jednemu z uczniów.

3. *Relation de quatre points situés dans un plan,* 3 str.

4. *Principes fondamentaux de la Trigonométrie* 1) Trigonométrie rectiligne, 2) Trigonométrie sphérique 8 str.

Wywód oryginalny zasad trygonometrii przez rozważanie równania

$$c = a \cos B + b \cos A$$

(i dwóch analogicznych) dla trójkątów płaskich, oraz równania

$$\sin c = \left\{ \frac{\sin^2 a}{1 + \cos^2 a (\tau B)^2} + \frac{\sin^2 b}{1 + \cos^2 b (\tau A)^2} + 2 \frac{\sin a \sin b \sin c}{\sqrt{1 + \cos^2 a (\tau B)^2} \sqrt{1 + \cos^2 b (\tau A)^2}} \right\}^{\frac{1}{2}}$$

(i dwóch analogicznych) dla trójkątów kulistych; znak τ oznacza styczną kąta.

5. *Détermination définitive de la nature du rapport du diamètre à la circonférence du cercle.* 1 str.

Wywód wzoru

$$\pi = \frac{2\infty}{\sqrt{-1}} \left\{ (1 + \sqrt{-1})^{\frac{1}{\infty}} - (1 - \sqrt{-1})^{\frac{1}{\infty}} \right\},$$

podanego w „Philosophie des mathématiques“, z tą różnicą, że w tem dziele π oznacza stosunek okręgu do promienia.

6. *Application de la méthode suprême au nombre philosophique π de la théorie des séries.* 2 kartki.

Przez zastosowanie metody „pierwszorzędnej“ do funkcji $y = \arctg x$ (podobne do zastosowania jej do $y = \log x$) można otrzymać kolejne rzędy przybliżeń tej funkcji, a następnie w szczególnym przypadku wartość liczby π .

Klasa L.

1. *Problème.* Étant donné un parallélogramme quelconque ABCD, on demande d'inscrire une ellipse abcd dans ce quadrilatère de manière à ce que les quatre côtés du parallélogramme soient tangentes de l'ellipse dans quatre points m, n, p, q qui se trouvent nécessairement au milieu de ces côtés AB, BC, CD, DA. Londres, 23 juillet 1821, 3 str.

Rozwiązanie analityczne.

2. *Problème.* Étant donné un trapèze ABCD inscrire une ellipse abcd dans ce quadrilatère de manière à ce que les côtés AB, BC, CD et DA soient tangentes de l'ellipse. Londres 1, août 1821, 4 str.

Rozwiązanie analityczne.

Klasa R.

1. *Sur le rapport entre les forces centrales.* str. 6, 6, 2, 9, Renvois 4 str. i 1 arkusz.
Rękopis współczesny uwagom nad Astronomią Lalande'a ze znakami *WIB*.
2. *Loi universelle de la Statique,* 2 str.
Porówn. „Prolégomènes“ str. 435—437.
3. *Centre de percussion,* 6 str.
Ni 19.
4. *Théorie du mouvement perpétuel,* 20 str.
III CO.
Próba nieukończona.
5. *Calcul pour la déviation du fil d'à plomb et la réduction du pendule au niveau de la mer.* str. A—L.
24 CO. Ni 24.
6. *Principe de propagation des forces intensives.* 2 ark.
Brulion, fragment.

Klasa S.

1. *Points principaux concernant les lois de l'action mécanique des fluides.* 10 str.
38 CO. Ni 48.
2. *Principes pour les fluides.* 17 str. (niezupelny).
38 CO. Ni 48.
3. *Lois du choc des fluides.* 34 str. (niezupelny).
38 CO. Ni 48.
4. 1) *Exposé pour vérifier les résultats de la théorie de l'action mécanique des fluides,* fondée sur des principes de la philosophie critique str. 25.
2) Zeszyt z formułami str. 51.
3) Zeszyt o 52 str.
4) *Supplément pour l'Exposé proposé au gouvernement,* 3 str.
Rękopis nosi datę 7 ventose an 12 (1804).
38 CO, Ni 48.
5. *Solution rigoureuse du problème de la stabilité d'un navire autour de son axe de longueur suivant la méthode ordinaire,* 4 kartki.

6. *Nouvelle Balistique* ou théorie générale des projectiles d'après les nouvelles lois de la Mécanique céleste. Dédiée au Corps impérial d'artillerie de Russie 1850.

Déviations des projectiles str. 1—4.

Déviations dans la chute des corps projectiles str. 1—19.

Mouvement général des projectiles str. 19—30.

7. *Calculs pour l'action de la poudre à canon*, 21 str.

Ni. 20.

Rękopis dawny; prócz tego kartki rachunków i obliczeń.

8. a) *Aréomètre ou Pèse-liqueur de M. Bories* (ręka obca), 10 str.

b) *Calculs pour l'aréomètre* etc..

9. *Tension absolue des fluides élastiques*. 93 str.

5 bis CO.

W rękopisie znajduje się kilka kart notat p. t. „Notes sur la M. P. (Mécanique de Poisson ?)“.

10. *Théorie de la proportionnalité des faisceaux dans les trajectoires liquides* 15 str. (nieukończony).

3 CO.

Klasa T.

1. *Instrument de réflexion*.

4 CO.

Fragment.

2. *Théorie de l'adiastat* (2 egz.) str. 83, do tego: *Plan du mémoire sur l'adiastat* i bruliony.

Ni 12, 46.

3. *Perfectionnement mécanique du micromètre depuis sa première confection*. Obca ręka (1809).

Ni 11.

4. *Théorie mathématique de la vision* 1 str.

5. *Théorie catoptrique du téléomètre*. Marseille 1809, str. 5; *Calculs* str. 18.

Ni 11.

A. Première partie. Lois générales des réflexions catoptriques consecutives §. 1—§. 37. B. Seconde partie. Lois particulières des

relations entre la position de l'objet lumineux et celle de ses images optiques §. 38.

6. Obserwacye mikrometryczne. Varia z dioptryki.

7. *Analyse du micromètre géodésique*, destinée à servir de rapport sur cet instrument et faite sur la demande de M. le Comte Thibadeau, Conseiller d'État et préfet du Département des Bouches du Rhône.
4 CO. N°. 10, 11.

Introduction:

I. Section. Description du micromètre géodésique str. 1—53, Additions 1—3.

§. 1. Dans l'état dont on s'en sert actuellement.

§. 2. Dans l'état de perfection qu'il faudrait lui donner.

II. Section. Théorie de cet instrument str. 1—260 i Renvois str. 1—29.

§. 1. Lois dioptriques générales.

§. 2. Leur application au micromètre géodésique.

III. Section. Conclusion sur la bonté et utilité du micromètre géodésique.

§. 1. En général pour toutes les opérations géodésiques.

§. 2. En particulier pour l'arpentage.

Trzeciej sekcyi w tym rękopisie niema.

W związku z nim są:

a) *Resumé du micromètre géodésique*, 4 str.

b) *Solutions micrométriques*, 24 str.

c) *Culculs des coefficients du micromètre*; kilkanaście arkuszy.

d) *Resumé de quelques résultats tirés de l'analyse du micromètre*.

§. 1. Pour la réfraction. §. 2. Pour l'astronomie.

e) *Examen analytique du micromètre fait sur la demande etc.*
str. 52, 260.

8. *Constitution physique de l'atmosphère*. Opuscule commencé à Marseille en 1810 et repris à Paris en 1813.

7 i 28 CO. N°. 42.

Notions préliminaires sur la Caloricité 3 str.

Constitution physique etc. 21 str.

Supplément str. 1—23; 39—54.

9. *Remarque sur l'„Analyse des réfractions“ de Kramp*, 3 str.

10. *Crépuscules*, 4 kartki.

Rachunki.

11. *Réfractions astronomiques* str. 44.
7. CO.
12. a) *Calculs pour la théorie des réfractions* str. 96.
N°. 28.
Brulion.
- b) *Calcul des réfractions terrestres* str. 37.
Brulion.
13. *Nouvelles tables des réfractions* 1820. 8-vo, str. 109 i kopia.
Tytuł drugi: *Nouvelles tables des réfractions astronomiques, fondées sur la solution générale et rigoureuse du problème des réfractions qui jusqu'à ce jour est demeuré non résolu, et précédée d'une protestation contre la compétence de M. le docteur T. Young, secrétaire du Bureau des Longitudes à Londres, par . . . . Londres, Mars. 1820.*
§. 1. Exposé de la question. §. 2. Erreurs de M. le docteur Young. §. 3. Défaut des méthodes nouvelles de la science chez M. le docteur Young. §. 4. Solution générale et rigoureuse du problème des réfractions. §. 5. Réfraction terrestre. §. 6. Variations de la réfraction. §. 7. Équation différentielle du problème. Conclusion et instructions pour les calculateurs de ces nouvelles tables.
14. *La célèbre expérience de Mariotte est jusqu'à présent hypothétique.*
15. *Température des couches de la Terre*, 4 str.
16. *Loi de Lambert, appliquée à la recherche de la vraie température (Pyrométrie)*, 2 str.
3 CO.
17. *Prospectus du pyromètre comparatif*, 1 janvier 1835.
Trzy egzemplarze: 1) Autograf 6 str. 2) Autograf—brulion. 3) Kopia na czysto
III CO.
18. *Pyromètre comparatif pour l'usage des arts industriels*, 1835.
3 CO.
1) Théorie (str. 1 — 16). 2) Deuxième solution par la loi de l'intégration partielle (5 stronic). 3) Troisième et dernière solution du pyromètre comparatif. (4 stronice).
3 CO.
19. *Thermomètre philosophique de E. Thayer*. Septembre 1835, str. 31.
3 CO.

Chapitre I. Description tu thermomètre philosophique. Chapitre II. Usage du thermomètre philosophique. Chapitre III. Construction du thermomètre philosophique. Conclusion.

20. *Théorie du manomètre et pyromètre appliqués au dynamomètre vibrant.* 1 str.
21. *Panthermomètre*, str. 7.
5 IV CO.
Prawie wyłącznie wzory.
22. *Nouveau thermomètre à air pour les machines à vapeur*, str. 7.
(Jest i drugi egzemplarz).
5 CO.
23. *Théorie de la transmission de la chaleur d'un corps A à un corps B, dans lequel il se trouve plongé.* Z rysunkami, 4 str.
3 CO.
24. *Théorie des lois de l'action de la chaleur*, str. 2.
25. *Modification de la loi pratique fondamentale pour l'introduction d'une constante*, str. 16.
Fragment, treści bliżej nieokreślonej.
26. *Thermo-baromètre à canal métallique*, str. 8—55 fol.
27. *Théorie de l'hygroscope*, 1 str.
28. *Vraie loi mécanique de la force expansive des gaz et des vapeurs dans son application aux arts industriels.* Présenté au gouvernement français par . . . , afin d'obtenir conformément aux lois un brevet d'invention de la durée de quinze années pour cette nouvelle loi mécanique dans son application aux arts industriels. 1834, str. 164.
§. 1. Exposition de cette nouvelle loi mécanique (obejmuje także teorię termometru, pyrometru i frigometru).
§. 2. Réalisation matérielle de la nouvelle loi.
§. 3. Corollaires sur l'application de la nouvelle loi principalement aux machines de vapeur (obejmuje pomysły nowych termometrów, barometrów, thermo-barometrów, hygrometrów, globów hydraulicznych i t. d.).
29. *Théorie de l'adhérence de la vapeur aux tuyaux*, par lesquels elle s'écoule ou du prétendu frottement de la vapeur, 7 str.

30. *Solution du problème de la densité de l'air à différentes hauteurs*, en admettant la loi de compressibilité donnée par Mariotte, 3 str.
Rękopis dawny z nadpisem *WIB*.

Klasa U.

1. *Commentaires sur l'Astronomie de Lalande.*

Ni 65.

Do księgi XII—6 str., XVII—8 str., XX—10 str., XVII—2 str., XXI—16 str., XXIII—12 arkuszy. Remarques pour les calculs de l'attraction LXXII—2 ark.

2. Notatki do kursu Astronomii.

3. *Calculs pour la triangulation.*

Fragment.

4. *Sur la détermination de la masse des astres qui forment notre système solaire*, an IX, str. 8.

VII CO.

5. *Théorie des comètes et des planètes*. 44 str. (niezupełny).

27 CO. Ni 38.

§. 1. Détermination des orbites des comètes, immédiatement avec les simples observations, sans interpolation (str. 1—8).

§. 2. Détermination générale des orbites des comètes et des planètes (str. 9—44).

6. a) *Méthode directe pour déterminer les circonstances de l'occultation générale d'une étoile par la Lune*, avec une méthode simple pour trouver les temps de l'immersion et de l'émersion pour un pays donné, 10 str. (Dwa egzemplarze).

b) *Nouvelle méthode de calculer les occultations et les éclipses*, str. 1—10, 2 str. rysunków, 1—11 i luźne kartki.

7. *Aperçu analytique de la théorie des stations et retrogradations des planètes*, 4 str. oraz drugi fragment, odnoszący się do tego samego przedmiotu.

Ni 17.

8. *Travail pour le Cadastre*, str. 60. Renvois str. 1—20; Additions str. 1—56. Wyliczenia i bruliony.

Z tem: *Calcul des réfractions terrestres*, (patrz wyżej), Erreurs 1—68.

Ni 10.

9. *Philosophie ou Nomothétique de l'Astronomie*. Quelques extraits d'un ouvrage inédit concernant la Philosophie de la Mécanique céleste 1810, str. 224 i rachunki do tej pracy.

3 CO.

Première partie. Préliminaires philosophiques Nr. 1—51.

Section I. Détermination architectonique des parties de l'Astronomie, Nr. 1—19.

Section II. Détermination de l'objet de la Mécanique céleste, Nr. 20—51.

Article 1. Détermination transcendentale Nr. 20—29; §. 1. Caractère objectif de l'état absolu de la relation des corps célestes Nr. 23—25. §. 2. Caractère subjectif de cet état absolu. Nr. 26—28.

Article 2. Détermination métaphysique de l'objet de la Mécanique céleste Nr. 30—51. §. 1. Constitution mécanique de la matière Nr. 36—40. §. 2. Construction mécanique du monde Nr. 41—51.

Seconde Partie. Doctrine Nr. 52.

Section I. Éléments de la constitution mécanique des cieux Nr. 53.

Chapitre I. Lois absolues de l'équilibre entre les deux forces mécaniques des éléments de la structure des cieux, Nr. 54.

Article 1. Loi suprême de cet équilibre Nr. 55—70. §. 1. Détermination générale de la loi suprême, Nr. 55—62. §. 2. Détermination particulière de la loi suprême, Nr. 63—70.

Article II. (nieukończony).

10. *Législature de la Mécanique céleste, fondée sur les principes de la Philosophie critique* str. 224. Motto z Schellinga: „Ein jedes wahre System muss den Grund seines Bestehens in sich selbst haben“.

Première partie. Introduction Nr. 1—54. Chapitre I. Détermination des parties principales de l'Astronomie Nr. 1—14. Chapitre II. Détermination de l'objet de la Mécanique céleste Nr. 15—54.

Section I. Idée abstraite de l'objet de la Mécanique céleste. Article 1. Caractère objectif de l'état absolu de la relation successive des astres Nr. 20—22. Article 2. Caractère subjectif de l'état absolu de la relation successive des astres, Nr. 23—25.

Section II. Idée concrète de l'objet de la Mécanique céleste. Nr. 26—54.

Article 1. Objet général de la Mécanique céleste, Nr. 27—49. §. 1. Construction mécanique de la matière, Nr. 30—39. §. 2. Construction mécanique de l'univers, Nr. 40—49.

Article 2. Objet particulier de la Législature de la Mécanique céleste, Nr. 50—54.

Seconde partie. Chapitre I. Lois absolues de l'équilibre entre les deux forces mécaniques des parties constituantes élémentaires d'un système de corps célestes Nr. 55—99.

Section I. Loi suprême de l'équilibre entre les deux forces mécaniques des éléments d'un système de corps célestes Nr. 57—65.

Article 1. Détermination de l'essence de la loi suprême. Nr. 58—61.

Article 2. Détermination de la forme de la loi suprême, Nr. 62—65.

Section II. Lois subordonnées de l'équilibre entre les deux forces mécaniques des éléments d'un système de corps célestes. Nr. 66—98.

Article 1. Progression de la loi suprême aux lois subordonnées Nr. 66—90. §. 1. Progression aux lois subordonnées du premier ordre Nr. 72—76. §. 2. Progrès aux lois subordonnées du second ordre Nr. 78—90.

Article 2. Progression des lois subordonnées à la loi suprême. Nr. 91—97. §. 1. Régression des lois subordonnées du premier ordre. Nr. 92—94. §. 2. Régression des lois subordonnées du second ordre Nr. 95—97.

Chapitre II. Lois absolues de la variation de l'état de l'équilibre entre les deux forces mécaniques des parties constituantes élémentaires d'un système de corps célestes. Nr. 100.

Section I. Relation entre les raisons déterminatives et les parties constituantes de la variation de l'état de l'équilibre entre les deux forces mécaniques de deux corps célestes. Nr. 103—115.

Article 1. Éléments simples de la variation de l'équilibre mécanique de deux corps célestes. Nr. 107—110.

Article 2. Éléments composés de la variation de l'état de l'équilibre dans les forces mécaniques de deux corps célestes et les causes qui produisent ces raisons. Nr. 111—115.

Section II. Relation entre les raisons déterminatives de la variation de l'état de l'équilibre dans les forces mécaniques de deux corps célestes et les causés qui produisent ces raisons, Nr. 116.

Article I. Actions perturbatrices de la première classe Nr. 120. §. 1. Causalité des actions perturbatrices qui ont lieu dans le plan de l'orbite. Nr. 121. Premier aspect. Résultat partiel de l'action . . . Nr. 122.

11. *Considérations générales concernant la Législation de la Mécanique céleste*, od str. 11—294. Dalej: Division logique od str. 292.
12. a) *Sur la déviation des corps tombants librement à la surface de la Terre*. Str. 1—12. Supplément 1—6.
26 CO. Ni 35.
- b) *Mémoire sur une erreur commise par M. Laplace dans sa théorie de la chute des corps*, destinée à donner une preuve directe à la rotation de la Terre, str. 21.
26 CO. Ni 35.
- c) *Calculs pour lier la déviation avec la résistance de l'air*, str. 140.
13. *Méthode pour déterminer l'expression générale de la longueur du pendule suivant le minimum des carrés des erreurs*, 4 str.
24 CO. Ni 24.
14. *Sur les lois du mouvement vertical des projectiles avec influence de la rotation de la Terre*.
15. *Équilibre d'un liquide en rotation sur la surface de la Terre*, 11 str.
16. *Problème*. D'une hauteur de 600 mètres on laisse tomber une masse qui met cinq minutes à se rendre à terre. D'un point plus élevé de 300 mètres, on laisse tomber pareillement et au même instant une autre masse de même poids et de même volume que la première. On demande à quel intervalle de temps ces deux masses se succéderont à terre, en rappelant ce principe de physique que l'accélération de mouvement d'un corps dans sa chute est en rayon inverse du carré de sa distance à la terre. On désirerait avoir l'équation de ce problème, 12 str. Londres 1821.
17. a) *Introduction à la nouvelle théorie de la Terre*. Lois du mouvement vertical des projectiles, offrant une des données principales pour cette théorie. Londres 15 mai 1821. Autographe, egz. przepisany, str. 40.
Ni 30.
- b) *Sur une nouvelle théorie mathématique de la Terre*. Autographe str. 64. 2-gi egz. przepisany.
22 CO. Ni 29.
- c) *Préparation à la réforme de la théorie mathématique de la construction de la matière, appliquée à la théorie de la Terre et généralement à la construction des corps célestes*, par . . 1-e partie. Londres, juin 1821.
Avis (str. 1—12). Premier mémoire, présente à la Société royale de Londres le 3 mai 1821: „*Sur les variations qu'éprouvent la*

durée du jour et la longueur du pendule par le refroidissement de la Terre, 17 str. *Diminution de la durée du jour par le refroidissement de la Terre*, 4 str. Premier supplément, présenté etc. Londres, le 8 mai 1821. 9 str.

- d) Supplément au mémoire sur la variation de la durée du jour et de longueur du pendule par la condensation de la Terre. str. 167 i Additions str. A—L.
- e) Deuxième supplément, présenté à la Société Royale et donnant *la nouvelle théorie des fluides comme préparation à la réforme de la théorie mathématique de la Terre*. Londres le 7 juin 1821, str. 1—7.
- f) Appendice au mémoire contenant *la nouvelle théorie des fluides*, présenté à la Société royale et déposé cacheté chez M. Pond à l'Observatoire royal de Greenwich, 7 juillet 1821.

23 CO. Ni 30.

1. *Démonstration indépendante de la nouvelle théorie des fluides de ce que l'ellipsoïde homogène de Newton ne peut exister*.

2. Appendice au mémoire etc.

- g) *Calculs pour la Théorie de la Terre*.

22 CO. Ni 29.

Bruliony.

18. *Nouvelle Mécanique céleste ou Système absolu des mondes*. Trzy tomy 4to w skórej oprawne.

Tom I. *Les deux bases de l'Astronomie*. Construction de la Terre et de son atmosphère, formant la première partie de la nouvelle Mécanique céleste.

Zawiera

1) Odezwe: *Aux illustres membres du Bureau des longitudes de Londres*, str. 1 — 118, w której zawierają się wiadomości historyczne o rozwoju matematyki oraz własnych odkryć Wrońskiego.

2) *Première base de l'Astronomie*. Solution rigoureuse du problème de la figure de la Terre et de la structure intérieure ainsi que du flux et du reflux de la mer. Avis I—VI. Première partie. Déviation des projectiles (str. 1—34). §. 1. Élément du mouvement des projectiles (str. 4 — 15). §. 2. Résultats de la déviation des projectiles (str. 15—34). Seconde partie. Détermination de la figure de la Terre. Recherches analytiques ou préparatoires od str. 35—249.

Tom II. Troisième partie de la première base de l'Astronomie. Réforme de la Mécanique céleste offrant la solution absolue du problème de la construction des corps célestes od str. 253—741.

- Solution absolue (str. 253—504). Corrolaires (od str. 505—741):
- 1) Structure intérieure de la Terre; 2) Flux et reflux de la mer;
  - 3) Unité du principe et état absolu de cette théorie.

Tom III. Supplément à la première base de l'Astronomie. Application de la théorie du flux et du reflux de la mer aux calculs des marées dans les almanachs nautiques et suivie d'un exposé des erreurs de l'ancienne Mécanique céleste à l'égard de la formation des corps célestes. Londres, Décembre 1820, str. 212.

Première partie. Application pratique de la théorie du flux etc. Chapitre I. Détermination numérique des éléments des marées (str. 3—35). Chapitre II. Détermination pratique des circonstances des marées. §. 1. Circonstances fondamentales des marées (str. 36—45). §. 2. Réduction pratique des anomalies des marées (str. 95—11). §. 3. Tables annuelles des marées dans les almanachs nautiques (str. 111—174).

Seconde partie. Comparation de l'ancienne avec la nouvelle Mécanique céleste à l'égard de la construction des globes célestes. Chapitre I. Résultats inexacts de la théorie des marées de Laplace. §. 1. Résultats de Laplace considérés par rapport aux mers libres (str. 178—201). §. 2. Résultats de Laplace considérés par rapport aux côtes maritimes (od 201 do końca).

Rękopis niniejszy stanowi klucz do wyjaśnienia pomysłów Wrońskiego, podanych w „Prolegomenach“, w „Reformie wiedzy ludzkiej“ i w ostatnich jego publikacyach treści astronomicznej.

19. Fragments obejmujące:

- 1) *Éxpression générale du rayon de gravitation.*
- 2) *Notes diverses.*
- 3) *Densité moyenne dans l'ellipsoïde en général.*
- 4) *Notes pour la théorie des marées.*
- 5) *Attraction de l'ellipsoïde.*

24 CO. Ni 37.

20. *Calculs pour les mémoires présentés à la Société Royale des Londres,* obejmujący:

- 1) *Loi systématique,* str. 1—34.
- 2) *Centre de gravitation et de pesanteur,* str. 35—42.
- 3) *Plan correspondant au rapport $\frac{dy}{dx}$ et passant par la verticale,* str. 43—45.
- 4) *Formuły i rachunki,* str. 46—58.

- 5) *Attraction des spheroides elliptiques*, str. 59—85.
 6) *Rachunki*, str. 85—130.
     24 CO. Ni 37.
21. a) *Résumé de la trichotomie géogénique*, str. 27.
 b) *Loi suprême géogénique*, str. 4.
 c) *Fragmenty i rachunki*.
22. a) *Théorie des ellipsoïdes osculateurs de la Terre*, fol. str. 62.
     39 CO.
 b) *Osculatrices de la Terre*, str. 8.
 c) *Sur le déplacement du centre de la Terre et du centre de l'ellipsoïde osculateur* str. 1—29 (nieukończony).
     39 CO. Ni 49.
23. *Accomplissement de la réforme des mathématiques par la résolution définitive de tous les grands problèmes de cette science*. Premier ouvrage. *Système du monde*. Na str. 17: Première partie de la Réforme de la Mécanique céleste. § I. Accomplissement algorithmique de la Mécanique céleste (do str. 179). § II. Accomplissement dynamique de la Mécanique céleste (do str. 310) i XX arkuszy not.
     1 CO.
24. *Complément secret des marées* pour la détermination ω de la résistance générale Ω des mers. Autograf i kopia 1853. Autograf ma str. 7, kopia str. 45.
25. *Calculs faux de M. Chazallon* pour 1853; 1853 str. 3.
26. *Pleine mer anormale*, 1853 str. 5.
27. *Rapport des hautes et basses marées*. 1853 str. 10.
28. *Science anormale*, 1853, str. 12.

Klasa V.

1. *Notes pour le Cours d'Algorithmie*. 1-re séance. 2 séance. *Table méthodique du cours d'Algorithmie*, str. 6.
2. a) *Architectonique de la Physique*. Fol. colonne double, str. 4.
 b) *Données tirées du Traité de Physique appliquée*.
3. *Remarques pour le cours de Physique générale*. 19 séances, str. 98.
 Zawiera wiadomości historyczne i krytyczne do rozmaitych teoryj fizycznych, a także teoryę fizyczną muzyki.

4. *Table méthodique du cours des Mathématiques.*
5. *Astronomie, Cours.*, 50 séances. fol. double colonne, 169.
Szczegółowy program i wiadomości historyczne.

Klasa X.

1. *Instructions pour le Calculateur universel.* Aperçu des règles et des formules pour l'usage de cet instrument. Décembre 1823. Egz. przepisany na czysto, str. 79.

Ni 6.

2. 1) *Anneau logarithmique*, fol. str. 1—40, I—VII, 50.
2) *Démonstration du principe de l'arithmoscope* et généralement du principe de bases génératrices des nombres et de leurs logarithmes, str. 41—61.
Supplément de l'arithmoscope str. 1—14.
- 3) *Modele arytmoskopu.*
- 4) *Dépôt de tables et instruments à calculer.*
3. *Déscription et démonstration de l'arithmoscope*, servant d'introduction aux canons de calculs. Bruxelles, 1825.
4. *Prospectus pour des nouveaux moyen de calculs*, 1826 str. 12.
5. *Prospectus d'un perfectionnement essentiel des calculs commerciaux.* 22 Juin 1830, 1 arkusz.
6. *Instrument pour calculer les logarithmes de tous les nombres* jusqu'à l'infini avec autant de décimales qu'on voundra, str. 4.
7. *Calculs pour les canons trigonometriques.*

Cały zeszyt.

Lokomocya.

1. *Système dynamogénique de machines à vapeur.* Système dynamogénique de machines à vapeur, fondé sur la découverte de la vraie loi mécanique de la force expansive des gaz. Par . . . Première partie. Instruments aérometriques constituant les pièces accessoires de ce système de machines à vapeur. Paris, Mars 1835, str. 120. Supplément str. VII, 2 plansze.
2. *Roues vives*, formant un nouvel agent mécanique par la gravitation et réalisant ainsi de nouveaux procédés de locomotion générale terrestre, aqueuse et aérienne. Par . . . Paris, Mars 1836, XVI, 176. 2 plansze.

3. *Addition au Brevet sur les roues vives*, par . . . Avril 1936, str. 11.
4. *Rails mobiles*, par. . . Paris, Juillet 1836, str. 36 i 3 plansze.
5. *Roues Vives*. A Son Excellence le ministre du Commerce et des travaux publics. Paris le 15 Septembre 1837. Deuxième addition au Brevet sur les roues vives, formant un nouvel agent mécanique par la gravitation, et réalisant de nouveaux procédés de locomotion générale. Par . . . Paris, Octobre 1836, str. 137.
6. *Réforme scientifique de la locomotion*. Conclusions du premier mémoire qui a pour objet la roue accomplie, c'est à dire les roues à rails mobiles. Paris, Mars. 1841, 20 str. i 1 nlb.
7. *Réforme scientifique de la locomotion* ayant pour objet la solution des deux grands problèmes de l'industrie moderne, savoir: 1) Réduire à zero ou du moins, en pratique, à son minimum possible le tirage horizontal des moteurs sur toutes les voies de locomotion; 2) adapter aux moteurs sans s'appuyer sur rien en dehors d'eux, une force motrice propre à les faire mouvoir, avec le maximum possible de vitesse, sur toutes les voies de locomotion. Suite du Prospectus historique de cette réforme. Résultats d'un premier mémoire, qui donne la solution du premier des deux problèmes en question. Paris, Mai 1891, str. 41. Do tego należą autografy: *Calcul pour le tirage des roues ordinaires* 9 str. *Tirage des roues ordinaires*, str. 7.
8. a) *Théorie* Nr. 1 A. *Théorie de la réforme scientifique de la locomotion générale terrestre et maritime*, Paris, Novembre 1840, str. 164 i 1 nlb.
 b) *Technie* Nr. 1 B. Planches ou figures pour les roues à rails mobiles, constituant la roue accomplie et formant l'objet du premier des mémoires sur la réforme scientifique de la locomotion. Paris, Mai 1841, 16 plansz.
 c) *Atlas technique* Nr. 1. Planches ou figures pour les roues à rails mobiles constituant la roue accomplie et formant l'objet du premier des mémoires sur la réforme scientifique de la locomotion. Paris, Mars. 1841, 16 plansz.
 d) *Atlas technique* Nr. 2. Planches ou figures pour la traction propre constituant la vraie locomotion spontanée, et formant l'objet du deuxième des mémoires sur la réforme scientifique de la locomotion Paris, Janvier 1844, 8 plansz.

e) *Atlas technique* Nr. 3. Planches et figures pour la combinaison systématique des roues excentriques avec la traction propre, constituant la vraie roue accomplie, la roue phorogénique et les roues pneumatiques, et formant l'objet du troisième et dernier des mémoires sur la réforme scientifique de la locomotion. Paris, Mars 1844, 13 plansz.

f) *Théorie* Nr. 1 bis A. *Théorie de la réforme scientifique de la locomotion*. Complément du premier mémoire concernant les rails mobiles ou la roue accomplie. Novembre 1843, od str. 164—232.

g) *Théorie* Nr. 2 A. *Théorie de la réforme scientifique de la locomotion générale, terrestre et maritime* par . . . Paris, Janvier 1844. Deuxième mémoire, concernant la théorie de la réforme scientifique de la locomotion. Traction propre ou locomotion spontanée, str. 131.

h) *Technie* Nr. 2 B. Planches ou figures pour la traction propre constituant la vraie locomotion spontanée et formant l'objet du deuxième des mémoires sur la réforme scientifique de la locomotion. Paris, Janvier, 1844, 8 plansz.

i) *Théorie* Nr. 3 A. *Réforme scientifique de la locomotion générale, terrestre et maritime*. Troisième et dernier mémoire concernant la réforme scientifique de la locomotion terrestre. Roues phorogéniques et roues locomotrices. Dynamogène. Machine rotative absolue à vapeur ou à tout autre fluide, élastique ou incompressible. Paris, Mars 1844, str. 149. Na str. 140: 20 avril 1844.

j) *Technie* Nr. 3 B. Paris, Mars 1844.

Trzyście wielkich plansz; znajdują się szkice rysunków z obliczeniami.

U w a g a. Poprzednie rękopisy 1 — 8, w wielkim formacie in folio, większym lub mniejszym, przepisane kaligraficznie, z pięknymi rysunkami, w oprawie czerwonej i w futerałach, stanowią pełny traktat lokomoeyi Wrońskiego aż do roku 1847, tj. do zerwania stosunku z Radą dróg i mostów (Patrz Część I); do tego należą jeszcze znajdujące się w teczce czerwonej oryginalne patenty, wydane na imię Wrońskiego: 1) *Système dynamogénique*, Paris le 27 juillet 1835; 2) *Roues Vives*, 24 mai 1836; 3) *Nouveaux rails mobiles*, 25 septembre 1836; 4) *Roues vives formant un nouvel agent mécanique etc.*, 19 août 1836; 5) *Perfectionnement pour les roues vives*, 29 novembre 1837. Rękopisy wymienione niżej pod Nr. 9—34 stanowią prace w części przygotowawcze, w części identyczne z powyższymi traktatami. Rękopisy 35 — 37 zawierają pomysły Wrońskiego z ostatniego okresu jego życia.

9. *Première théorie de la locomotion spontanée.*

1) *Théorie des pentes*, pour l'ascension ou descente des voitures à vapeur; 25 str. 2) *Vraie théorie de la chaudière du dynamogène alternatif*, 2 str. 3) *Calculs pour la traction*; 4), 5) podane w T. 20,

- 21; 6) *Théorie de l'application de la vapeur aux machines locomotrices.*
10. *Deuxième addition au Brevet sur les roues vives.* Octobre, 1836, str. 1—79.
11. *Mémoire sur la solution scientifique et sur l'exécution technique de la réforme générale de la locomotion terrestre et maritime, faisant suite du Prospectus historique de cette réforme.* Paris. Août 1842.
12. *Deuxième complément du premier mémoire. Théorie des frottements des surfaces dans leurs mouvements circulaires.*
13. *Troisième complément du premier mémoire. Influence de la plus ou moins grande perfection dans la construction matérielle des roues à rails mobiles.*
14. a) *Deuxième mémoire concernant la théorie de la réforme scientifique de la locomotion. Traction propre ou locomotion spontanée.* Paris. Avril 1839, Novembre 1843.
b) *Deuxième mémoire. Traction propre ou locomotion spontanée* p. 1—131. Janvier 1844.
15. a) *Troisième mémoire concernant la théorie de la réforme scientifique de la locomotion. Barbarie des chemins de fer.* Désavantages comparatifs de cette fausse locomotion avec la vraie locomotion spontanée. Juin 1841.
b) *Troisième mémoire. Réforme scientifique de la locomotion terrestre et maritime,* Mars 1844.
16. *Quatrième et dernier mémoire concernant la théorie de la réforme scientifique de la locomotion. Combinaison systématique des roues à rails mobiles (1. mémoire), avec la traction propre (2. mémoire), pour fournir: 1) la vraie roue accomplie, 2) les roues vives locomotrices.* Avril 1842.
17. *Annonce et programme de la réforme de la locomotion.* Suite du Prospectus historique, str. 39.
18. *Dynamogène à vapeur,* str. 1—38, 1—92.
19. *Supplément à cette première partie du système dynamogénique des machines à vapeur,* str. I—VIII.
20. *Théorie du moulin et pour le dynamogène à vapeur,* str. 47.
21. *Théorie du cliquet,* str. 19.

22. *Pneumogène*, str. 1—19.
23. a) *Dynamomètre*.
 b) *Théorie de l'ouverture des robinets cylindriques ou des robinets à clef*.
 Razem 4 str.
 c) *Robinet centrifuge*, str. 14.
24. *Courbe d'arrêt pour les roues motrices*, str. 1—31.
25. *Bouchons et disques*, str. 11.
26. a) *Chaudières et pompes alimentaires*, str. 15.
 b) *Pompe à flotteur. Calcul pour la pompe à flotteur*.
 c) *Théorie de la pompe hydraulique*, str. 6.
27. *Théorie du contact continu des deux spirales coniques*, str. 3.
28. *Théorie des chemins de fer mobiles*, str. 6.
29. *Théorie générale des manivelles*, 1830, str. 13 i brulion str. 7.
30. *Réforme scientifique des chemins de fer et de toute la locomotion terrestre*. Aperçu présenté à l'Académie des sciences de Paris sur la demande expresse de M. Arago. Paris. Juin 1844.
31. *Document sur l'urgente réforme des chemins de fer et de toute la locomotion terrestre*, adressé a M. V. de Terrage (przepisany).
32. *Théorie des ressorts spirales pour les roues vives*, str. 6. Dimensions des roues à spirales.
33. *Théorie de la réforme scientifique de la locomotion générale terrestre et maritime*. Paris, Novembre 1840, str. 343.
34. 1) *Accomplissement de la réforme de la roue phorogène*, str. 37. Appendice.
 2) *Supplément pour la détermination des gages sur lesquelles doit poser la chaîne de Vaucauson dans la roue phorogène formée par nos rails mobiles*. Errata 64—70. Addition Nr. 1 (71—73). *Sur l'application de nos procédés présents à la locomotion maritime, fluviale etc.* Addition Nr. 2 (str. 77—83).
35. *Roue accomplie*. Construction, dimension, description et modification de cette roue mécanique, Juillet 1848, str. 17.
36. *Roue phorogène*. Réunion systématique des deux éléments de cette réforme, de l'élément géométrique et de l'élément mécanique, surtout pour ce qui concerne, dans cet élément mécanique, le nouvel agent, formé par la simple pression des corps graves, 1853.
37. *Aperçu de la réforme scientifique de la locomotion terrestre et maritime*, 1853, str. 8.

Ostatni rękopis Wrońskiego w tej materji.

Statystyka. Ekonomia społeczna.

1. *Solution du problème de la population dans le cas particulier des naissances et décès constants*, str. 3.
2. *Solution exacte du problème de la population*, fol. str. 7.
3. *Calculs pour M. Girard*, str. 26.
Rachunki, odnoszące się do statystyki ludnościowej.
4. *Solution générale du problème concernant la population d'un pays*. Marseille 1808, Additions 1810. folio 4 str. nlb.; 10 str. folio; arkusz z „additions“; kartki luźne.
5. *Méthode rigoureuse pour la détermination de la population*, str. 12 i kartki.
Première partie. Examen critique des différentes méthodes. Seconde partie. Méthode a priori ou rigoureuse.
6. *Population du Département des Bouches du Rhône*. Naissances. Décès. État physique de la population. 2 egz.
7. *Aperçu d'une statistique générale sur la Colombie*, str. 56 małego formatu.
Patrz Część I.
8. *Aperçu de la Statistique ancienne*.
Statystyka szczegółowa wielu krajów.
9. *Cours général de la Statistique*.
10. Plan programu Statystyki.
11. *Statistique de l'Italie*.
12. *Littérature abrégée de la Statistique, de la Géographie et de la Hydrographie*.
13. *Arithmétique politique des monnaies*.
Z obliczeniami matematycznymi.
14. *Métapolitique du système mercantile d'Économie politique. Tableau dogmatique du système mercantile. Tableau dogmatique de la Caméralistique*.

15. *Construction mathématique du système métapolitique de l'Économie sociale*, str. 20 i 2, 2 arkusze.
5 CO. Ni 9.
16. *Distribution générale des travaux du monde commerçant par rapport aux différents produits*. 8 str. i 1 str. not. Z nadpisem WIB.
17. *L'Industrie en général*, 20 str. i noty.
Części większej całości.
18. *Remarques sur l'Économie politique de Smith pour servir de recherche des conditions de ses principes* 3 str. *Contribution aux remarques*, 3 str.
Z epoki 1804—1810.
29 CO.
19. *Essai de l'Oeconomie politique . . . . .* § II. Idée de l'oeconomie politique. § III. Détermination du mode de nos recherches pour parvenir à la connaissance de l'Oeconomie politique.
Fragment.

Filozofia. Pedagogika.

1. *Création absolue de l'humanité*. Seconde partie. Établissement de l'ère de l'Absolu ou constitution de l'humanité. Paris, le 15 août, 1818. Egzemplarz, przepisany na czysto, str. 158.

Stanowi część drugą dziełka, wydane w r. 1819 i zawiera treść następującą:

I. Section. Législation sociale absolue. Chapitre I. Doctrine de cette législation sociale. Chapitre II. Code de la législation sociale absolue. § 1. But final de l'humanité. § 2. Buts instrumentaux de l'humanité. Première classe = Fins négatives. Première fin = La sûreté publique. Première division = Sociétés individuelles ou États. Les États en général. Seconde division = Société universelle ou Fédération des États. Fédération générale des États. L'indépendance de la Pologne en particulier. Deuxième fin = La moralité publique. Seconde classe = Fins positives. Première Fin = Le Bien-être physique ou corporel. Deuxième fin = Bien-être hyperphysique ou spirituel.

Rękopis ważny dla poznania rozwoju pomysłów filozoficznych Wrońskiego. W ustępie o niezależności Polski, mówi o rozwoju nauk w ówczesnej Polsce, o dziełach naukowych w niej wychodzących, powołując się na zdanie Jana Śniadeckiego, o języku polskim, który uważa za zdolny do wyrażania najwyższych abstrakcyj, cytuje Szaniawskiego i t. d.

2. *Encyclopédie absolue dédiée à mon épouse Victoire Henriette Hoëné-Wronski née Sarazin de Montferrier*. Paris, le 27 avril 1825.

Obszerny rękopis, przepisany ma str. 298. Szczegółowa klasyfikacja wiedzy. (Copié sur le manuscrit original de Hoëné Wronski, par sa femme et collationnée B. C. 19 mars 1877, podp. Comte Camille Durutte).

3. *Suite de XXI points. Définition de la Philosophie*, 1826.

Wykłady.

4. a) *Thèse messianique*. Extrait du dernier Testament de l'humanité formant le *Pentateuque messianique*. Paris, Avril 1837. Kopia ma str. 36.

- b) *Genèse messianique*, 1833.

Wronski wielokrotnie zmieniał plan wielkiego wydawnictwa mesyanicznego, które miało być już to „Pentateuchem“ i składać się z pięciu części, z których dwie wyżej wymieniono, już to „Heptateuchem“, złożonym z 7 części, do których należą: Prodrôme du messianisme, Génèse messianique, Autothèse messianique, Nomothétique, Thèse, Autogénie, Nomogénie, już to wreszcie „Tridekateuchem“, złożonym z 13 części: Prodrôme, Apodyktyka, Propedeutyka, Metapolityka, Geneza, Teza, Ideoteia, Antropothenia, Nomogonia (prawo tworzenia), Kosmogonia (prawa wszechświata), Demonogonia, Psychogonia, Athanozogonia.

5. *Cours des progrès des lumières* (ouvert jeudi le 18 avril 1833), str. 28 i 3 str.

6. *Imposture et ignorance des paroles d'un soi-disant croyant*, str. 29, 1834. Jest i kopia z 1854.

Zanotowano: „Partie critique et partie philosophique publiée déjà en 1843“ zapewne w Prolegomenach. Skierowane przeciwko Lammennais'owi. Porówn. Część I, str. 156.

7. *Contreréflexions sur la prétention que la religion est hors de la raison*, str. 4.

8. *Notes sur Hegel*, 1835.

Z powodu dzieła J. Willma: Essai sur la Philosophie de Hegel.

9. *Notes pour la Philosophie de l'histoire par F. de Schlegel*.

10. *Nouveau dictionnaire philosophique*. Étrennes pour l'année 1838 et pour tout le 19 siècle.

Podajemy niektóre wyjątki z tego ciekawego słownika „gwiazdkowego“.

L'Absolu. C'est l'oeuf vide des philosophes allemands duquel ils veulent faire naître le monde.

Le bon sens. C'est la raison de l'homme transformée en sixième sens à l'instar des tentacules des mollusques.

L'amour de la patrie. C'est une sympathie exaltée pour la patrie au point de sacrifier la vie pour la défendre, probablement dans la vue d'en jouir ensuite plus paisiblement.

Un *charlatan*. C'est un grand homme.

Le *duel*. C'est une preuve irrefragable de la haute supériorité de l'homme sur les animaux.

La *presse*. C'est le quatrième pouvoir politique.

La *science*. C'est un métier comme un autre, ou il ne faut que l'usage d'un ou de plusieurs de nos cinq sens, pour observer les faits de la nature, car c'est cette observation qui est la vraie science.

La *religion*. C'est une salutaire illusion des esprits faibles.

La *noblesse*. C'est une supériorité politique fondée probablement sur une longue dégénération intellectuelle.

La *monarchie*. C'est le juste milieu entre le despotisme et l'anarchie.

La *république*. C'est une chimère qu'il faut rééaliser.

etc. etc.

11. *Données historiques pour le messianisme.*

Notatka.

12. a) *Exposition de la Philosophie absolue.* double col. str. 69.
 b) *Ordre des seances.*
 c) *Cours de Philosophie transcendente.*
 d) *Messianisme. Cours de philosophie absolue.*
 e) *Cours de Philosophie absolue* (od 2 séance) str. 5—67.
 f) *Philosophie spéculative transcendente et transcendante d'après Kant et ses successeurs.* Zeszyt ósemkowy o 19 str. Na pierwszej stronie tytuł: „Philosophie spéculative critique du vrai d'après Kant“.
 g) *Division de la Philosophie,* str. 5.
 h) *Philosophie achrématique.* L'Humanité (à la gloire de l'Éternel).
 i) *Introduction au Tableau présent de la recherche de la vérité.*
 Porówn. z „Cent pages“.

13. *Lettre sur le matérialisme,* 1840.

Rękopis cytowany przez Augégo w „Supplément à la notice“, str. 9.

14. *Fixation définitive de l'éducation privée et publique comme base immuable de la stabilité des États et des progrès de l'humanité* par H. W., str. 39.

Porówn. „Réforme absolue du savoir humain“, t. III.

15. *Plan d'éducation présenté à Mr. Vidal pour son fils.*

Fragment.

Petit plan d'éducation ou développement des facultés.

Rękopis cytowany w Augégo »Supplément à la notice«, str. 10.

16. *Système philosophique de la pédagogie*, 2 arkusze.
17. *Aperçu de l'éducation accomplie d'une demoiselle* (inédit).
Wrońskiemu idzie nie o to, aby wychowanka była uczoną, lecz aby miała pojęcia pozytywne o stanie dzisiejszym wiedzy ludzkiej. Wychowanie rozważa z trzech względów: 1) intelektualnego, 2) moralnego, 3) estetycznego, i wskazuje, jakie przedmioty spełnić mogą wymagania każdej z powyższych trzech kategorii.
18. *Accomplissement de l'Église ou de l'association éthique des hommes. Destin de l'Allemagne et généralement des nations germaniques.* str. 39.
Dalszy ciąg tej pracy w „Réforme du savoir humain“, od str. 572—593.
19. *Complément de la Réforme de la Philosophie.*
Miało stanowić 2-gą część „Prolegomenów“, i być dołączonem do „l'Épître secrète a L. Napoléon“. Istnieje kopia zrobiona przez p. B. C.
20. a) *Autothèse de la Chine*, str. 8.
b) *Autothèse des Indes*.
21. a) *Cours préparatoire d'Anthropologie ou connaissance de l'homme.*
b) *Tableau architectonique de psychologie.*
Rękopis cytowany w Augégo „Supplément à la notice“ str. 9. Porówn. „Prolegomènes de Messianisme, . . .“
22. *Messianisme. Union finale de la religion et de la philosophie* (nie-wydany), str. 1—43.
23. *Conférences philosophiques. Metz 1851. 1-e séance.*

Polityka. Prawo.

1. *Appendice sur la langue formée constituant le caractère intellectuel de la diversité des peuples et la règle de l'indépendance des États pour établir la société*, folio, col. doubl. XVI.
2. *Sommaire des règles concernant le droit d'exterritorialité.* fol. doubl. col. 8.
Tablice do kursu prawa.
3. *Tableau métapolitique de la science de l'État.*
Fragment.
4. *Tableaux dogmatiques du droit d'État de Mr. Voss.*, str. 1—3.

5. *Droit public. Droit d'État.* (jus civitatis), 1—4.
6. *Administration de la justice criminelle.*
7. *Métaphysique du droit. Cours général du droit rationnel.* fol. doubl. col. 31 (i noty).
8. *Cours abrégé de heraldique.*
9. *Cours de politique extérieure rationnelle.*
10. *Politique rationnelle intérieure.*
11. *Cours général de diplomatie ou de la politique extérieure positive.*
12. *Diplomatie; relations extérieures.*
13. *Cours de littérature de la diplomatie.*
14. *Cours général de la 2-me partie de la Diplomatie d'après MM. Schoenemann et Gatterer,* professeurs de diplomatie à Göttingen.
15. *Jurisprudence diplomatique.*
16. *Manuel d'un cours de politique générale.*
17. *Tableau didactique du droit.*
18. *Sommaire des conférences politiques faites à Metz par Hoëné-Wronski.* 1-re séance. (Ręk. przepisany).
19. *Tablice do metapolityki.*
20. *Mémoire secret sur le triomphe définitif du Prince Louis Napoléon, dans l'étranger.* Paris, fevrier 1852.

Do tego list do Napoleona z dnia 17 stycznia 1852.

Varia.

1. *Subsides diplomatiques. Géographie et Statistique.* Europe, Asie, Afrique, Amérique. Génération moderne des souverains.
Bardzo obszerny rękopis.
2. *Géographie d'Espagne.*
3. *Catalogue des brevets.*
4. *Règlements de la Société médicale de Marseille.* 2 egz. 64 str. i Renvois.
5. *Conventions verbales entre la Compagnie des messageries générales de France et M. Hoëné Wronski,* homme de lettres . . . . .
. . . etc.

6. *Gamme absolue.*
Fragment, wewnątrz którego: Philosophie de la Théorie de nombres.
7. *Catalogue de l'Écriture sainte.*
8. *Cours d'histoire naturelle.*
Fragment. Rękopis oryginalny i kopia.
9. *Manuel de la marine.*
10. *Matériaux pour l'histoire de la marine.*
11. *Observations sur l'enseignement de l'Arithmétique d'après le livre de G. Carey.* 3 kartki.
12. *Lettres sur l'homéopathie, 1853.*
Rękopis cytowany przez Augégo w „Supplément à la notice etc.“ str. 9.
13. *Architectonique des sons du langage.*
Rękopis cytowany tamże. Wroński miał zastosować swoje „prawo tworzenia“ do tablicy dźwięków mowy, ułożonej przez M. Mialle'a.
14. *Tableau de l'art de la guerre terrestre et maritime.*
Rękopis cytowany przez Augégo. l. c. str. 14.
15. *Conditions et motifs de l'établissement d'un bureau universel des mairées, 1852, 1853.*
Rękopis cytowany u Augégo l. c. str. 14.
16. Bruliony i kopie listów, odezwo lub umów z osobami prywatnymi i przedsiębiorcami. Papiery osobiste, korespondencye i t. p.

Rękopisy ogłoszone drukiem.

1. *Mémoires sur l'aberration etc.*
Porówn. wyżej str. 248.
2. *Philosophie ou Législature des mathématiques.* Au XII, folio małe, str. 123.
Porówn. „Sept manuscrits“.
3. *Système physiocratique, str. 44.*
Porówn. „Caméralistique“.
4. *Architectonique de la géographie.*
Porówn. „Sept manuscrits“.
5. *Système oeconomo-industriel, str. 79.*
Porówn. „Caméralistique“.

6. *Étude sur le platine.*
Porówn. „Sept manuscrits“.
7. a) *Arithmétique politique.*
Porówn. „Sept manuscrits“.
- b) *Finances.* Subsidés positives, 41 col. Subsidés négatives, 39 col.
Porówn. „Caméralistique“.
8. *Cinq lettres philosophiques.*
Porówn. „Sept. manuscrits“.
9. *Philosophie du Langage.*
Porówn. „Sept. manuscrits“.
10. *Contreréflexions sur la métaphysique du calcul infinitésimal.*
Porówn. Cz. II, str. 250.
11. *Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques et coup d'oeil philosophique sur la Mécanique céleste de Laplace.*
Rzecz miała być przedstawiona cesarzowi Napoleonowi I (patrz Część I, str. 59); co jednak, jak się zdaje, do skutku nie przyszło. Pierwsza część rękopisu została, jak wiadomo, przedstawiona Akademii i ogłoszona. Drugiej o Mechanice niebieskiej Laplace'a nie znalazłem w rękopisie. Jest natomiast drugi egzemplarz pierwszej części oraz rękopis not do tego dzieła.
12. *Adresse aux illustres membres etc.*
Patrz wyżej str. 307.
13. *Machines à vapeur, 1829.*
Patrz w. str. 259.
14. *Complément de la nouvelle théorie mathématiques des machines à vapeur, 1830.*
Patrz w. str. 259.
15. *Nouveaux systèmes de machines à vapeur, 1834—1835.*
Patrz w. str. 262.
16. *Pétition aux deux Chambres etc.*
Patrz w. str. 262.
17. Rękopis „Prolegomenów“.
18. *Notes pour la Mécanique céleste.*
Odnoszą się do »Prolegomenów«.
19. Rękopis tomu I-go dzieła „*Réforme du savoir humain*“.
20. *Résolution des équations.*
Rękopis do tomu IIIgo dzieła „*Réforme du savoir humain*“.

21. *Dernier appel* etc.
Patrz w. str. 269.
22. *Prédictions scientifiques*, etc.
Patrz w. str. 269.
23. Różne rękopisy do Apodyktyki.
Patrz str. 273.
24. *Secret politique de Napoléon*.
Rękopis 2-go wydania.
25. *Nomothétique messianique*.
Patrz w. str. 274.
26. *Propriétés des nouvelles roues mécaniques, inoeménis dynamogènes*,
1848.
Patrz w. str. 270.
27. *Propriétés des nouvelles roues mécaniques, nommées dynamophores*,
1848.
Patrz w. str. 270.
28. *Introduction à un cours de mathématiques*.
Tłumaczenie z angielskiego przez L. Augégo.
29. *Science nautique des marées*, 1853.
30. *Prospectus de la philosophie*.
31. *Accomplissement de la Réforme de la Mécanique céleste*.
32. *Sphinx* Nr. 2. *Complément de la fondation rationnelle du royalisme
faisant l'objet de l'Ultra*.

III.

Pisma o Wrońskim.

---

a) Ogłoszone drukiem:

1. Gergonne. *Doutes et réflexions sur la méthode proposée par H. Wronski pour la résolution générale des équations algébriques de tous les degrés.* „Annales de mathématiques“ III, 51, 37, 206.
Patrz Część I str. 50—51.
2. Gergonne. *Sur une réclamation de H. Wronski contre quelques articles de ce recueil.* Annales de mathématiques, 1812.
Patrz Część I, str. 51.
3. Ruffini Paolo. *Intorno al metodo generale proposto del Sig. Hoene Wronski onde risolvere le equazioni di tutti i gradi.* Memoria del signor . . . , ricevuta li 20 marzo 1816 ¹⁾. Mem. d. Societ. Ital. XVIII. Modena 1820, p. 56—68.
Patrz Część I, str. 52.
4. Torriani João Evangelista. Memoria premiada na Sessão publica de 24 de Junho de 1818 sobre o programma proposto para o mesmo anno: „Dar a demonstração das Formulas propostas por Wronski para a Resolução geral das Equações“. Por . . . .

---

¹⁾ Odpis tej rozprawy zawdzięczam szanownemu przyjacielowi memu, prof. Loria w Genui.

W „Memorias da Academia Real das sciencias de Lisboa“¹⁾, str. 33—56.

Zawiera krytykę metody rozwiązywania równań, podanej przez Wrońskiego w rozprawie: „Résolution des équations de tous les degrés“ z r. 1812. Porów. Cz. I, str. 52.

5. Arson. *Document pour l'histoire des grands fourbes qui ont figuré sur la terre, ou Mémoire d'Arson (de l'Isle de Vaucluse) contre Hoëné Wronski, auteur de divers ouvrages sur les mathématiques.* Paris, 1817—1818. 4-to, str. 99.
Patrz Część I, str. 79.
6. Arson. *Réplique au sieur Hoëné Wronski faisant suite au mémoire de Arson.* Paris, de l'imprimerie de P. Didot l'ainé 1818, 4-to, str. 18.
Patrz Część I, str. 80.
7. Arson. *Appel à l'humanité* contenant l'exposé de la conduite du nommé Arson, depuis qu'il s'est voué au service de ses semblables. A Paris, de l'imprimerie de A. Belin, Juin 1818, 4-to, str. 50.
Patrz Część I, str. 80—81.
8. Servois. Artykuły w „Annales de mathématiques“, 1818.
Krytyka dzieła: „Philosophie de la technie algorithmique“ Wrońskiego, cytowana przez Ponceleta (patrz Część I, str. 83).
9. Pamiętnik Warszawski. Rok 1818, październik, zesz. XII, str. 347.
Wyjątek podaliśmy w Części I-ej, str. 84.
10. Pszczółka Krakowska. T. IV, r. 1821, str. 79.
Zawiera kilka wierszy niepoehlebnego sądu o Wrońskim, będącego echem procesu z Arsonem.
11. Nolan Frederick. *Rev. Deposition made under oath by an ecclesiastic to attest the spoliation of a learned foreigner by the British Board of Longitude*, London, 1822, 8-vo, str. 8. Bez nazwiska autora.

P.

Patrz Część I, str. 89.

¹⁾ Zawdzięczam tę rozprawę uprzejmości pana Guimaraës, uczonego oficera inżynierii armii portugalskiej i członka Akademii w Lizbonie.

12. Schweins F. *Theorie der Differenzen und Differentiale*, der gedoppelten Verbindungen, der Producte mit Versetzungen, der Reihen, der wiederholenden Functionen, der allgemeinsten Facultäten und der fortlaufenden Brüche von . . . Heidelberg, 1825, 4-to, s. 666.

Autor, jak to powiedziano w Części I (str 61—69), czerpał wiele z Wrońskiego, zwłaszcza z „Introduction à la philosophie des mathématiques“ i z „Philosophie de la technie algorithmique“. Cytuje Wrońskiego lub podaje wzory jego w kilkudziesięciu miejscach książki. Przypisuje mu po Laplasie zasługi w teorii funkcji tworzących: str. 597. „Nach ihm (Laplace) hat zuerst Wronski sich sehr grosse Verdienste um diese Functionen erworben. Na str. 613 pisze: „Im Jahre 1821 lernten wir aber die Arbeiten von Wronski kennen, und fanden, dass ihm die Ehre gebührt, die allgemeinsten Facultäten zuerst untersucht und bekannt gemacht zu haben“.

13. Montferrier A. S. de. *Dictionnaire des sciences mathématiques pures et appliquées*. Paris 1834—40, 4-to w 2 kolumny 1834—40, 2-gie wydanie 1844. Przekład włoski p. t.: *Dizionario delle scienze matematiche pure ed applicate etc. prima versione italiana, con numerose aggiunte e correzioni del D. Giuseppe Gasbarri, e di Giuseppe François*. Firenze, 8-vo Tomów 8 z atlasem; I, 1838, str. XI, 542; II, 1840, str. 509; III, 1841, str. 541; IV, 1842, str. 471; V, 1843, str. 414; VI, 1844, str. 615; VII, 1845, str. 495; VIII, 1847, str. 598; Atlas, 1849, złożony z 253 tablic.

Zawiera obszerne przedstawienie najważniejszych pomysłów i metod Wrońskiego na podstawie jego dzieł oryginalnych.

14. Augé L. *Exposition du messianisme. Résumé d'un cours*, 1835.
15. Chasles. *Aperçu historique sur l'origine et le développement des méthodes en géométrie*, 1837.

Nota III na str. 284 (3-ème edit.) zawiera ustęp taki:

„Dans ces dernières années M. Hoëné Wronski a donné une nouvelle interprétation des porismes et c'est servi de ce mot dans son „Introduction à la philosophie des mathématiques (p. 217)“.

16. Augé. L. *Le Cacodémonisme*, 1837.
17. Zbieracz literacki, Pismo czasowe T. IV w Krakowie. Drukiem Józefa Czecha 1838, str. 5 — 8. Artykuł „Hoene - Wroński“ — niepodpisany.

Zaczyna się tak: „Francya liczy między sławniejszymi autorami wielu cudzoziemców. Zmarły niedawno Cuvier był Niemcem, Sismondi pochodzi z rodziny włoskiej, Polska wydała temu narodowi Hoene - Wrońskiego, może równie, jak tamci, uczonego, ale niestety, więcej z szarlatanizmu niż z gruntownej nauki

sławy i zysku szukającego ..“ Następuje krótka wiadomość o jego życiu i pracach, opis procesu z Arsonem, wreszcie zakończenie takie: „Wroński pracował ciągle, lecz w ostatnich czasach tylko przez nowo-wynaleziony pług zwrócił na siebie uwagę publiczności. Czy dotąd jeszcze bawi w Paryżu, niewiadomo; nie przynajmniej w ostatnim czasie nie czytałem, ani nie słyszałem o nim. Żałować trzeba, iż w nim równie świat, jak ojczyzna nasza straciła przez zły kierunek, który umysł jego obrał, myślącego i genialnego pisarza“.

Identyczne wiadomości podały „Rozmaitości lwowskie“ w r. 1838, Nr. 33, str. 262—263.

18. Bailly de Merlieux. *Mémorial encyclopédique et progressif de... IX Année*, Nr. 107, p. 699.

Zawierać ma sprawozdanie o dziele Wrońskiego »Prodrôme du messianisme«.

Według Quérarda: *La France litteraire etc.* 1839.

19. Augé L. *Tableau diéhotomique de l'Histoire ancienne*, 1839.

20. Paszkowski. *Pomysły do dziejów Polski*, Paryż, 1840.

Na str. 94 i 95 zawiera wiadomość o Wrońskim. Porówn. Część I, str. 9.

21. Bukaty A. *Polska w apostazie, czyli w tak zwanym russo-sławianizmie i w apoteozie, czyli w tak zwanym gallo-kosmopolityzmie, jako warunkach założenia i rozwiązania problemu etnologicznego w praktyce i wiedzy*. Wydawca. L. Niedźwiecki. Paryż 1842, 8°, str. V i 187.

22. Mickiewicz A. *Lekcje literatury słowiańskiej*, 1842.

Porówn. Część I, str. 175—176.

23. Bukaty A. *Hoene Wroński i jego udział w rozwinięciu wiedzy ludzkiej*. Wydawca L. Niedźwiecki. Paryż, 1844, 8-vo, str. IV i 93.

Zawiera: 1) Spis biograficzny ze spisem dzieł; 2) Przedstawienie historyczne rozwinięcia się filozoficznego aż do kresu filozofii samoistnej Wrońskiego; 3) Wywód rozumowy pierwojęcia filozofii samoistnej, ziszczonej przez Wrońskiego; 4) Przedstawienie analogiczne pierwojęcia filozofii samoistnej, podanej przez Hoene-Wrońskiego; 5) Następstwa ostateczne, płynące z pierwojęcia Wrońskiego, wedle zastosowań jego filozofii absolutnej do przeznaczeń ostatecznych człowieka; 6) Stosunek filozofii niemieckiej z filozofią samoistną, rozwiniętą przez Hoene-Wrońskiego; 7) Styczność filozofii samoistnej z zadaniem narodowości.

24. Trentowski Br. *Hoene-Wroński czyli mesyanizm polsko-francuski*. Przegląd poznański, Tom IV. R. 1844.

Treść podaliśmy w Części I-ej; str. 177—178.

25. Анненский А. Таблицы логарифмовъ Вронскаго. Ст.-Петербургъ. (Tablice logarytmów Wrońskiego). Petersburg 1844, 8-vo, str. 56, sześć tablic.
Na str. 1—45 podany opis, na str. 47 — 56 teorya tablic według „Canons de logarithmes“ z r. 1827.
26. Libelt K. *Filozofia i krytyka*, tom I. Wydanie I. Poznań 1845, str. 196—221, wydanie II, tamże 1874, str. 164—193.
Zawiera streszczenie zasad filozofii Wrońskiego.
Porówn. Część I, str. 178.
27. *Un million de faits*, Paryż, wydanie 4-te, 1846.
Zawiera kanon logarytmów czterocyfrowych (Nr. 1) Wrońskiego.
28. Augé L. *A quelles conditions la république (ou une monarchie) est possible comme nouveau et dernier gouvernement de la France?* 1850.
29. Augé L. *La solution donnée par le Président de la République aux sinistres complications politiques ... avant le 2 décembre 1851, peut elle être considérée comme définitive?* Janvier 1852.
30. Constant A. Dziewięć artykułów w „Messager Parisien“ 1852.
Patrz Część I, str. 176.
31. Mazurkowski. *Zasady Geometrii*. Warszawa 1852, 2 części.
W części I-jej tego dzieła na str. 197 czytamy, że „dopiero Jan Bernoulli, Euler a wreszcie Wroński, wykryli różne wyrażenia liczby π w kształcie skończonym, z których wypływa, że liczba π jest natury całkiem przestępnej, tak iż ani pierwiastkiem, ani połączeniem pierwiastków wyrazić się nie może“. Mowa tu o wzorze Wrońskiego, przytoczonym w niniejszej książce Część I-a, str. 60. Tak utrzymywał sam Wroński, lecz, jak wiadomo, przestępność liczby π została udowodniona dopiero w czasach najnowszych (Lindemann, 1882, Hilbert, Hurwitz, Gordan w 1894, patrz „Prace mat.-fiz. V, str. 1—12).
32. Ostrowski J. B. *Hoene Wroński*. Przedruk z Przeglądu Poznańskiego. W Poznaniu, w komisie księgarni J. K. Żupańskiego, 1852, 8vo, str. 90.
Treść podaliśmy w Części I, na str. 209.
33. *Conversations-Lexicon* Brockhousa. Wydanie dziesiąte 8-vo. Leipzig 1851—53.
Zawiera artykuł o Hoene Wrońskim.

34. Revue progressive. Science. Arts mécaniques. Littérature. Beaux-arts Théâtre. Industrie. Tome II, Nr. 12. 1 Décembre 1853. Paris, Bureau de la Revue.

Artykuł: „De causes premières du choléra-morbus“, zawierający po kilku słowach wstępnych przedruk artykułu Wrońskiego z „Bulletins messianiques“: „Sur la philosophique du choléra morbus“. (Patrz Część I, str. 131).

W tomie X-ym tego czasopisma mają znajdować się następujące artykuły, mające związek z doktryną Wrońskiego: Henri de Bagnols (jest to podobno pseudonim pani Wrońskiej), „De la philosophie absolue“; A. de Montferrier, „Des principes fondamentaux de la mécanique industrielle“; C. Durutte: „Génération de la gamme diatonique“.

35. Hoëné-Wronski Mme. *Cinq lettres concernant Hoëné Wronski*, bez karty tytułowej, m. i d. [Paryż, 1854], 8-vo, str. 8.

36. Tyszyński A. *Rozbiory i krytyki*. 3. tomy. Petersburg 1854.

Tom I, str. 81—88. Ustęp pod tytułem: „Autor Metapolityki“ zawiera treściwą wzmiankę o trzech prawach zasadniczych Wrońskiego, odnoszących się do każdego systemu rzeczywistości (prawo najwyższe, zagadnienie powszechne, współdziałanie celowe) i wyłączenie zadania mesyanizmu. „Wroński w swym systemie i pismach filozoficznych, powiada autor, wyszedłszy ze współczesnej sobie teorii filozoficznej Schellinga, wiódł ją do praktyki“.

37. Hanegraeff E. *Méthode pour la résolution générale des équations par leur décomposition successive en facteurs* par . . . Bruxelles, 1854, 4-to, str. 24.

Rozprawa odnosi się do metody teleologicznej rozwiązywania równań, podanej przez Wrońskiego w tomie III, dzieła: „Réforme du savoir humain“.

38. Durutte C. *Lois générales ou système harmonique, fondées sur la vraie mesure des intervalles*, par . . . le comte . . . compositeur, ancien élève de l'École polytechnique, 4-to, str. XXXIV—556.

Porówn. „Wykład Matematyki H. Wrońskiego“, wydanie L. Niedźwieckiego, str. 62.

39. Feller I. *Biographie universelle*, ou Dictionnaire historique. Édition revue par Ch. Weiss et Abbé Busson; T. XX. Supplément par J. le Glay. 8-vo, Paris 1856.

Ma zawierać artykuł o Wrońskim, z którego czerpie Poggendorf (patrz niżej Nr. 51) szczyplą i niezupełnie dokładną notatkę.

40. Hanegraeff E. *Méthode générale d'intégration* par . . . Paris, Mallet-Bachelier, 1856, 4-to, str. 16.

Odnosi się do metody „pierwszorzędnej“, przedstawionej przez Wrońskiego w Tomie I dzieła: „Réforme absolue du savoir humain“.

41. Augé L. *De l'inviolabilité de la propriété* (à l'occasion de la brochure Saint-Simonienne: Pourquoi des propriétaires à Paris?) 1857.
42. Montferrier A. S. de. *Encyclopédie mathématique*, ou exposition complète de tous les branches des mathématiques, d'après les principes de la philosophie des mathématiques de Hoëné Wronski, par . . . , membre de l'ancienne Société royale académique des sciences de Paris, des académies de Marseille, de Metz etc. auteur du „Dictionnaire des mathématiques et du Dictionnaire de Marine“. Première partie, Mathématiques pures. Tome Premier. Paris, Amyot [s. d.]. 8-vo, XII, str. 388, Tome deuxième [s. d.] 8-vo, str. 402, Tome troisième [s. d.] 8-vo, str. 491, Tome quatrième [s. d.] 8-vo, str. 635.

Treść tego obszernego dzieła jest następująca :

Tom I rozpoczyna się od „Discours préliminaire“ str. I—XIV, który stanowi streszczenie „Wstępu do matematyki“ Wrońskiego; dwie strony „Wstępu“ (XIII, XIV) zawierają określenie i podział matematyki. Właściwa treść tomu obejmuje wykład arytmetyki i algebry, z zachowaniem zasad klasyfikacji Wrońskiego.

Tom II obejmuje dalszy wykład algebry, a mianowicie: teorię równań pierwszych czterech stopni, rozwiązywanie równań liczebnych, teorię funkcji symetrycznych, funkcje alef Wrońskiego, metodę teleologiczną rozwiązywania równań. Zasadnicze wzory Wrońskiego są podane i stosowane, lecz pozostawione bez dowodu. Resztę tomu wypełnia rachunek różnic skończonych, rachunek sum, rachunek różniczkowy i całkowity. I tu podano wiele wzorów Wrońskiego.

Tom III obejmuje: teorię elementarną równań różniczkowych, teorię stopni (grades) Wrońskiego, teorię liczb, w której uwzględniono pomysły, zawarte w tomie I. „Reformy wiedzy ludzkiej“ bez podania wszakże dowodu wzorów zasadniczych; następują: teoria fakultetów algorytmicznych, ułamków ciągłych, iloczynów nieskończonych, interpolacja, tworzenie tak nazwane „neutralne“ Wrońskiego, prawo najwyższe, zagadnienie powszechne i jego zastosowania, metoda pierwszorzędna.

Tom IVy- zawiera wykład planimetrii, stereometrii, trygonometrii, geometrii analitycznej czyli algorytmicznej, geometrii różniczkowej i całkowitej, wreszcie geometrii wykreslnej.

Porówn. Część I, str. 95.

43. Landur N. *Exposition abrégée de la philosophie absolue de Hoëné-Wronski* d'après ses ouvrages imprimés et manuscrits. Paris, Amyot, Novembre 1857, 8-vo, VIII, 126.

Dedykacya: A Monsieur le Comte Camille Durutte, exécuteur testamentaire de Wronski et auteur de la *Technie harmonique*.

Zawiera szczegóły do biografii Wrońskiego.

44. Erdau A. *La France mystique*. Tableau des excentricités religieuses de ces temps par ... 2-e édition avec portraits, revue par l'auteur et augmentée d'une nouvelle préface par Charles Potvin, Amsterdam, R. C. Meyer, librairie étrangère 1858. 2 tomy.

W tomie 2-gim, księga IV: „Les mystiques polonais en France“, w rozdziale I-ym p. t.: „La Veuve d'un Dieu“ opisana wizyta u pani Wrońskiej w tych słowach: „Wronski, que je n'avais jamais étudié jusqu'à la, se trouvait ... un esprit sec, hostile à toutes les aspirations de ma religion humanitaire. Par suite de ma visite à sa digne veuve, j'avais commencé à lire ses ouvrages avec le desir de les trouver admirables; je le trouvais médiocres, ridicules, monstrueux à certains égards. Cette idole, que je pensais sublime sous un voile mystérieux, était un colosse aux pieds d'argyle, qui mérite entièrement l'obscurité où il est pour la plupart de ses contemporains... W rozdziale II-im p. t.: „Hoëné Wronski“ (11—42) pisze: „Voilà mes conclusions: j'ai trouvé dans les oeuvres volumineuses de Wronski, trois ou quatre endroits, où se révèle, sous les broussailles d'une forme insipide, l'homme de réelle valeur, comme, par exemple, dans l'in quarto intitulé: „Les Cent pages“ les trois tableaux dicotomiques de la métaphysique, de la philosophie morale et du mysticisme. Il y'a dans ces tableaux une science de détails dont j'ai appréciée le mérite et que j'eusse admirée, n'eût été la manie systématisante et dicotomisante de l'auteur. Mais en dehors de ces travaux de l'auteur tout historiques, je le répète et je regrette vivement que le droit de la vérité m'oblige à affliger, par ce jugement, les personnes dévouées à la mémoire de Wronski, je répète que, dans ma pensée, Wronski, n'est, en métaphysique, qu'un reveur allemand sans logique, en religion qu'un mystagogue vide d'idées, et en politique qu'un penseur médiocre, dont la seule originalité consiste à insulter la démocratie véritable, au profit d'un illuminisme sans précision, sans exactitude, et à certains égards, sans noblesse, pour ne pas dire, sans coeur.

45. Augé L. *Thèses d'après Hoene-Wronski*. Philosophie de la religion et comme corollaires: Constitution de la philosophie absolue etc. 1860.
BM.

46. Martynowski J. Agregé de l'Université de Liège. *Des combinaisons avec répétition*. Liège 1861.

47. Martynowski J. *Sur la résolution des équations numériques*, Liège 1861.

Na str. 299: Remarque. L'idée de mesurer une fonction au moyen de sa variable, ou au moyen de toute autre fonction prise pour mesure est de M. Wronski, qui s'en est servi le premier dans sa déduction de sa loi suprême, nom donné par l'auteur au théorème général, comprenant tous les développements connus.

Nadbitki z czasopisma naukowego. (Mém. de la Société scient. de Liège?)

48. Gaspar Ribeiro de Sottomaio. *Curso mathematico* ou exposição methodica da arte de calcular e dos conhecimentos que com ella tem immediata conexão, por . . . Livro primeiro. Historia da sciencia. Historia moderna. Coimbra. 1860. Imprensa da Universidade. 4-to, p. 626 (na każdej kolumnie dwa numery).

W rozdziale 16-ym stronie 586—626 poświęca teoryom Hoene-Wrońskiego według dzieła Montferriera. Artykuł p. t.: „Hoene Wronski“ rozpoczyna się od przedstawienia rysu rozwoju historycznego matematyki według Wrońskiego, potem podana treść Encyklopedyi matematycznej Montferriera.

49. Hanegraeff E. *Note sur l'équation de congruence $x^m \equiv r \pmod{p}$* par . . . Paris. Mallet-Bachelier, imprimeur — libraire, Quai des Augustins, 55, 1860, 8-vo, str. 19.

Zawiera dowód trzech wzorów zasadniczych z teoryi liczb, podanych przez Wrońskiego w tomie I dzieła „Réforme du savoir“.

Patrz Część I, str. 213.

50. Durutte Camille (comte) d'Ypres. *Réponse du . . . à la prétendue réfutation de son système harmonique par M. F. J. Fétis . . .*, suivie de l'exposé du principe absolu du rythme musical. Paris. — Metz 1862, 8-vo, str. 31.

Odnosi się do teoryi muzyki według systemu Wrońskiego.

P.

51. Poggendorff J. C. *Biographisch-literarisches Handwörterbuch*. Zur Geschichte des exacten Wissenschaften. Erster Band. A — L. Leipzig 1863.

(Czerpie z Fellera i z »Repertorium« Gersdorfa: Hoene Wronski J. . . geb. 1775 oder 1777?) etwa: in Posen, gest. 1853. Cytuje tylko, Introduction, 1811,

Résolution générale des équ. 1811 zamiast 1812, Réfutation de Lagrange 1812, Philosophie de la technie, 1815, 1817. Philosophie de l'infini 1817, Critique de Laplace 1819, Nouveaux systèmes de machines a vapeur 1835 i dodaje: Obsein Vater, ein Deutscher, einfach Hoene hiess, schrieb er sich in seinen Werken Hoëne-Wronski.

52. Augé L. *Neuf pages décisives sur le vie de Jésus de M. Renan*, 1863.

53. F.K. *Historya filozofii w zarysie, napisana przez Dr. Alberta Schweglera i przełożona na język polski z czwartego (1860) niemieckiego wydania i pomnożona dodatkiem o filozofii w Polsce przez . . .* Warszawa 1863.

Na str. 471—475, paragraf 10-y Dodatku p. t.: Wroński.

54. Hoëné Wronski M-me. *Petit traité de métaphysique élémentaire, traduit de l'allemand de Snell* par . . . , des Académies de Turin, Montpellier, Vaucluse etc. suivi de quelques considérations sur la Philosophie absolue. Paris, librairie d'Amyot. MDCCCLIV, 16-o, IV, 47.

55. Augé L. *Notice sur Hoëné Wronski* par . . . . suivi du portrait de Wronski par M-me Wronski, Paris 1865, 8-vo, str. 23.

Podaje treściwy życiorys Wrońskiego, obiecując napisanie obszerniej biografii (patrz str. 351); wylicza najważniejsze dzieła, drukiem ogłoszone, mówi o 70 pozostałych rękopisach, z których wylicza 13. Wspomina o pobycie Wrońskiego w Niemczech, o ostatnich jego chwilach w Paryżu, spędzonych w nędzy materialnej (zapomoga 150 fr. od rządu francuskiego, zapomoga 1000 fr. dla wdowy wdowy od cesarza Napoleona); krytykuje dziełko Landura (patrz Nr. 43).

56. Augé L. *Supplément à la Notice sur Hoëné Wronski*. Liste des ouvrages publiés, rares et inédits. Donation des manuscrits inédits de Wronski à la Bibliothèque impériale. Circonstances actuelles attachées à cette donation par . . . Paris, Gauthier-Villars, 1866, 8-vo, str. 20.

Pani Wrońska zapisała, jak wiadomo, większość rękopisów filozoficznych swego męża Bibliotece cesarskiej, obecnie Narodowej w Paryżu. Wykonawcami jej woli byli Augé, ksiądz Różański i L. Jaubert. Pozostałe rękopisy, a mianowicie część Apodyktyki, miały pozostać czasowo u Dra Toffoletto,—mechanika niebieska i lokomocya u Durutte'a. Akt zapisu, przedrukowany w dziełku, nosi datę 5 lipca 1865 r. Do niego dołączona jest lista 28 rękopisów, które dnia następnego t. j. 6 lipca mandataryusze złożyli w Bibliotece cesarskiej. 27go lipca zmarła pani Wrońska, 29go zaś Durutte w swoim i panny Conseillant imieniu wystąpił z protestem przeciwko testamentowi pani Wrońskiej. Proces zakończył się później wygraną panny Conseillant; w broszurze niniejszej Augé stara się udowodnić prawomocność aktu darowizny.

W broszurze podane są nadto tytuły rzadkich lub wyczerpanych dzieł Wrońskiego, oraz ważniejszych rękopisów, które znajdowały się w przechowaniu u Augégo. Niektórych z tych rękopisów nie znaleźliśmy w zbiorze kórnickim.

57. Gaspar Ribeiro de Sottomayor. Wyciągi i przekłady z Wrońskiego w dzienniku portugalskim „A Nação”.

W r. 1867: Zasada przeciwrewolucyjna (z Adresu do narodów sławiańskich); Cywilizacja nowoczesna (z tegoż); Opinia publiczna (z tegoż); Listy do papieży; Zasady i zagadnienia mesyanizmu, Filozofia bezwzględna historii; Stan obecny matematyki w Portugalii; Filozofia pedagogiki.

W r. 1868: Boskość Jezusa Chrystusa. Uzasadnienie praw mesyanicznych; Filozofia pedagogiki; System bezwzględnej filozofii historii.

W r. 1869: Istotne warunki prawne koncesyi na patenty wynalazków (z dzieła Wrońskiego o machinach parowych 1834—1835); Wroński, C. Cantu i moje przekonania o religii chrześcijańskiej.

W r. 1870: Wiadomość o dziełach Wrońskiego; Zagadnienie zasadnicze polityki nowoczesnej; O władzy doczesnej papieża według L. Augégo.

W r. 1871: O ujawnianiu się piękna według L. Augégo; System biologii według Wrońskiego; Filozofia pozytywna i p. P. Beron.

W r. 1872: Estetyka muzyczna hr. Durutte'a według Wrońskiego filozofii muzyki.

Spis powyższy streściliśmy według notatki własnoręcznej autora.

58. *Dialogo fra un parroco ed un militare.* Vicenza 1868. 8-o R, pièce.

N.

Przekład z „Ultre”. Patrz Część I, str. 131.

59. Augé L. *Documents pour l'histoire du messianisme.* Exposition de la philosophie absolue de Wronski. Paris 1868. 8-vo, str. 100.

60. G(iuseppe) T(offoletto). *Sull'urgenza di stabilire de' principii assoluti per la salvezza della Francia.* Traduzione per . . . Vicenza 1869, 8-vo.

61. José Joaquim Pereira Falção. *Comperação do methodo teleologico de Wronski com os methodos de Daniel Bernoulli e Euler para la resolução numerica das equações.* Coimbra 1870.

62. Vallès M. F. *Des formes imaginaires en Algèbre*. Leur interprétation en abstrait et en concret. Paris. Première partie, 1867. Deuxième partie, 1873.

W części I (str. 131—132) i II-giej (str. 480—488) tego dzieła znajdujemy uwagi o metodzie rozwiązywania równań podanej przez Wrońskiego w r. 1812, i obronę przeciw zarzutom Gergonne'a. Poglądy autora nie znalazły, o ile wiemy, uznania w świecie matematycznym.

63. Poncelet. *Applications d'Analyse et de Géométrie*, Paris, 1864.

W tomie II-im na str. 536, 539, 591 są wzmianki o Wrońskim, cytowane przez nas w Części I-ej, str. 61, 83.

64. Cayley A. *On Wronski's theorem*. Quarterly Journal of mathematics. 12, 1873, p. 221—228.

Znakomity matematyk angielski poddaje rozbirowi wzór podany przez Wrońskiego w „Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques de Lagrange“ (str. 30) i powtórzony przez niego kilkakrotnie w innych pracach. Jest to tak, zwane „zagadnienie powszechne“ Wrońskiego; daje ono rozwinięcie funkcji Fx pierwiastka równania

$$0 = fx + x_1 f_1 x + x_2 f_2 x + \dots$$

W rzeczywistości, powiada Cayley, ogólność wzoru nie przechodzi poza jego szczególny przypadek $0 = fx + x_1 f_1 x$, lub $0 = \varphi x + \lambda fx$. Cayley wyprowadza wzór Wrońskiego z wzoru Lagrange'a, nadaje pierwszemu z nich postać nieco odmienną od podanej pierwotnie przez Wrońskiego i z porównania obu postaci wyprowadza niektóre wnioski.

65. Bukaty A. *Déduction et démonstration de trois lois primordiales de la congruence des nombres*, constituant la troisièeme loi de l'algorithme, donnée par H. Wronski, par . . . Paris, Amyot, éditeur, Août 1873. 8-vo, str. 15.

Próba uzasadnienia trzech wzorów „teleologicznych“, podanych przez Wrońskiego w tomie I dzieła: „Réforme du savoir humain“.

66. Rougemont F. *La philosophie de l'histoire*. 2 vol. Paris 1874, T. II. str. 450—453.

Zawiera wiadomość o filozofii Wrońskiego. Porówn. „Wykład matematyki H. Wrońskiego“, wydany przez L. Niedźwieckiego, str. 91.

67. Transon A. *Loi des séries de Wronski. Sa phoronomie*. Nouvelles Annales de mathématiques. 13₂ 1874, pr. 305—318.

W pierwszej części daje wywód wyrażenia współczynników rozwinięcia funkcji na szereg postępujący według fakultetów i przypomina zasługi Wrońskiego w tym przedmiocie; w drugiej stwierdza pierwszeństwo Wrońskiego przed Ampèrem co do pomysłu nauki, zwanej foronomią lub cynematyką.

Przekład tego artykułu podany w Pamiętniku Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu, t. VII, p. t.: „Prawo szeregów Wrońskiego. Jego foronomia“.

68. Transon A. *Réflexions sur l'évènement scientifique d'une formule publiée par Wronski en 1812 et démontrée par Cayley en 1873*. Nouvelles Annales de mathématiques. 13₂ 1874. p. 161—174.

Autor zwraca uwagę na prawo najwyższe Wrońskiego i na zapomniane we Francji jego badania w teorii rozwijania funkcyj na szeregi.

Przekład tego artykułu podany w „Pamiętniku Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu“ t. VIII, p. t.: Uwagi nad objawem naukowym z powodu wzoru ogłoszonego przez Wrońskiego i dowiedzionego później przez Cayley'a w r. 1873“.

69. Trentowski Br. *Panteon wiedzy ludzkiej*, Poznań 1874, tom II-gi 142—182; 393—429.

Streszczenie ustępów o Wrońskim podaliśmy w Części I-ej, str. 177—179. Przedstawienie pomysłów matematycznych Wrońskiego jest pióra A. Bukatego.

70. Sagajło A. *Wykład zupełny Algebry*, Paryż, 1874.

Na str. 377—388 znajduje się nota: „O różniczkowaniu użytym przy rozwijaniu funkcyj na szeregi Bürmanna, Lagrange'a, Wrońskiego przez M. A. byłego ucznia szkoły politechnicznej. Mowa tu o wzorze na rozwijanie funkcyj, podanym przez Wrońskiego w „Philosophie de le Technie“ 2-e sect. p. 110.

Wyciąg z „Nouvelles Annales“ IX, XI. Na str. 389—400 przedrukowany jest z Pamiętnika Towarzystwa Nauk ścisłych w Paryżu t. IV, przekład artykułu Cayleya: „O twierdzeniu Wrońskiego“.

71. *La Psicologia fisica ed iperfisica di H. Wronski*. Torino 1877, Comm. de F. Bartinavia.

BM.

72. *Collezione italiana degli scritti filosofici di Hoene Wronski*. Ser. I. »*Froblema fondamentale della politica moderna*« e altri scritti vari. Vicenza, la protti 1874.

Przekład „Zagadnienia zasadniczego polityki nowoczesnej“ z r. 1829.

73. Durutte C. *Esthétique musicale*. Résumé élémentaire de la *Technie harmonique* et complément de cette technie, suivi de la loi de l'enchaînement dans la mélodie, dans l'harmonie et dans leur concours, par le comte..., compositeur, ancien élève de l'École polytechnique, membre de l'Académie de Metz, correspondant de la Société des compositeurs de Paris. Paris, Gauthier - Villars 1876. 8-vo, VI, 411.

Powołuje się, jak i w dziele poprzednim (Nr. 38) na pomysły Wrońskiego.

74. Bukaty A. *Méthode spéciale ou téléologique* de H. Wronski, démontrée par A. . . . Édité par L. N. Paris, Gauthier - Villars, 1878, 4-to, str. 20.

Poświęcone przez autora hr. Janowi Działyńskiemu; wydawcą jest Leonard Niedźwiecki. Podaje dowód a raczej sprawdzenie metody teleologicznej rozwiązywania równań.

75. Yvon Villarceau A. J. *Théorie des sinus des ordres supérieurs*. Comptes rendus, 13 mai 1878.

Stwierdza, że Wroński jest twórcą pomysłu funkcji trygonometrycznych wyższych rzędów.

76. Girard H. *Philosophie scientifique*. Science, art et philosophie, mathématiques, sciences physiques, sciences sociales, art de guerre par . . . , Paris, Bruxelles MDCCCLXXX, 8-vo, VI, 406.

W rozdziale „Application aux sciences mathématiques, déduction de leur objet général; leur groupement philosophique et leur édification sur une base nouvelle“ (p. 372 sq.) porównywa poglądy Comte'a i Wrońskiego na zadanie matematyki; przedstawia według „Introduction à la philosophie des mathématiques“ określenie algorytmii i jej podział i t. d.

77. Yvon Villarceau. A. J. *Application de la théorie des sinus des ordres supérieurs*. Comptes Rendus, 29 mars 1880.

78. Niedźwiecki L. *Wstęp do wykładu Matematyki przez H. Wrońskiego*. Wydawca ... Paryż. Biblioteka Polska. Quais d'Orléans 6, w Poznaniu u Żupańskiego 1880, 8-vo, str. IX, 100.

Zawiera przekład polski: „Wstępu do matematyki“ (str. 1—50); „Z biografii H. Wrońskiego (str. 53—55); Dzieła Wrońskiego drukowane (str. 57—62); Dzieła Wrońskiego w rękopisach, nabytych przez hr. Jana Działyńskiego (str. 63—73); „Wroński i świat obecny“ (str. 77—100): obejmuje wyjątki z pism i głosy o Wrońskim: z Pamiętnika Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu, T. I, IV, VI, VIII, z not Yvona Villarceau w „Comptes Rendus“ Akademii paryskiej, Nr. 19 z 13 maja 1878 i Nr. 13 z 29 marca 1880 r.; z czasopisma „Électricité“ Nr. z 20 lutego 1879; z dzieła Rougemonta: „La philosophie de l'histoire aux différents âges de l'humanité“. Paryż 1874 (tom II-gi str. 450—453) i inne. W końcu przytoczone są: mowa nad grobem Wrońskiego, wypowiedziana przez Krystyna Ostrowskiego (przedruk z Le Siècle z d. 26 sierpnia 1843) i ustęp z dzieł Wrońskiego.

Dubois-Reymond P. *Untersuchungen über die Convergenz und Divergenz der Fourierschen Darstellungsformeln*, München 1876.

Wzmianka na str. I—II o „prawie najwyższem“ Hoene Wrońskiego.

80. Garnier J. *Traité complet d'Arithmétique*. Paris 1880. Troisième édition.

Na^o str. 602: L'arithmétique et l'algèbre considérées dans leur ensemble et y compris les calculs supérieurs . . . constituent ce que l'on appelle avec M. Wronski (wydrukowano błędnie Wrowski)— l'algorithmie ou science du calcul.

81. Yvon Villarceau A. J. *Note sur les méthodes de Wronski*. Comptes rendus des séances de l'Académie des sciences, XCII, séance du 4 avril 1881, 7 pages.

Porówn. z N-rem następnym.

82. Yvon Villarceau A. J. *Exposé des méthodes de Wronski et composantes des forces perturbatrices suivant les axes mobiles par . . .* Extrait du tome II des Annales du Bureau des longitudes. Paris. Gauthier-Villars 1881, 4-to, str. 66.

Składa się z następujących części:

1) Note sur les méthodes de Wronski (patrz Nr. 81) 2) Avertissement. 3) Nouvelle forme des équations différentielles du mouvement des planètes et des comètes; Variation des éléments de l'orbite; Exposé de la méthode de Wronski; Calcul des composantes X , Y , Z des forces perturbatrices suivant les axes mobiles.

83. Yvon Villarceau A. J. *Essai philosophique sur la science de l'ordre* (méthode ainsi nommée par son auteur) par . . . Comptes Rendus de l'Académie des sciences, t. XCIV p. 1008 10 avril 1882. Extrait du tome II des Annales du Bureau des Longitudes, 7 pages.

84. a) *Una buona notizia per gli uomini d'oggi* e appunto l'annuncio che essi negli scritti del Wronski del messianismo troverano delle verità universali per la politica, la religione e la filosofia. Vicenza, MDCCCLXXXI. XV Agosto. Tip. Reale, str. 11. Podpisani: „Il comitato promotore dello studio messianico in Italia.

b) *Wronski et sa philosophie*. W czasopiśmie włoskiem: Summano.

Tak podaje Niedźwiecki w cytowanym dziełku str. 93.

85. West E. *Sur les sinus d'ordres supérieures*. Comptes rendus, XCII 1881, p. 1279—1281.

86. West E. *Méthodes générales en mathématiques*. Journal des mathématiques pures et appliquées. Troisième serie VII, 1881, p. 5—32; 111—128; VIII, 1882, p. 19—54, 125—166; IX, 1883, p. 301—434.

Patrz niżej Nr. 97.

87. Lagrange Ch. *Exposition critique de la méthode de Wronski pour la résolution des problèmes de Mécanique céleste* par . . . , astronome adjoint à l'Observatoire royal de Bruxelles. Première partie, Bruxelles, 1882, 4-to, str. 70. (Extrait du tome XLIV des Mémoires couronnés et Mémoires des savants étrangers, publiés par l'Académie royale des sciences etc. 1882. Rapports de MM. Folie et Van der Mensbrugge. Bulletins de l'Académie 3-me série, t. III, Nr. 1, janvier 1882).

Porówn. Część I, str. 157—159, 172—173).

88. Muir A. *A Treatise on the theory of determinants*. London 1882.

Na str. 224 — 227 i 230 — 231 znajdują się twierdzenia o wyznacznikach „schin“ Wrońskiego, które Muir nazwał „wronskianami“. Nazwa ta utrzymała się w nauce.

89. Agabbo. Bando agli equivoci. *Due dialoghi sul messianismo*, Dottrina filosofico-religiosa di Hoene Wronski. Vicenza, 1882, str. 24.

90. Lagrange Ch. *Forme générale du reste dans l'expression d'une fonction au moyen d'autres fonctions* par . . . , astronome à l'Observatoire royal de Bruxelles. Comptes rendus de l'Académie des sciences de Paris (9 juin 1884), 4 pages.

Rozprawa odnosi się do „prawa najwyższego“. Porówn. Nr. następny.

91. Lagrange Ch. *Démonstration élémentaire de la loi suprême de Wronski* par . . . , astronome royal de Bruxelles. (Présentée à la Classe des sciences dans la séance du 2 août 1884). Extrait du tome XLVII des mémoires de l'Académie royale des sciences, des lettres et de beaux-arts de Belgique 1884), 4-to IV, 8.

Na stronicach I — IV: Rapport de M. P. Mansion. Note. Rapport de M. De Tilly.

92. Lagrange Ch. *Développement des fonctions d'un nombre quelconque de variables indépendantes à l'aide d'autres fonctions de ce mêmes variables. Dérivées des fonctions de fonctions*. Par . . . , astronome à l'Observatoire royal de Bruxelles. (Présenté à la Classe des sciences le 11 l'octobre 1884). Extrait des Mémoires couronnés et Mémoires des savants étrangers, publiés par l'Académie royale de Belgique, tome XLVIII, 1885.

Część pierwsza rozprawy przedstawia formę „prawa najwyższego“ dla funkcji wielu zmiennych, Część druga stwierdza wzór na przechodne funkcji, podany przez Wrońskiego w „Filozofii technii“ II, pp. 31, 53, 55, 110.

93. West E. Association Française pour l'avancement des sciences. Congrès de Blois 1884. *Intégration des équations aux différences finies, linéaires et à coefficients variables*. 8 vo, str. 10.

Przedmiotem tej pracy jest metoda całkowania równań różnicowych, zgodna co do istoty z metodą Wrońskiego w „Critique de la théorie des fonctions génératrices de Laplace“ i w rękopisie.

94. Galdeano G. Z. *G. de Curso de aritmetica y algebra*. Toledo 1885, 8-vo, str. 328.

W części drugiej: Seccion segunda: Teoria de las funciones explicitas en los algoritmos derivados“ podaje według Wrońskiego klasyfikację działań (algorytmów), podział matematyki na teorię i technię (str. 131, 132). Znajdujemy wiele wzorów w formie podanej przez Wrońskiego w „Introduction à la philosophie des mathématiques“.

95. Croegaert J. Ed. *Mémoire sur l'unification du diapason, suivi d'une notice sur l'oeuvre de Hoëné Wronski. Réforme absolue du savoir humain*. Anvers, 1885, 8-vo, str. 12.

96. Dickstein S. *O niektórych własnościach funkcji alef*. Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie. t. II, 1886, str. 35—40.

97. West E. *Exposé des méthodes générales en mathématiques. Résolution et intégration des équations; applications diverses d'après Hoëné Wronski*. Paris, Gauthier-Villars 1886, 4-to, str. X, 314.

Dzieło to powstało z szeregu artykułów, ogłoszonych w „Journal de Mathématiques pures et appliquées“ (patrz wyżej Nr. 86) p. t.: „Méthodes générales en mathématiques d'après Hoëné Wronski“, do których autor dołączył „Complément“, zawierający bliższe wyjaśnienia, odnoszące się do rozmaitych metod ogólnych Wrońskiego.

Treść dzieła w zarysie ogólnym jest następująca:

Po objaśnieniach wstępnych, autor opisuje „metodę drugorzędną elementarną“ (méthode secondaire élémentaire), polegającą na stosowaniu formy rozwinięcia funkcji według potęg innej funkcji, podanej przez Wrońskiego, i podaje zastosowania jej do kilku przykładów, a mianowicie do rozwiązywania pewnego układu równań przestępnych. Po dygresji o szeregach, w której autor szuka uzasadnienia stosowalności ogólnych wzorów Wrońskiego, przechodzi do podanego przez samego Wrońskiego zastosowania metody powyższej do całkowania równań różniczkowych. Rozpatruje najprzód równania liniowe n -go rzędu i stosuje metodę do kilku przykładów szczególnych. Wskazuje następnie, że ta sama metoda stosowaną być może do całkowania równań różnicowych. Reszta pracy poświęcona jest sposobom całkowania równań o różnicach i różniczkach częściowych, podanym przez Wrońskiego w „Krytyce teorii funkcji tworzących Laplace'a“. Sposoby te stosuje West do zagadnienia z fizyki matematycznej, a mianowicie do ruchu drgającego płynów sprężystych. W końcu podana jest metoda całkowania równań jednoczesnych i zastosowanie do pewnego zagadnienia z teorii wytrzymałości.

W „Dopełnieniu“ autor zastanawia się nad »prawem najwyższem« i jego zastosowaniami, nad zagadnieniem powszechnem, nad metodą rozwiązywania równań liniowych, nad całkowaniem równań różniczkowych liniowych o współczynnikach stałych i teorią funkcyj trygonometrycznych wyższego rzędu.

Przypomnienie światu naukowemu zapomnianych badań Wrońskiego stanowi prawdziwą zasługę autora; żałować wszakże należy, że w wykładzie swoim nie poddał on pomysłów Wrońskiego należytej krytyce umiejętnej i nie uwzględnił tych koniecznych uzupełnień i zastrzeżeń, które wynikają z dzisiejszych badań w teorii funkcyj.

98. Dickstein S. *O twierdzeniu Crocchi'ego*. Pamiętn. Akad. Umiejętn. w Krakowie, t. XII, str. 41—44.
Dowód pewnej własności funkcyj alef.
99. Dickstein S. *Dowód dwóch wzorów Wrońskiego*. Pam. Akad. Umiej. w Krakowie, t. XII, str. 87—92.
Uzasadnienie wzorów z teorii funkcyj alef, podanych bez dowodu w Wrońskiego „Réforme du savoir humain“ t. III.
100. Mansion P. *Résumé du cours d'analyse infinitésimale de l'Université de Gand*. Paris 1887.
Na str. 100 — 102 podane są „własności zasadnicze wronskianów“; na str. 119—120 „prawo najwyższe“ Wrońskiego; na str. 126—127 toż prawo dla różnic (loi suprême de Wronski aux différences).
101. Dickstein S. *Niewyzyskana spuścizna naukowa po Hoene-Wrońskim*. Wszechświat Nr. 1 z r. 1887, str. 10—12.
Wiadomość o rękopisach Wrońskiego, znajdujących się w Bibliotece kórniczej, którą autor zwiedził w czerwcu 1886 roku.
102. Dickstein S. *Poglądy filozoficzno-pedagogiczne Hoene-Wrońskiego*, Ateneum, 1887, str. 350—356.
103. Dickstein S. *Hoene-Wroński*. Kłosa Nr. 2 z czerwca 1887.
i w odbitec 8-vo str. 16, 1887 z portretem Wrońskiego.
104. Henry Ch. *Wronski et l'Esthétique musicale* par . . Paris. A. Hermann, 1887, 8-vo, str. 41.
Zawiera: „Extrait de la philosophie absolue de la musique par Wronski“; wzięty z dzieła: „L'Esthétique musicale Durutte'a“¹⁾ Patrz sprawozdanie o tej broszurze przez S. Dicksteina, Ateneum, zeszyt marcowy z 1888 r.

¹⁾ Porówn. niżej „Dopełnienia“.

105. Lucas F. *La Solution du problème des températures* par . . ., ingénieur en chef des ponts et chaussées. Deux communications faites à la Société internationale des Électriciens. Paris. Gauthier-Villars 1887. 8-vo, str. 15.

Na str. 15 cytuje równanie charakterystyczne dla stanu gazowego, podane przez Wrońskiego w dziele: „Nouveaux systèmes de machines à vapeur etc.“ Conf. Dzieła Nr. 52.

Patrz Część I, str. 134, 136.

106. Bobynin W. W. „Философія математики по ученію Гоёне Вронскаго. (Filazofia matematiki pa uczenju Hoene Wronskaho) w czasopiśmie „Физико-математическія науки въ ихъ настоящемъ и прошедшемъ“ (Fiziko-matematyczeskija nauki w jich nastajaszczem i praszedszem). Moskwa, 1886, Tom. II, str. 271—288 (wydane w 1887), str. 394—437 (wydane w 1894).

Streszczenie poglądów, zawartych w „Introduction à la Philosophie des mathématiques“ z r. 1811.

107. La Revue indépendante, Magazine de littérature et d'art. Tome VIII. Nr. 24, Août 1888. Paris.

„Autobiographie de Wronski“, str. 201—244 powtórzona z „Reformy wiedzy ludzkiej“.

Taż autobiografia powtórzona w skróceniu w „Dodatku literackim“ do gazety petersburskiej „Kraj“ Nr. 3 z r. 1890.

108. Żurakowski St. *Dowód twierdzenia H. Wrońskiego*. Pam. Akad. Umiej. w Krakowie, t. XIV, str. 56—58.

Zawiera dowód wzoru Wrońskiego na rozwinięcie funkcji $F(x)$ zmiennej x według potęg zmiennej λ , przy założeniu, że zmienna x czyni zadość równaniu $\varphi(x) + \lambda\varphi'(x) = 0$. Autor wyprowadza szereg Wrońskiego przez odpowiednie przekształcenie szeregu Bürmanna; w metodzie samego Wrońskiego wzór Bürmanna jest szczególnym przypadkiem wzoru ogólniejszego.

109. Dickstein S. *Własności i niektóre zastosowania wrońskianów*. „Prace matematyczno-fizyczne I, Warszawa 1888, str. 6—25.

110. Dickstein S. *O metodzie teleologicznej Hoene-Wrońskiego* rozwiązywanie równań algebraicznych. Rozprawy i Sprawozdania Akademii Umiejętności w Krakowie, t. XIX, 1889, str. 167—192.

111. Dickstein S. *Kilka twierdzeń o funkcjach alef*. Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie, t. XVI 1889, str. 53—59.

112. Peano G. *Sur le déterminant wronskien*. Mathésis, IX, 1889, p. 71—76.

Autor stwierdza na przykładzie, że twierdzenie: „jeżeli wronskian n funkcji jest tożsamościowo zerem, to pomiędzy funkcjami istnieje związek liniowo-jednorodny o współczynnikach stałych“ wymaga pewnego zastrzeżenia. Zastrzeżenie to, według Mansiona, można wyrazić, dodając do twierdzenia zdanie: „albo jedna z funkcji jest tożsamościowo zerem“.

113. Hirn A. G. *Constitution de l'espace céleste*. Paris, 1889.

Na str. 20 i nast. mówiąc o pojęciu nieskończoności w matematyce i podziela pogląd Montferriera, (będący poglądem Wrońskiego). „Montferrier (Dictionnaire des mathématique), powiada, appelle avec raison la lumière un principe transcendant du monde physique; avec tout autant de justice, il l'appelle le point géométrique un élément transcendant de l'étendue“.

114. Dickstein S. *Fronomia Wrońskiego*. Pamiętnik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Tom XVII, 1890, str. 1—10.

Artykuł określa istotną rolę, jaką miał Wroński w uzasadnieniu pomysłu foronomii. Wroński, uprzedził w pomysłu tym Ampère'a, lecz miał poprzedników w Kancie i Carnocie.

115. Dickstein S. *Dopełnienie do artykułu o metodzie teleologicznej Hoene-Wrońskiego*.

Streszczenie po francusku w „Bulletin de l'Académie des Sciences de Cracovie. Avril 1890.

Prosty wywód metody teleologicznej za pomocą metody Jacobi'ego, podanej w rozprawie „Observatiunculæ supra theoriam æquationum“ w tomie XIII dziennika Crelle'a

116. Dickstein S. *Kanony logarytmów Hoene-Wrońskiego*. wydał... Z sześcioma tablicami. Warszawa 1890, 8-vo, str. III, 30.

117. Dickstein S. *Tablica logarytmów Hoene - Wrońskiego*. Warszawa 1890. 8-vo, str. 16 i 1 tablica.

118. Dickstein S. *O prawie najwyższem Hoene-Wrońskiego w matematyce*. Artykuł I. Prace mat.-fiz. II, 1890, str. 145—168. Artykuł II. Prace matem.-fiz. V. 1894, str. 123—145.

119. Dickstein S. *Mickiewicz i Wroński*. „Świat“. Nr. z dnia 4 lipca 1890. Kraków, str. 318—319.

Napisany z okoliczności uroczystości pochowania zwłok Adama Mickiewicza na Wawelu w d. 4 lipca 1890.

120. Dickstein. S. *Pojęcia i metody matematyki*. Tom I. Część I. Teoria działań. Warszawa 1891.

Podaje niektóre poglądy Wrońskiego na zasadnicze pytania matematyki; własności funkcji alef i »prawo najwyższe« w zastosowaniu do funkcji całkowitych.

121. Lucas E. *Théorie des nombres*. T. I. Paris 1891.

Wspomina (str. 146) o „fakultetach arytmetycznych“ oraz o „prawie najwyższym różnic“.

122. Bassani A. M. *Sur l'application d'un développement des fonctions implicites à une extension du problème universel de Wronski*. Journal de sciences mathématiques e astronomiques publicado pelo Dr. F. Gomes Teixeira, Vol. X, Nr. 3, 1891. p. 91—96.

Zagadnienie jest takie:

Dane są związki:

$$f(z, t) = x_1 f_1(z, t) + x_2 f_2(z, t) + \dots + x_u f_u(z, t)$$

$$F(z, t) = y_1 F_1(z, t) + y_2 F_2(z, t) + \dots + y_m F_m(z, t)$$

rozwinąć funkcję $\Theta(z, t)$ zmiennych niezależnych z i t według potęg iloczynów zmiennych $x_1, x_2, \dots, x_n$; $y_1, y_2, \dots, y_m$.

123. Croegaert J. Ed. *Notice sur l'oeuvre inachévé de la téléologie messianique* par ... secrétaire—fondateur de l'Association messianique, dite Union antinomienne. Paris, Imprimerie E. Capiomont et Cie 1891, 8-vo str. 16. Extraits de l'Épître au Pape Léon XII par Hoëné-Wronski.

124. Martone M. *La funzione alef di Hoëne Wronski* par . . . , Professore nel Regio Istituto Technico di Reggio Calabria. Catanzaro, 1891, 8-vo, str. 20.

Wykład najważniejszych własności funkcji alef w formie, podanej już to przez samego Wrońskiego już to przez innych, bez cytowania źródeł.

125. Martone M. *Sulle radici comuni a più equazioni* per . . . , Professore nel R. Istituto Tecnico di Reggio Calabria. Catanzaro. Stabilimento Tipografico ditta C. Maccarone, 1891, 8-vo, str. 23.

Metoda znajdowania pierwiastków wspólnych danym równaniom przy stosowaniu funkcji alef.

126. Muir A. *The theory of determinants in the historical order of its development*. Part I. London 1890.

Na str. 78 — 79 podaje wyjątek z „Réfutation de la Théorie des fonctions analytiques de Lagrange“, zawierający określenie tak zwanych „summes combinatoires“, późniejszych funkcji „schin“; na str. 134: ustęp z „Philosophie de la Technie algorithmique I Section“, gdzie jest mowa o tworzeniu zwrotnem tych funkcji.

127. Martone M. *Introduzione alla teoria delle serie. Parte prima. I determinanti wronskiani e la legge suprema* par . . . , Professore nel

Regio Istituto Tecnico di Reggio Calabria. Catanzaro 1891, 8-vo str. 41.

Zawiera: wyrażenie różnicy $\Delta^m F(x)^{n-1}$ według fakultetu $\varphi(x)^{m|n}$; wzory Lagrange'a i Laplace'a, wyprowadzone według metody Wrońskiego; wykład własności wrońskianów (funkcyj schin) i wywód »prawa najwyższego« metodą Wrońskiego, z zastosowaniem do kilku przykładów.

128. Laurent H. *Traité d'Analyse*. Tome III, 1888, str. 352 — 356. Tome V, 1890, str. 36—37.

W tomie III pod tytułem: „Série de Wronski“ podane jest „prawo najwyższe“ („Les applications qu'il propose de cette formule conduiraient en général à des résultats inexacts“) i wyprowadzona z niego forma szeregu Bürmanna. W tomie V p.t.: „Changement de variables dans les équations différentielles“ podany jest wzór ogólny Wrońskiego na zamianę zmiennych.

129. Niedźwiecki L. *Reforma absolutna, przeto ostateczna wiedzy ludzkiej* (Wyjątek). Wydawca . . . . Paryż 1891. 8-vo, str. 8 nlb. i 208 lb.

Przekład listu do Papieża Leona XII. Na str. 185 — 208 Dodatek obejmujący: a) Spis dzieł Wrońskiego b) Józef Maria Hoene Wronski; rys biograficzny oraz c) rozmaite wyjątki z literatury o Wrońskim.

130. Papus. *Traité méthodique de science occulte*. Paris, G. Carré. 1891. gr. 8-vo, str. 1092.

Obszerne to dzieło, będące traktatem i niejako kodeksem nauki okkultystycznej uprawianej we Francji, zawiera wiele ustępów, poświęconych Wrońskiemu. Na str. 98 mówi Papus: „Wronski prétend avoir découvert l'absolu, c'est à dire une formule applicable à toutes les recherches. Il ne prétend nullement empêcher par sa loi de l'absolu les recherches, il affirme seulement qu'il simplifie considérablement le travail des chercheurs de la vérité“. Podaje następnie wyjęte z „Apodyktyki“: schemat prawa najwyższego; schemat ogólny, według którego czytać należy prawa Wrońskiego; tworzenie barw; tworzenie rzeczywistości. Dodaną do tego interpretację Papusa, opartą na „redukcji i dodawaniu teozoficznem“, możemy uważać tylko za grę cyfr, pozbawioną znaczenia. Na str. 199 podaje Papus krótki wyjątek z Wrońskiego „Listu do Papieża“ o istocie absolutu. Na str. 294 czytamy, że, według Louis Lucasa i Hoene-Wrońskiego, dusza jest tworzeniem własnem indywiduum (une création propre de l'individu présentant à l'éternité le flanc de sa responsabilité). Na str. 24 powiedziano, że Wroński, Fabre d'Olivet i Eliphas Levi, zawdzięczają kabale najgłębsze swe wiadomości. Na str. 536 mowa jest o Wrońskiego pojmovaniu dogmatów. Na str. 547 podana jest znowu treść ustępu z Apodyktyki. Na str. 787—788 pomieszczono klasyfikację mistycyzmu według Wrońskiego, przy czem autor nadmienia, iż wprawdzie co do niektórych punktów różni się od Wrońskiego, różnice te wszakże nie mają ważnego znaczenia. Na str. 851 czytamy zdanie: „Étudier la vie c'est faire de la magie, ainsi que le montrait tout dernièrement Barlet, citant l'illustre polonais Wronski. Na str. 909 podano znów

wyjątek z Apodyktyki, a między innymi ustęp ze str. 245 tejże, o możliwości dzieł mistycznych: „Or, comme nous le voyons dans la Philosophie absolue, cette condition de possibilité consiste dans un ordre de vie élevé, que nous avons mentionné plus haut, en annonçant que nous le désignerions du nom de stase vitale. Tout se réduit donc à savoir jusqu'à quel point la nature humaine, c'est à dire, la nature de l'être raisonnable sur la terre, sur notre globe, est susceptible de rehausser sa stase vitale, pour s'élever aux régions des oeuvres mystiques. Et cette question décisive ne peut être résolue qu'a posteriori ou par le fait. Il en résulte, pour la philosophie, deux conséquences majeures. La première est que, par le pressentiment que l'homme a de cette vocation mystérieuse de sa nature, vocation qui vient enfin d'être légitimée par la raison, il ne peut refuser absolument toute foi aux oeuvres mystiques; et que, par suite de cette disposition humaine, d'innombrables fourbes et imposteurs, abusant d'une si ineffaçable crédulité, ont sans cesse trompé les hommes par de prétendues oeuvres mystiques. La seconde conséquence philosophique est que nulle oeuvre du mysticisme, fût-elle de la moindre valeur, par exemple un simple fait de magnétisme éléuthérique, ne doit être admise comme telle qu'avec la critique la plus sévère; et que, pour obvier à de graves inconvénients, il est plus profitable à la raison humaine de méconnaître de véritables oeuvres mystiques, s'il en existe sur notre globe, que de se livrer à une trop grande crédulité à leur égard.“

Na str. 1000 dzieła Papusa, Wroński uważany jest jako „affiliation au courant hermétique et à l'illuminisme allemand“; na str. 1001 wspomniano, że Louis Lucas, autor „pierwszej syntezy w naukach okkultystycznych“ jest uczniem Wrońskiego; na str. 1005 — 1006 podana jest krótka wiadomość o życiu Wrońskiego i spis niektórych dzieł jego (z błędnymi tytułami). „Według Landura, czytamy tu, Wroński miał czerpać głównie z Jakóba Boehmego, Saint-Martina i kabały“; dalej dowiadujemy się, że dekadenci w swem piśmie „La Vogue“ pomieścili studyum o Wrońskim i niektórych jego pismach niewydanych. Na stronie wreszcie 1025 czytamy, że prąd naukowy, pochodzący od martyнизmu i hermetyzmu przez Wrońskiego i Louis Lucasa, ma swoich najważniejszych przedstawicieli w osobach Papusa, Juliana Lejaja, Juliusza Lermi i t. p.

Z treści przytoczonych ustępów widzimy, że zwolennicy nauki okkultystycznej uważają Wrońskiego nie tylko za adepta tej nauki, ale nawet za jednego z pierwszorzędných jej przedstawicieli. Potwierdzenie tego poglądu znajdują w rozmaitych dziełach filozoficznych Wrońskiego, a głównie w „Apodyktyce mesyanicznej“, którą wielokrotnie cytują; prawo zaś „tworzenia“ Wrońskiego wydaje się Papusowi wprost zgodnem z jego własną interpretacją arytmetyczno-mistyczną praw natury.

Wroński, badając wszystkie prądy umysłowe ludzkości, nie mógł oczywiście nie uwzględnić i prądów mistycznych; owszem, jak to niejednokrotnie w książce tej zaznaczono, poświęcił on mistycyzmowi i sektom mistycznym wiele uwag i krytyk. W „Prolegomenach“, w „Metapolityce“, w „Apodyktyce“ znajdujemy obszernie bardzo badania nad celami, zadaniami i dążeniami sekt mistycznych. Niektóre wyjątki z nich przytoczyliśmy na swoim miejscu. Wyjątki te, a zwłaszcza ustęp z Apodyktyki, przytoczony przez samego Papusa i powtórzony wyżej przez nas, przedstawiają stosunek Wrońskiego do „szkoły mistycznej“, w innym jak się nam zdaje, świetle, niż to czyni Papus. Przyznajemy, że filozofia

„bezwzględna“ Wrońskiego przedstawia w swej treści, a zwłaszcza w „prawie tworzenia rzeczywistości“, w trzech najwyższych zasadach *Z, X, Y* należących do doktryny „ezoterycznej“ (patrz Część I, str. 192) i t. p., materiał bardzo podatny do „refleksyj mistycznych“, mimo to nie sądzimy, by Wroński mógł być uważany za ojca tego kierunku, którego przedstawicielem jest Papus. Już sama interpretacja prawa tworzenia, przez tego ostatniego podana, dowodzi tego najwyraźniej.

131. Dickstein S. *O zasadach teorii liczb Hoene Wrońskiego*. Rozprawy Ak. Um. t. XXIV, str. 1—

Streszczenie tej rozprawy podane po francusku w »Bulletin de l'Académie des sciences« de Cracovie, Février 1892.

132. Folie F. *Des préjugés en astronomie*. Discours prononcé dans la séance publique de la Classe des sciences de l'Académie royale de Belgique le 16 décembre 1892. Bruxelles, 1892. 16-o (Extrait des Bulletins de l'Académie Royale, XXIV, Nr. 12, 1872. 10 629—669).

Na str. 635 czytamy słowa: »Aussi telle était l'autorité de Laplace que c'eût été un sacrilège que de vouloir perfectionner ses théories même dans le détail, et que Wronski, malgré son génie, mourut à la peine, sans pouvoir parvenir à faire admettre même ce qu'il y avait de plus heureux dans sa méthode. Les progrès récents de l'analyse mathématique ont modifié un peu les idées répandues sur l'intangibilité de l'oeuvre de Laplace, et Gylden, l'éminent recteur de l'Observatoire de Stockholm, plus heureux que Wronski, à en la bonne fortune de voir ses théories universellement admises par le monde savant«

133. Segar H. W. *The deduction of certain determinants from others of indeterminate form*. The Messenger of Mathematics. Vol. XXII, Nr. 4 1892, p. 57 sq.

Autor zajmuje się wyznacznikiem :

$$\begin{vmatrix} 1, & \frac{1}{f(t_1)}, & \frac{t_1}{f(t_1)} & \dots & \frac{t_1^{n-2}}{f(t_1)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ 1, & \frac{1}{f(t_n)}, & \frac{t_n}{f(t_n)} & \dots & \frac{t_n^{n-2}}{f(t_n)} \end{vmatrix},$$

który oznacza przez

$$\dagger \quad \left| \begin{array}{cccc} 1, & \frac{1}{f(t_1)}, & \dots & \frac{t_1^{n-2}}{f(t_1)} \end{array} \right|$$

i dowodzi, że

$$\dagger \quad \left| \begin{array}{cccc} D^0 f \varphi & D^0 f \varphi^2 & \dots & D^0 \varphi^n \end{array} \right| = n - 1!! f^n \varphi^1 \frac{n(n-1)}{2}.$$

Stąd przy $f = \frac{1}{\varphi}$ wynika wzór :

$$\dagger \left| D' \varphi \ D' \varphi^2 \ \dots \ D' \varphi_n \right| = n!! \ \varphi' \frac{n(n-1)}{2}$$

podany przez Wrońskiego. (Porówn. Nr. 109).

134. Krauze W. *Metoda teleologiczna Hoene - Wrońskiego*. Prace matematyczno-fizyczne, t. III 1892, str. 110—125.

135. Dickstein S. *Uwagi o metodzie teleologicznej*. Prace mat.-fiz. III, str. 126—129.

136. Journal de Médecine de Paris, 1892. str. 509—510.

Zawiera artykuł p. t. : „*Hoëné-Wronski et la Philosophie du choléra-morbus*.”

137. Dickstein S. *Sur les découvertes mathématiques de Wronski*. Bibliotheca mathematica, Journal d'histoire des mathématiques, publié par Gustaf Eneström. Stockholm 1892, str. 48—52; 85—90; 1892 str. 9—14; 1894, str. 49—54; 85—87.

Zawiera noty następujące: 1) Sommes combinatoires. Fonctions »schins«. 2) Fonctions »alephs«. 3) Méthode téléologique de la résolution des équations. 4) Théorie des congruences. 5) Canons de logarithmes. 6) Fonctions trigonométriques des ordres supérieurs. 7) La loi suprême. 8) La méthode suprême.

138. Dickstein S. *O szeregach logarytmowych Wrońskiego*. Prace mat.-fiz. IV, 1893, str. 81—94.

Wywód elementarny i ogólny wzorów, wyprowadzonych przez Wrońskiego za pomocą metody pierwszorzędnej w „*Réforme du savoir humain*“.

139. Echols W. H. *On a general formula for the expansion of fonctions in series*. Bulletin of the New-York Mathematical Society. Vol. II 1893, str. 135—144.

Przedmiotem tego artykułu są rozwinięcia postaci:

$$f(x) = A_1 f_1 x + A_2 f_2 x + \dots + A_{n+1} f_{n+1} x,$$

$$f(x) = B_1 f y_1 + B_2 f y_2 + \dots + B_p f y_p$$

$$+ C_1 O f x_1 + C_2 O f x_2 + \dots + C_q O f x_q + D \Phi(u),$$

gdzie symbol O oznacza ogólne działanie, wykonane na funkcji $f x$; O^r zaś r -krotne powtórzenie tego działania; $O^r f x_i$ — że po r -krotnem wykonaniu działania podstawiamy x_i zamiast x ; $\Phi(u)$ oznacza w ogóle pewną funkcję ilości

$x_1, y_1, \dots, y_p; x_1, \dots, x_q$; $D\Phi(u)$ oznacza wyraz dopełniający, przyczem D niezależny od postaci funkcji $f(x)$.

Do rozwinięć tego rodzaju należy rozwinięcie według „prawa najwyższego“.

140. Echols W. H. *Wronski's Expansion*. Bulletin of the New-York Mathematical Society. Vol. II. 1893, str. 178—184.

Artykuł treści historycznej. Zawiera: krótką wzmiankę o niektórych dziełach Wrońskiego, o artykułach Cayleya, Transona, Yvona Villarceau; wiadomość o zamierzonym przez Akademię krakowską wydawnictwie zupełnej bibliografii dzieł i rękopisów Wrońskiego, wreszcie przedstawienie „prawa najwyższego“.

141. Neuberg J. *Sur les wronskiens*, w czasopiśmie „Mathesis“ 1894, str. 165.

Nota uzasadnia szczególne przypadki ogólnego twierdzenia o wrońskianach, która przedstawia wzór:

$$W_t(y_1, y_2 \dots y_n) = \left(\frac{dx}{dt}\right)^{\frac{n(n-1)}{2}} W_x(y_1 y_2 \dots y_n).$$

(Porówn. rozprawę Nr. 109).

142. Tisserand F. *Traité de Mécanique céleste.*, 1892.

Tome I. p. 461. Chapitre XXIX. „Transformation de Hansen pour les équations différentielles des mouvements des planètes“ zawiera wzory Wrońskiego.

143. Dickstein S. *O rozwiązaniu kongruencji $x^n - ay^n \equiv 0 \pmod{M}$* . Rozprawy Akad. Umiej. w Krakowie. T. XXIV, str. 155—159.

144. Journal des mathématiques spéciales. (G. de Longchamps) XVII, 1893, str. 73—74: *Sur le calcul des séries convergentes d'après Wronski. Application au calcul de π* .

145. Krauze W. *Różnice i różniczki wykładnicze*. Prace mat.-fiz. V, 1894, str. 160—168.

146. Dickstein S. *Z Wrońskiego teorii stopni skończonych i nieskończenie małych*. Prace mat.-fiz. V. Warszawa, 1894, str. 169—174.

147. Przegląd techniczny, Warszawa 1894. Tom XXXI, zeszyt marcowy, str. 78.

Sprawozdanie z odczytu S. Dicksteina „O pomysłach technicznych Wrońskiego“, mianego w d. 27 lutego 1894 w „Towarzystwie popierania przemysłu i handlu“ w Warszawie.

148. Żorawski K. *O szeregach odwracających*. Prace mat.-fiz. V, Warszawa, 1894, str. 146—159.

Jeżeli $\Phi = F(z)$, $f(z) = \zeta$, gdzie F i f są funkcjami analitycznymi zmiennej z , i jeżeli mamy rozwinąć pewną gałąź funkcji Φ na szereg, według potęg dodatnich różnicy $\zeta - \gamma_0$, to możemy to skutecznie za pomocą wzorów Bürmanna, Wrońskiego lub Lagrange'a. Autor bada warunki stosowalności tych szeregów.

149. Mickiewicz Wł. *Żywot Adama Mickiewicza* i t. d. Poznań t. III, 1894, str. 559—262. T. IV. 1895 str. 38.

W tomie III na str. 259 — 262 poświęcono kilka ustępów porównania meşyanizmu Adama Mickiewicza z takąż doktryną Wrońskiego.

150. Pascal E. *Lezioni di Calcolo infinitesimale*. Parte I. Calcolo differenziale, Milano 1895.

W rozdz. V, § 3, str. 120—125 mowa jest o warunkach niezależności liniowej funkcji jednej zmiennej i o wronskianach.

b) W rękopisach.

1. Arson. *Calculs d'... pour la méthode suprême*.
2. Barbier. *Note sur les différences des fonctions de plusieurs variables et de leurs conditions d'intégrabilité pour le premier ordre seulement*.
Z dopiskiem Wrońskiego.
3. Barbier. *Détermination des fonctions $\Omega_m, \Omega_{2m}, \Omega_{3m} \dots$ dans le cas particulier de l'équation du quatrième degré* (1817), 5 kartek.
Odnośi się do teorii rozwiązania równań z r. 1812.
4. Augé L. *Notes sur l'Archontognosie*. Essai d'interprétation de quelques parties de l'exposition de Wronski.
5. Sottomayor G. R. *Détermination des différentes degrés de la génération théorique*.
Zastosowanie metody pierwszorzędnej do obliczania logarytmów.
6. Sottomayor G. R. *Duas palavras sobre o calculo dos logarithmos*.
Obliczenie za pomocą wzorów Wrońskiego różnych stopni przybliżeń szeregów logarytmowych.
7. Sottomayor G. R. *Cinquième degré de la génération théorique des fonctions* dans le cas $Fx = \int \frac{dx}{x}$.

8. Sottomayor G. R. *Concordance entre les doctrines de H. Wronski exposées par A. S. de Montferrier dans son Encyclopédie, dans son Dictionnaire (2 éd.) et les ouvrages de Wronski.*
9. Roussel. *Supplément à l'Errata de l'Apodictique, avec tables.* 15 Juillet 1878.
10. Sottomayor G. R. *Indice alphabétique des doctrines du messianisme.*
11. Augé L. *Hoëné Wronski. Sa vie et ses travaux.*

Obszerny nieukończony rękopis, z którego wielokrotnie korzystaliśmy przy układaniu niniejszej książki; różne wiadomości w nim podane, a zwłaszcza objaśnienia naukowe, należy przyjmować z wielką oględnością.

~~GABINET MATEMATYCZNY~~
~~Towarzystwa Naukowego Warszawskiego~~

~~GABINET MATEMATYCZNY~~
~~Towarzystwa Naukowego Warszawskiego~~

P.S. L'énumération que j'ai faite dans cette lettre des
diverses méthodes qu'on a pour l'intégration des fonctions d'un
variable, est purement historique. — Je se présente ici le
problème philosophique de l'énumération rationnelle de ces
diverses méthodes, c'est-à-dire, la question de savoir
quelle est la totalité absolue de ces diverses méthodes, quel
est le point scientifique où l'on en est aujourd'hui, quel
est le terrain qui reste à découvrir, quels sont les caractères
particuliers de ces diverses méthodes, quelle est leur sub-
ordination, &c. Jusq' à ce jour, les géomètres ne se
sont pas fait de pareilles questions; aussi appartenent-
elles proprement à la Philosophie des Mathéma-

10.)

tiques :

tiques : je prends ici note de l'initiative que j'ai dans
ce genre de problèmes. — Bientôt, peut-être, sera débrouillé
le chaos des vérités confuses qui forment l'état actuel
de connaissances mathématiques; bientôt cet aggrégat
de vérités découvertes et ramassées par hasard, sera
transformé dans un Système.

à Wroclaw le 6 Decembre
1806.

J. Hoene' (Wronski)

MS. Pour les valeurs de μ & ν , voyez les Calculs qui
appartiennent à ces lettres.

GABINET MATEMATYCZNY
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

